

DE DIERUM FESTORUM NUMERO MINUENDO, CELEBRITATE AMPLIANDA.

AUCTORE

P. MARTINO GERBERT,

Monacho O. S. B. e Congr. S. Blasii in Silva nigra,

Em.mi & Rev.mi S. R. E. Cardinalis DE RODT, S. Q. R. I. Principis & Episcopi Constant. &c. &c. *Theologo.*

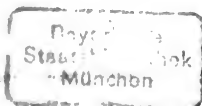

CUM PERMISSU SUPERIORUM.

Typis San-Blasianis. 1765.

Sensi sæpius, & gemens, multas infirmorum perturbationes fieri per quorundam fratrum contentiosam obstinationem, vel superstitiosam timiditatem, qui in rebus hujusmodi, quæ neque scripturæ sanctæ auctoritate, neque universalis ecclesiæ traditione, neque vitæ corrigendæ utilitate ad certum possunt terminum pervenire (tantum quia subest qualiscunque ratiocinatio cogitantis, aut quia in sua patria sic ipse consuevit, aut quia ibi vidit, ubi peregrinationem suam, quo remotiorem a suis, eo doctiorem factam putat) tam litigiosas excitant quæstiones, ut nisi quod ipsi faciunt, nihil rectum existiment.

S. AUGUST. Ep. 118. ad JANUAR.

PRÆFATIO.

Facile temeritati mihi tribui poſſit, quod materiam de minuendo dierum feſtorum numero tractandam ſumſerim; quæ & in ſe aliquid irreligioſi habere, & multo altioris indaginis, ſublimioris ſubſellii videri queat. Imprimis enim præſentis cauſæ cognitionem jure ſibi vindicant, qui eccleſiæ gubernacula tenent; atque adeo velut e ſpecula proſpiciunt, quid in hac cauſa pronunciandum ſit, re non ſolum ſecundum ſeipſam præciſe conſiderata, verum etiam quid pro noſtro re-

)(2 rum

rum ſtatu nunc fieri expediat. Hoc ego integrum, ut debui omnino, in medio reliqui, totus in generali cauſæ diſquiſitione detentus. Ad quam ſuſcipiendam, atque de ea ſententiam aperte exponendam animum adjecit tot vigilantiſſimorum præſulum, atque imprimis ſummorum pontificum exemplum, qui minime religioni duxerunt in feſtorum numero anteriorum legum immutationem facere, ſatis gnari: *ita ſæpius uſuvenire, ut temporum varietas* (verba hæc ſunt Lexovienſis epiſcopi, & S. R. E. Cardinalis JOANNIS LE VENEUR in ſua ad ſynodalia ſtatuta præfatione) *conſtitutionum varietatem requirat, quæ etſi, dum conderentur, ſanctiſſimæ eſſent, temporis tamen lapſu, ſuccreſcente hominum malitia, neceſſario veniunt abrogandæ.* Quam multæ vero, & neceſſariæ in præſenti cauſa fuerint, ſintque epiſcopis cauſæ, ut conſtitutionum variationem inducerent, res

ipſa

ipsa, quæ in cujusque oculis versatur, loquitur. Quotusquisque est, qui non satis se perfunctum putet officio sanctificandi dies festos, si missæ sacro semel affuerit, cum tamen non sine causa utique distinctum ecclesiæ præceptum sit, his diebus missam audiendi, eosque sanctificandi? Deinde tantus contemtus, & neglectus festivorum dierum undique obtinet, tam male tempus illud divinis officiis dicatum impenditur, ut recte illud etiam in christiana festa jactari possit, quod RUTILIUS in Judæorum sabbatum cecinit:

Septima quæque dies turpi damnata veterno
Ut delassati mollis imago DEI.

Atque passim videntur homines potius illam sycophantæ LUCIANI legem in festis transigendis servare, quam tot canonum ecclesiasticorum sanctissima statuta; *Ne quid*, sciscit ille, *intra festi tempus agito, neque publicum, ne-*

que privatum, nisi quæ ad lusum, quæ ad voluptatem, animique oblectationem pertinebunt. Quæso te, quam multi, proh dolor! e christianis sic sibi dies festos agendos putant, quam parvus eorum est numerus, qui tantum festorum numerum labentibus ecclesiæ sæculis primum paulatim ingruentem, ea, qua oportet, peragant sanctitate. Vigilantiæ præsulum, ac curæ pastoralis interest, istis abusibus obsistere, eosque tollere ac emendare, si suo deesse officio, atque crimen commissi gregis participare nolint. Aut si id effectum ire desperant, reliquum est, ut tot collegarum suorum, atque imprimis Romani pontificis consilium secuti, pauciora festa, majori religione observanda constituant. In horum itaque sinum depono, quæ animo meo insidet opinio: quam si ineptam judicant, utantur jure suo, atque errorem dedoceant: in quorum ego non solum

lum manibus, pedibusque ibo ſententiam, ſed etiam correctionem beneficii loco habebo: gnarus epiſcopi arbitrium unice hic exſpectandum. Αὐτὸς γάρ, utar verbis canonis apoſtol. 39. ἐστιν ὁ πεπιστευμένος τὸν λαὸν τοῦ κυρίου, καὶ τὸν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν λόγον ἀπαιτηθησόμενος. Et ut S. IGNATIUS ad Smyrnæos ſcribit, μηδεὶς χωρὶς τοῦ ἐπισκόπου τὶ πράσσειν τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν. In eandem rem S. CYPRIANUS epiſtola quadam, *Per temporum*, inquit, *& ſucceſſionum vices, epiſcoporum ordinatio, & eccleſiæ ratio decurrit, ut eccleſia ſuper epiſcopos conſtituatur, & omnis actus eccleſiæ per eosdem præpoſitos gubernetur.* Hac mente fueram, dum hæc ſcripſi: nihil ergo præjudico, ſed judicium exſpecto: quidquid pro theologi munere, quod apud Emin. Card. DE RODT, epiſcopum Conſtantienſem immeritus obeo, hisce complexus ſum pagellis.

SYL-

SYLLABUS CAPITUM.

CAPUT I.

Festorum observationem pro temporum, & maxime locorum varietate, variam esse posse, prout visum fuerit ecclesiæ pastoribus.

CAPUT II.

De numero, & celebritate festorum, variisque eorundem mutationibus narratio.

CAPUT III.

Quatenus a quatuor fere sæculis in diminuendo nimio festorum numero allobaratum sit.

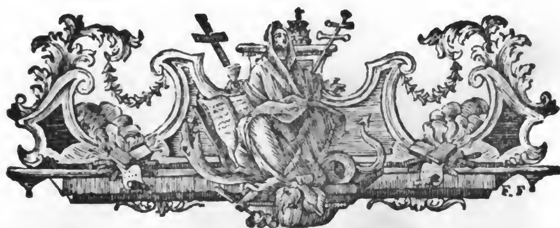
CAPUT IV.

De numero & modo abrogandarum feriarum.

CAPUT V.

Quædam vetera monumenta partim ad illustrandam doctrinam a nobis propositam, partim ad illius æquitatem, atque cum antiqua praxi consensionem commonstrandam.

DE

DE DIERUM FESTORUM NUMERO MINUENDO, CELEBRITATE AMPLIANDA.

CAPUT I.

Festorum observationem pro temporum, & maxime locorum varietate, variam esse posse, prout visum fuerit ecclesiæ pastoribus.

I.

Quemadmodum nihil est admodum in humanis rebus constans, stabile, & perfectum, quod non pro humanorum morum, ac studiorum ratione variam induere possit faciem,

Usus, & leges ecclesiasticæ pro temporum, & locorum varietate

variæ esse possunt.

faciem, atque identidem mutari; ita pro temporum, locorum, aliarumque circumstantiarum diversitate, aliæ, nec uniusmodi esse possunt humanæ leges, & statura, quibus bonus ordo, & moderatio societatum vergat, & contineatur: neque hoc solum in civili & profano reipublicæ statu locum habet, verum etiam in christianæ ecclesiæ ornatissimo, ac pulcherrimo corpore, pro vario rerum situ, varietas aliqua opportuna, & commoda venit: non in illis equidem, quæ a DEO ipso sunt constituta, quando ecclesiam sibi sponsam formavit; sed quæ deinceps ab ejus rectoribus inventa & instituta sunt. Quæ si pro tempore salubria & utilia fuere, fieri potuit, ut deinceps nociva redderentur, aut saltem primævam utilitatem non amplius referrent. Possent in hujus rei confirmationem sexcenta ex antiquitatibus christianis exempla proferri; imo vero pronum esset a proximis sæculis comprobare, siquidem res in propatulo posita non esset. Pauca tamen in medium producam ejus generis, unde simul pateat, quid mutationi subjaceat, quidve ab ea abhorreat. Nihil sacratius in re christiana Sacramentis, nec ea, utpote a solo DEO ortum trahentia humanis subsunt voluntatibus,

bus, aut nutui: tamen cum illorum usus, & administratio ecclesiæ relicta sit, non uno modo semper sunt usurpata: baptismus principio adultis plerumque, ac plena ratione utentibus, nisi necessitas aliud flagitarit, statis Paschatis, & Pentecostes diebus, quibusdam etiam in ecclesiis Epiphaniæ festo, est collatus; hodie iste mos fere obsolevit, idque congruis rationibus factum. Tria Sacramenta Baptismus, Confirmatio & Eucharistia simul sunt administrata, atque Eucharistia etiam infantibus sub vini specie concessa, quemadmodum utraque species passim communicantibus indulta, secus ac hodie fit. Notæ sunt etiam epulæ illæ primorum Christianorum, quas agapas vocabant, quarumque jam abusum PAULUS in Corinthiis notaverat, ob quem deinceps in desuetudinem abierunt; ut aliæ quampluri mæ ecclesiasticæ consuetudines & leges. Neque hoc solummodo usuvenit pro diversis temporum articulis: iisdem etiam temporibus in ecclesiis diversi usus reperiuntur, de quibus jam olim JANUARIUM interrogantem S. AUGUSTINUS (*a*) edocuerat: *Ut quæ non sunt contra fidem, neque bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem vitæ melioris,*

 ubi-

(*a*) Epist. 11.

ubicunque institui videmus, vel instituta cognoscimus, non solum non improbemus, sed etiam laudando, & imitando sectemur.

Festa pro temporum, & præcipue locorum diversitate variasse.

II. Duæ hæ usuum, ac consuetudinum permutandarum causæ, & occasiones, sive ex temporum, sive ex locorum circumstantiis, ambæ vel maxime conspicuas se præbent in præsenti, quod pertractamus, de festorum numero, & celebritate, argumento. *Mirum videri non debet*, verba recito statutorum Antisiodorensium (*a*) an. 1552. *si pro temporum, rerum & negotiorum varietate, variantur quoque humana statuta: præsertim quando id aut ingens necessitas, aut evidens utilitas exposcit. Pia quidem intentione olim ab antecessoribus nostris statutum est, plerosque dies festos in diœcesi nostra coli, celebrarique debere: quorum abrogationem utilem, & necessariam esse hodie, nemo, qui sanæ mentis sit, non dixerit.* Fieri tamen potest, ut non æque in omnibus diœcesibus utilis sit feriarum ad minorem numerum revocatio; haud aliter, atque in omnibus ecclesiis eorundem festorum celebrationem haberi non expedit: id enim ex praxi primorum sæculorum indubitatum

(*b*) Stat. Antis. 48.

tum eſt, pauca fuiſſe feſta omnibus communia, & quidem Sanctorum vix ulla: Colligitur hoc ex commentariis D. Hieronymi nomine Vulgatis ad Galatas cap. IV. fere feſta martyrum fuiſſe celebrata in illis tantum eccleſiis, ubi martyria perpeſſi ac ſepulti ſunt, aut alio nomine ſingulari jure ad eccleſiam aliquam pertinebant. Expreſſe etiam hoc ſancitum habetur in canone Africano (*a*) relato de Conſec. Diſtinct. 1. c. 26. *Omnino*, verba illius habent, *nulla memoria martyrum probabiliter acceptetur, niſi ubi corpus, aut reliquiæ certæ ſunt, aut origo alicujus habitationis, vel poſſeſſionis, vel paſſionis fideliſſima origine traditur.* Hujus rei antiquiſſima habentur in actis primorum martyrum monumenta, ex quibus conſtat, fideles in loco, ac die martyrii ſuper martyrum tumulos conventus celebraſſe, epulas, & donaria contuliſſe: qui uſus tamen, quod in convivia, & comeſſationes deviarit, poſtea ſublatus eſt. Illud vero ſuapte ſponte ad præſentem materiam fluit, feſta non in omnibus eccleſiis ad amuſſim eadem, ac æqualia eſſe debere, neque hanc conformitatem eſſe ad eccleſiæ ornatum ac decorem omnino neceſſariam. Quænam vero univerſim per eccleſiam

(*a*) An. 424.

a recepta fuerint feſta, ex AUGUSTINO (*a*) intelligere licet. *Illa autem*, ait, *quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſervantur, dantur intelligi, vel ab ipſis apoſtolis, vel plenariis conciliis, quorum eſt in eccleſia catholica ſaluberrima auctoritas, commendata, atque ſtatuta retineri; ſicuti quod paſſio Domini, & reſurrectio, & aſcenſio in cælum, & adventus de cælo Spiritus ſancti anniverſaria ſolennitate celebrantur, & ſi quid aliud tale occurrerit, quod ſervatur ab univerſa, quacunque ſe diffundit, eccleſia.* Alia liberiora ad obſervantiam, nec communi omnium eccleſiarum uſu tenenda, quæ ſint, idem egregie exponit: *Alia vero*, inquit, *quæ per loca terrarum regioneſque variantur, ſicuti eſt, quod alii jejunant Sabbatho, alii vero non, alii quotidie communicant Corpori & Sanguini Dominico: alii certis diebus accipiunt: alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur: alibi Sabbato tantum, & Dominico. Et ſi quid aliud hujuſmodi adverti poteſt; totum hoc genus liberas habet obſervationes.*

Non tamē eorum celebratio libera eſt, ſed pars cultus divini.

III. Sed hæc non eo accipienda ſunt, ac ſi hujuſmodi res plenæ uniuſcujuſque

que

(*a*) Epiſt. 118. ad JANUAR. nunc 54. pag. 124. N. 2. Ed. Pariſ. 1689.

que relictæ ſint libertati; ne errori Novatorum favere videamur, qui in tantum, neſcio quam libertatem chriſtianam depereunt, quæ eorum conſcientiam nulla lege conſtringi, ligarique ſufferat: eam vero in hac de feriis materia eouſque extendunt, ut nec diem dominicum, prout late proſequitur FECHTIUS Exercitatione de Sabbato, alicui obligationi ſubdant: imo ex eorum catechiſmis patet, eos feriari *quietis corporalis cauſa*, & *neceſſitatis gratia*, quæ ſunt majoris catechiſmi apud BOEHMERUM (*a*) verba, *Quam & natura docet*, & *exigit*, *nimirum communis multitudinis gratia*, *ſervorum*, *ancillarum*, *qui per totam hebdomadam laboribus ſervierunt*, *ut & ipſi diem habeant*, *qua ab operibus reſpirantes ſemet ex labore reficiant*, & *corpora feſſa quiete firmare queant.* Quidquid vero religioſi in feriis ſuſpiciunt, in id redit, *ut tempus ſumatur*, *quo conveniant ad audiendum*, & *tractandum DEI verbum*, & *deinceps DEUM*, ut idem catechiſmus habet, *hymnis*, *pſalmis*, *canticis* & *precibus laudemus. Sed hoc*, pergit, *apud nos non perinde certis temporibus*, *ſicut apud Judæos*, *alligatum eſt*, *ut ei rei hic*, *aut ille dies dictus*, *aut præſtitutus ſit*: *nullus enim dies altero melior*, & *præſtan-*

(*a*) Jus eccleſ. L. II. Tit. IX.

tior &c. Hæc eſt Novatorum de feriarum ſanctitate opinio, earumque libertate, ad quam melius exhibendam dudum HOSPINIANO in votis fuit, ut quotidie conventus celebrentur, ut ſic omnis dierum diſcretio abſit. Errant iſti, ſed levius Petrobruſianis, qui ut ex *c.* 5. *L. III. Vitæ S. Bernardi* conſtat, feſtos dies omnes ad cæremonias Judaicas ablegabant, atque idcirco nullas ferias agendas Chriſtianis exiſtimabant. Nobis vero Catholicis non ſolum feſtorum ſolemnitas placet, cordique eſt, verum etiam ferias pro neceſſaria cultus divini parte ſuſpicimus, quamvis tantam eorum multitudinem non probemus, qui nos a neceſſariis hujus vitæ negotiis impediat. *Non vos,* verba ſunt S. CHRYSOSTOMI (*a*), *a civilibus abſtraho negotiis, ſed ex ſeptem his diebus, ut unum tantum communi omnium noſtrum Domino conſecretis, rogo.* Dies ergo omnino dominica Sabbato ſuccedens divino ſervitio tribuenda, aliæque etiam feriæ DEI cultui conſecrandæ: pie etenim Sanctis præ-

(*a*) Hom. III. in JOAN. *Οὐχ ὑμᾶς τῶν πολιτικῶν ἀφέλκω πραγμάτων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἑπτὰ τούτων ἡμερῶν μίαν ἀξιῶ τῷ κοινῷ πάντων ἡμῶν ἀναθεῖναι δεσπότῃ.*

præcipuis festi dies dedicantur, quamvis non eadem necessitate fiat. Ut vero hæretici norint, qua libertate excusso jugo servitutis Judaicæ Christiani Festorum, haud secus ac aliarum observationum præcepta impleant, non id meis, sed LEONIS M. verbis edisseram. *Prædicationem nostram dilectissimi*, sic ille sermonem quartum de jejunio septimi mensis orditur, *familiaris vobis adjuvat consuetudo, & ratio temporis commendat officium sacerdotis, ut ne onerosum videatur, aut arduum, & quod præceptum exigit legis, & devotio temperat voluntatis. Quæ cum in unum gratia DEI auxiliante conveniunt, non litera occidit, sed Spiritus vivificat: ubi autem Spiritus DEI, ibi libertas, quæ legem non timore exequitur, sed amore; obedientia enim mollit imperium, nec dura ibi necessitate servitur, ubi diligitur, quod jubetur. Cum ergo vos ad quædam, quæ etiam veteri testamento instituta sunt, cohortamur, non Judaicæ vos observantiæ subdimus.*

Penes episcopum cujusque diœcesis festorum ordinatio est, ac

IV. Quinam vero stati ejusmodi esse debeant dies, præter eos, qui vere totius ecclesiæ dicuntur (cujusmodi vel ab apostolica traditione, aut universali consensu ubique servantur) hoc a legitimis ecclesiæ Pastoribus suscipiendum est.

 Neque

summum Pontificem.

Neque jus ordinandi, indicendique ferias ad summam potestatem civilem pertinet, ut contendunt Novatores, ac novissime BOEHMERUS suo in *Jure ecclesiastico Protestantico Lib. 2do Tit. 9. de Feriis.* Nunquam jus, & potestas ambigua fuit episcopis in suis diœcesibus festorum ordinem ac numerum constituendi, quam auctoritatem episcopis tam firmam esse voluit Concilium Tridentinum (*a*), ut dies festos, quos in diœcesibus suis servandos episcopi præceperint, ab exemtis omnibus, etiam regularibus servandos decreverit. Id quod nostro hoc ævo studiose considerandum: & cum videamus, unum episcopum in sua diœcesi numerum festorum coarctandum censere, altero omnia in antiquo more relinquente, neutiquam offendi inde quisquam debet, quivis enim suo utitur jure. Quare nec Romana ecclesia, postquam jam consultum ac proficuum judicavit minuere feriarum multitudinem, aliquid reliquis episcopis præscribit: neque antequam hoc consilium placuisset, episcopis inde a trecentis, & quod excedit, annis passim in suis diœcesibus festa ad minorem numerum redigentibus, litem movit: quin imo Cardinali d'OSSAT Regis Galliarum nomine

(*a*) De Regul. c. 12.

ne olim de hac re ex Pontifice sciscitanti CLEMENS VIII. aperte edixit, sibi minime mentem esse episcoporum jus quidquam hac in re arctare, ne libere, quod e re ecclesiarum suarum sit, agant. Uti videre est apud THIERSUM in *tr. de Festorum dierum imminutione c.* 42. BENEDICTUS XIV. (*a*) *de Servorum DEI Beatif.* testatur, nomine HENRICI IV. Galliæ Regis Cardin. d OSSAT Summo Pontifici CLEMENTI VIII. exposuisse, festorum de præcepto numerum adeo excrevisse, adeoque hominum ejus regni numerum propter bella fuisse imminutum, ut expedire videretur, nonnulla delere festa, & principaliora dumtaxat in honorem Domini, Beatissimæ Virginis, apostolorum, & aliquorum Sanctorum observanda demandare; uti colligitur ex epistola ejusdem Cardinalis 170. *L. III. edit. anni* 1708. Addit BENED. XIV. quid tunc actum, seu decretum fuerit ignorari: imo ex citata epistola potius desumi, Summum Pontificem noluisse petitioni assensum præstare, prout etiam adnotavit THOMASINUS in *tr. de Festis, Lib. I. c.* 11. *n.* 15. Idem tamen Pontifex in dissertatione de festorum de præcepto imminutione, quæ loco cit. subjun-

(*a*) Lib. IV. P. II. c. 15. n. 6.

jungitur in edit. *Oper. Roman.* (a) 1749. ex *Epist.* 181. ejusdem Cardinalis refert, ad suas preces jussu christianissimi Regis Clementi P. VIII. propositas pro festorum diminutione in Galliæ regno, responsum fuisse, id potissimum ad episcopos pertinere: ac subdit: *Non fuit tamen declaratum utrum in synodo, an extra synodum id statuere possent: num consilium capituli & consensus requireretur, an non; ut apud ipsum Thiers ostenditur c. 42. p. 245. & apud Guyet lib. II. de fest. propr. c. 18. quæst. 6. Sed cum ea quæ Cardinalis de Ossat cum Clemente VIII. agere cæperat, ad finem non fuerint perducta, ut testatur Thomasinus in suo tr. de Festis lib. I. c. 11. n. 15. sicut etiam nos ipsi observavimus de Canoniz. Lib. IV. P. II. c. 15. n. 6. pluribus deinde efflagitantibus episcopis Summus Pontifex Urbanus VIII. ejusdem rei examen resumsit, ac de ea constitutionem promulgavit, quæ in Bullar. tom. V. 291. numeratur, in qua singula festa, quæ observari omnino debent, recensentur; ideoque facile intelligitur, nullum episcopum, nisi nova summi Pontificis auctoritas intercedat, posse ab eadem constitutione recedere, indecorumque esse sedi apostolicæ, rem, de qua non solum aliquid cognovit, verum etiam decrevit, post præfatam constitutionem episco-*

(a) T. IV. p. 685.

ſcoporum arbitrio committere. Quamobrem cum Pariſienſis archiepiſcopus Pereſixe edictum anno 1666. *promulgaſſet, una cum indice feſtorum dierum, quos in ſua diœceſi celebrari mandabat, nonnullosque in Urbani VIII. conſtitutione deſcriptos abſtuliſſet; & cum Alexander VII. per ſuum in Galliis nuncium Roberti ſuas chriſtianiſſimo Regi detuliſſet querimonias, ipſasque iterum innovaſſet Clemens IX. per nuncium ſuum Bargellini; anno demum* 1668. *ab eodem Pariſienſi archiepiſcopo novus feſtorum index omnino Urbani VIII. conſtitutioni cohærens fuit in lucem editus, ut Berninus memorat tom.* 4. *hiſt. de hæreſ. c.* 6. *p.* 67. *Ex quibus licet deduci poſſit nullum debere epiſcopum poſt conſtitutionem Urbani peculiari auctoritate feſtorum dierum numerum in ſua diœceſi præſcribere; non tamen inde conſequitur poſt Urbani conſtitutionem in Pontificis poteſtate non eſſe, feſtos dies vel in aliquibus ſolum diœceſibus, vel in aliquo regno, imo in eccleſia univerſali augere juxta exempla, quæ nos ipſi produximus cit. lib. IV. de Canoniz. P. II. c.* 15. *n.* 10. & 11. *aut cum juſtæ adſint cauſæ eorum numerum diminuere, ſive nova accedente conſtitutione, ſive normam auctoritatemque epiſcopis demandando, qua id exequi poſſint, cum de diſciplina agatur, quæ ex ſe variabilis eſt, diverſasque ſemper paſſa eſt vices.*

ces. Atque hinc eſt, quod poſt reformationem in eccleſiis ſuburbicariis, atque alibi particulariter factas, cæteris nihil legis imponant Pontifices. Nimirum utuntur ſummi Pontifices illa GREGORII M. (*a*) regula, qui, *mihi*, inquit, *injuriam facio, ſi fratrum meorum jura perturbo* Idemque alio loco (*b*), *ſi ſua*, ait, *unicuique epiſcopo jurisdictio non ſervatur, quid aliud agitur, niſi, ut per nos, per quos eccleſiaſticus cuſtodiri debuit ordo, confundatur.* Epiſcopi ergo cujusque diœceſis in hac re ſtandum eſt judicio, ſive ille ſervandum numerum feriarum cenſuerit, ſive diminuendum. Id quod initio ſtatim monere viſum eſt, ut qua mente, quæ deinceps dicentur, expoſita ſint, & explicata pateat, plena nimirum proprii judicii delatione, ſubjectioneque. Solummodo enim, quid alii in hac re aut fecerint, aut ſenſerint, patefacio, nihil præjudico: inculcato S. IGNATII monito, quod ipſe Smyrnenſibus dedit ſua ad eosdem epiſtola: *Omnes epiſcopum ſequimini, ut JESUS Chriſtus Patrem.* Quare mihi ſemper illi improbandi ſunt viſi, qui aliis etiam in rebus, quibuscunque potuerunt, epiſcopi obedientiam ſubterfugerunt: cum illi longe

(*a*) L. II. Indict. 10. Ep. 37. nunc 72.
(*b*) Id. L. XI. Indict. 4. Ep. 32. nunc 37.

longe ſapientius egerint, quibus cum jura etiam, & exemptiones haud vulgares faverent, iis tamen parciſſime uti conſueverunt, ordinis decorem in regimine, & hierarchia eccleſiaſtica attendentes.

CAPUT II.

De numero, & celebritate feſtorum, variiſque eorundem mutationibus narratio.

I.

Diei Dominicæ feſtivitas cum Chriſtianiſmo exorta.

Ad illuſtrandum præſens, in quo verſamur, argumentum, plurimum confert ſedula & accurata conſideratio, quæ quovis tempore feſta, & qua ratione acta ſint, enarratio. Ordo rei poſcit, ut a primis eccleſiæ ſæculis initium faciamus; quamvis nimis pauca ſint, quæ de hac re veterum habent monumenta, nec ea omnia hic referre inſtituti noſtri ratio patiatur, alio intenta. Primo conſideranda venit dies ſingulis ſeptimanæ curriculis recurrens primis ſæculis ob memoriam Reſurrectionis Dominicæ alicubi Sabbato Judæorum ſuccedens, alicubi etiam accedens, uti fere toto in Oriente. De conventibus

bus ἐν τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, in una die ſabbatorum, actus apoſtolorum loquuntur (*a*), ſimilis apud PAULUM (*b*) habetur phraſis. Quod congrue utique interpretantur primam ſabbati, ſeu hebdomadis, quæ eſt Dominica noſtra: de qua loco citato habent actus, conveniſſe fideles ad frangendum panem diſputante, ſeu perorante PAULO uſque ad mediam noctem: PAULUS vero Corinthiis præcipit: *Unusquisque*, inquit, *veſtrum apud ſe ſeponat recondens, quod ei beneplacuerit, ut non cum venero, tunc collectæ fiant.* Unde, nec ipſo BEZA, aliisque Novatoribus diffitentibus, recte conjicitur, primam hebdomadis diem collectis & conventibus fidelium deſtinatam fuiſſe: qua de re perſpicuus extat JUSTINI (*c*) locus,

(*a*) Act. XX. 7. (*b*) 1. Cor. XVI. 2.

(*c*) S. JUST. Apol. II. Τῇ τȣ͂ ἡλίȣ λεγομένῃ ἡμέρᾳ πάντων κατὰ πόλεις ἢ ἀγρȣ̀ς μενόντων ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέλευσις γίνεται, ϗ τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν ἀποςόλων, ἢ τὰ συγγράμματα τῶν προφητῶν ἀναγινώσκεται, μέχρις ἐγχωρεῖ· εἶτα παυσαμένȣ τȣ͂ ἀναγινώσκοντος, προεςὼς διὰ λόγȣ τὴν νȣθεσίαν ϗ πρόκλησιν τῆς τῶν καλῶν τȣ́των, μιμήσεως, ποιεῖται· ἔπειτα ἀνιςάμεθα κοινῇ πάντες, ϗ εὐχὰς πέμπομεν παυσαμένων ἡμῶν

cus, unde patet, eum morem apostolicum semper in ecclesia conservatum esse. *Solis*, inquit, *qui dicitur die, omnium, qui vel in oppidis, vel ruri degunt, in eundem locum conventus fit: & commentaria apostolorum, aut scripta prophetarum, quoad tempus fert, leguntur. Deinde lectore quiescente, præsidens orationem, qua populum instruit, & ad imitationem tam pulchrarum rerum cohortatur, habet. Sub hac consurgimus omnes communiter, & precationes profundimus: & sicuti retulimus, precibus peractis panis offertur, & vinum & aqua: & præpositus itidem, quantum pro virili sua potest, preces, & gratiarum actiones fundit; & populus fauste acclamat Amen. Et distri-*

τῆς εὐχῆς, ἄρτος προσφέρεται καὶ οἶνος, καὶ ὕδωρ· Καὶ ὁ προεστὼς εὐχὰς ὁμοίως, καὶ εὐχαριστίας ὅση δύναμις αὐτῷ, ἀναπέμπει, καὶ ὁ λαὸς ἐπευφημεῖ λέγων τὸ ἀμὴν· καὶ ἡ διάδοσις καὶ ἡ μετάληψις ἀπὸ τῶν εὐχαριστηθέντων ἑκάστῳ γένεται, καὶ τοῖς οὐ παροῦσι διὰ τῶν διακόνων πέμπεται. τὴν δὲ τοῦ ἡλίου ἡμέραν κοινῇ πάντες συνέλευσιν ποιούμεθα. ἐπειδὰν πρώτη ἐστὶν ἡμέρα, ἐν ᾗ ὁ Θεὸς τὸ σκότος, καὶ τὴν ὕλην τρέψας κόσμον ἐποίησε· Καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ ἡμέτερος σωτὴρ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐκ νεκρῶν ἀνέστη.

butio communicatioque sit eorum, in quibus gratiæ sunt actæ, cuique præsenti: absentibus autem per diaconos mittitur .. Solis autem die communiter omnes conventum agimus: quandoquidem is primus dies est, quo DEUS tenebris, & materia versa, mundum effecit, & JESUS Christus Servator noster eo die a mortuis resurrexit. Hic ipse
a S. JUSTINUS Martyr (*a*) alio loco hunc morem derivat ex supra allatis scripturæ locis de una sabbatorum die. *Una enim,* inquit, *sabbatorum, prima manens dierum omnium juxta numerum, spatiis rursum dierum omnium in circulum decursis octava vocatur, & prima, sicut est, manet.* Eandem interpretationem etiam
b S. AUGUSTINUS (*b*) adhibet. *Una sabbati,* inquit, *tunc appellatus dies, qui nunc dominicus appellatur, quod in evangeliis apertius invenitur. Nam dies Resurrectionis Domini prima Sabbati a Mathæo, a cæteris autem una Sabbati dicitur, quem constat eum esse, qui dominicus postea appellatus est.* Occurrit enimvero hæc appellatio jam in Apocalypsis JOANNIS *cap.* I. 10. ubi se apostolus die dominica raptum in spiritu fuisse narrat, unde facile intelligitur, jam vulgarem, omnibusque notam hanc fuisse appellationem.

(*a*) In Dial. cum Tryph. p. 260.
(*b*) Epist. 86. nunc 36. ad Casul.

nem. Id quod ab aliis etiam jam est observatum.

De Sabbati festivitate apud primos Christianos, ac etiam Ethnicos.

II. Diei dominicæ, ut jam innuimus, passim addita dies Sabbati legitur, in Græca equidem ecclesia; nam in Latina, excepta Mediolanensi, Africana & aliis nonnullis ecclesiis, dies jejunii erat, id quod manifestum facit, eum festum non fuisse habitum. Id gravius reprehendit in Oriente S. IGNATIUS (*a*) a
in epistola ad Philippenses, *Si quis*, inquit, *aut Dominica, aut Sabbato jejunet, excepto uno Sabbato, is Christum occidit.* Ex TERTULLIANO (*b*) autem constat, in b
Africa, ac alibi etiam fortassis Sabbatum jejunio solutum fuisse: *Sabbato*, inquit, *nunquam, nisi in Pascha, jejunandum est.* Idem repetit libro quarto adversus MARCIONEM. ATHANASIUS (*c*) c
etiam sabbatini festi meminit. *In die*, inquit,

(*a*) Epist. ad Philip. Εἴ τις κυριακὴν ἢ σάββατον νηστεύει, πλὴν ἑνὸς σαββάτου, χριστοκτόνος ἐστίν.
(*b*) De Jejuniis.
(*c*) Homil. de Semente: Ἐν ἡμέρᾳ σαββάτου συνήχθημεν, οὐ νοσοῦντες ἰουδαϊσμόν· οὐ γὰρ ἐφαπτόμεθα σαββάτων ψευδῶν· παραγεγόναμεν δὲ ἐν σαββάτῳ τὸν κύριον τοῦ σαββάτου Ἰησοῦν προσκυνήσαντες.

quit, *Sabbati congregati sumus, non quod Judaismi morbo laboremus: nunquam enim falsa Sabbata vel attigerimus, sed ad Sabbatum accessimus, Dominum Sabbati JESUM adoraturi.* Et TIMOTHEUS (*a*) ex successoribus ATHANASII apud BEVEREGIUM, *Necessario*, ait, *Sabbato, & die dominico abstinere oportet, quod spirituale sacrificium in eis Domino offeratur.* Eadem non semel in constitutionibus apost. occurrunt: & ZONARAS *ἡμέρας τῶν ἑορτῶν* in *Canone LIII. Apost.* itidem *de Die Sabbati & Dominica* exponit: quin immo fuerunt, suntque etiam nostris temporibus, qui diem Sabbati inde a mundi primordiis cultui divino sacrum fuisse testantur, suffulti obscuris quibusdam locis HESIODI, HOMERI, LINI, CALLIMACHI, LUCIANI, AGELLII, SUETONII, CENSORINI, OVIDII & TIBULLI: ex Judæis vero testimoniis ARISTOBULI, JOSEPHI, PHILONIS: ex Christianis, CLEMENTIS *Alexandrini*, THEOPHILI *Antiocheni*, imo etiam TERTULLIANI, qui tamen aperte quodam loco edicit, Ethnicos non nisi annua festa celebrare. Vide

(*a*) Epist. Canon. Can. XIII. Ἐξ *ἀνάγκης τὸ σάββατον ϗ τὴν κυριακὴν ἀπέχεσθαι δεῖ, διὸ τὸ ἐν αὐταῖς τὴν πνευματικὴν θυσίαν ἀναφέρεσθαι τῷ κυρίῳ.*

Vide de hac re pluribus SELDENUM *de Jure Nat. & Gent. juxta Discip. Hebr. L. III. a cap.* 12. *usque ad finem.* De hoc enim quidquid sit, certum est, Sabbatum diu apud Christianos fuisse sacrum cum Dominica, ut GREGORIUS *Nyssenus* (*a*) occasionem inde arripuerit, eos duos fratres, *ac pulchram bigam Sabbati, & Dominicæ* nominandi. Deinde a Concilio Laodiceno (*b*) hæc differentia inter diem Dominicum & Sabbatum constituta est, ut Christiani Sabbato non otiarentur, sed operibus libere vacarent, quod signum est, fuisse diem Dominicum celebriorem. Est ergo Canon XXIX. *Quod non oportet Christianos judaizare, & in Sabbato otiari, sed ipsos eo die operari: diem autem Dominicum præferentes otiari, si modo possint, ut Christianos. Quod si inventi fuerint judaizantes, sint anathema apud Christum.* Provocatur ad hunc canonem in allocutione *de Sabbato* post Conc. Liptinense (*c*): *Magnificentissimi*

(*a*) Καλὴν τὴν συνωρίδα τοῦ σαββάτου καὶ τῆς κυριακῆς.

(*b*) C. 29. Ὅτι οὐ δεῖ χριστιανοὺς Ἰουδαΐζειν, καὶ ἐν τῷ σαββάτῳ σχολάζειν, ἀλλὰ ἐργάζεσθαι αὐτοὺς ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ; τὴν δὲ κυριακὴν προτιμῶντας, εἴγε δύναιντο ὡς χριστιανοί.

(*c*) T. I. Conc. Germ. p. 53.

Patres nostri apud Laudiciam Phrygiæ congregati memores salutis nostræ, multa censuerunt, quæ nos observare convenit. Inter cætera, filii charissimi, de Christianis, qui sabbatizare, vel juxta quemdam modum judaizare noscuntur. Quia sub anathemate decreverunt, qui eos imitari noscuntur. Nam & nos vobis de eo insinuare curamus. Qui baptizati & regenerati estis in Christo, ecce facti estis membra Christi. Ammonemus vos, timemus vobis, non tantum ab hæreticis, sed etiam a perfidis Judæis, qui vos cupiunt judaizare, & otiari in Sabbato; ut nomen Christi, quod accepistis, in vobis maculetur. Sed ita agendum est secundum Patrum definitionem, qui nobis jubent operari in Sabbato, secundum Domini sententiam, qui in evangelio ait: Sabbatum propter hominem factum est &c. Induci ergo se passi sunt quidam ex Christianis ad feriandum Sabbato; sicuti etiam tunc Paganismi quædam reliquiæ erant, quæ in indiculo superstitionum & paganiarum, eidem concilio Liptinensi subjecto damnantur inter alia *de feriis, quæ faciunt Jovi vel Mercurio.* Cujus superstitionis ad hodiernum usque diem quædam supersunt vestigia. S. Gregorius M. (*a*) in epistola ad Romanos cives agit contra

quos-

(*a*) Lib. XIII. Ep. 1.

quosdam perversi spiritus homines, qui *prava aliqua & sanctæ fidei adversa* seminaverint, *ita ut die Sabbati aliquid operari prohiberent.*

III. Alia inde a primordio Christianismi præter diem dominicam annua fuere festa, cujusmodi celeberrimum Paschatis, cujus etiam in scripturis mentio habetur: cui connexum Pentecostes festum, quod S. EPIPHANIUS intelligi putat, quando in actis apostolorum *c.* 20. 16. PAULUS festinasse refertur, ut, si fieri posset, die Pentecostes esset Hierosolymis: *Festinabat*, ait, *ut celebraret Pentecosten Hierosolymis. Quam vero Pentecosten ageret Paulus, nisi prius Pascha obiisset?* Quod ad observantiam adhuc Judaicam referri potest, ritu christiano mutatam, non tam ab apostolis quam ipso Spiritu S. qui cum complerentur dies Pentecostes, super apostolos est effusus. Alia antiquata sunt veteris testamenti festa: quæ, ut hoc obiter notem, nec multa adeo erant, nec illis alia successu temporum facile ex peculiari devotione addebantur. Apud christianos a primis ecclesiæ temporibus observata semper sunt præcipua mysteriorum nostræ salutis festa: nimirum teste S. AUGUSTINO superius jam relato

Alii primorum temporum dies festi.

ex apoſtolica traditione *Paſſio Domini*, *& Reſurrectio*, *& Aſcenſio in cælum*, *& Adventus de cælo Spiritus ſancti.* Feſtum Aſcenſionis alicubi inter medias tantum refertur ſolemnitates. Illud tamen conſtitutiones apoſtolicæ magnis ſolemnitatibus accenſent Chriſtianis feriandum διὰ τὸ πέρας τῆς κατὰ χριςὸν οἰκονομίας, *quod finem Chriſti in terris œconomiæ imponat.* S. CHRYSOSTOMUS ſub nomine ἀναλήψεως homiliam in hoc feſto habuit, eſtque *Num.* 35. *Edit. Pariſ.* ubi hoc feſtum vocat τὴν φαιδρὰν ταύτην, καὶ ἐξαςράπτȣσαν ἡμέραν, *illuſtrem ac refulgentem diem.* Idem S. Pater homiliam inter illas de ſtatuis habuit τῇ κυριακῇ τῆς ἐπισωζομένης, *Dominica Epiſozomenes*: quam ALLATIUS (*de Dominicis*, *ac Hebdom. Græcorum* §. 28.) Dominicam infra octavam Aſcenſionis eſſe refert, allato ex codice MS. GREGORII *Nyſſeni* teſtimonio, feſtum Aſcenſionis apud Cappadoces dici ἐπισωζομένην. ORIGENES contra CELSUM ſequentia feſta ſuo tempore celebrata enumerat κυριακὴν, παρασκευὴν, πάσχα, πεντηκοςήν. TERTULLIANUS (*a*) totos quinquaginta a Paſchate uſque ad Pentecoſten dies feſtos habet. *Ethnicis ſemel annuus dies quisque feſtus eſt. Tibi octavus quisque*

dies.

(*a*) De Idol. c. 14.

dies. Excerpe singulas solennitates nationum, & in ordinem exsere, Pentecosten implere non poterunt. Haud obscure non solum ipsum diem a Paschate quinquagesimum, sed cunctos simul dies, qui intercedunt, seu *contextas quinquaginta diebus ferias*, ut S. HIERONYMI (*a*) verbis utar, innuit TERTULLIANUS. Canon XLIII. Conc. Illiberitani obscurius idem attingit, in quem videnda est ALBASPINÆI nota, qui hunc canonem probabilius de totis 50. diebus sumit. Clarius S. AMBROSIUS Lib. VIII. in LUCAM c. 17. *Majores tradidere nobis Pentecostes omnes quinquaginta dies ut Pascha celebrandos, quia octavæ hebdomadis initium Pentecosten fecit . . . Ergo per hos quinquaginta dies jejunium nescit ecclesia, sicut Dominica, qua Dominus resurrexit, & sunt omnes dies tanquam Dominica.* Convenit cum ea, quæ apud GRATIANUM refertur, D. AMBROSII (*b*) sententia: *Instar ergo Dominicæ, tota quinquaginta dierum curricula celebrantur, & omnes isti dies velut Dominici deputantur.* Credibile vero haud est, totos istos quinquaginta dies proprie festos fuisse: sed S. Pater eodem in loco prodit, cujusmodi eorum fuerit solennitas. *Per hos,*

 inquit,

(*a*) Epist. 28. ad LUCIN.
(*b*) Serm. 61. relatus Dist. 76. c. .8

inquit, *quinquaginta dies nobis est jugis & continuata festivitas: ita, ut hoc omni tempore neque ad observandum indicamus jejunium, neque ad exorandum DEUM genibus succidamus.* THEODOSIUS *Junior Lege V. lib.* 15. *sui Codicis* interdixit theatrorum atque ludorum spectacula, non tamen actiones forenses, multo minus intermissionem laboris: prius aperte ex *Serm.* 19. AUGUSTINI a SIRMONDO edit. claret, qui in octavis Paschæ est habitus; ubi, *Peracti sunt*, ait, *dies feriati, succedent jam illi conventionum, exactionum, litigiorum.* Ex hoc loco illud etiam patet, plures dies a tumultibus forensibus in Paschate fuisse exemtos: fuisse autem dies omnino 15. S. AUGUSTINUS paulo post declarat, nimirum præcedens, & consequens diem Paschatis hebdomada: extat in hanc rem THEODOSII lex: imo SCALIGER *de Emend. Temp.* legem CONSTANTINI producit, qua præcipitur Τὰς πασχαλίας δύο ἑβδομάδας ἀπράκτους τελεῖν, *duabus Paschatis hebdomadis ab opere faciundo cessandum*: explicatius etiam auctor *Constit. Apost. lib. VIII. c.* 33. jubet: Τὴν μεγάλην ἑβδομάδα πᾶσαν, καὶ τὴν μετ᾽ ἀυτὴν ἀργείτωσαν οἱ δοῦλοι, *servi magna hebdomada tota, & eam subsequenti otientur.* Sed otium istud non plenarium fuisse,

inferius

inferius docebimus. *Leo* ALLATIUS *de Hebdomadis Græcorum* §. I. ex *Georgii* HOMARTOLI *Chronico* locum S. CHRYSOSTOMI refert, in quo ſecundum numerum dierum creationis mundi, dies feſtos ſuæ œconomiæ Chriſtum nobis tradidiſſe dicitur. *Primus eſt,* verba ſunt S. CHRYSOSTOMI, *ſolemnitatum radix, Chriſti ſecundum carnem ex S. Virgine MARIA poſt Conceptionem Nativitas; ſecundus Epiphania; tertius ſalutiferæ Paſſionis dies; quartus glorioſiſſima Reſurrectio, in qua & in ſubterranea progrediens Salvator, una ſecum in vitam revocavit juſtos, & eos, qui crediderunt; quintus in cœlum ejusdem Aſſumtio, quemadmodum & quinta hebdomadis die perfectum eſt; ſextus Adventus Spiritus; ſeptimus univerſæ reſurrectionis mortuorum magnus, & ſine ulla ſucceſſione dies: tunc enim vere celebrabunt feſtum cum multo gaudio & lætitia, qui hæredes futuri ſunt eorum, quæ oculus non vidit, nec auris audivit &c.* Reperiuntur hæc in homilia dubiæ fidei. In alia homilia tria recenſet ſolummodo feſta: Παρ' ἡμῶν πρώτη ἑορτὴ τὰ ἐπιφάνια· δεύτερα τȣ͂ πάσχα ἑορτή. τρίτη, πεντηκοστή· nullus dubito, quin per τὰ ἐπιφάνια natalem Domini intelligat phraſi non inſueta, de quo feſto diſtincto ab Epiphania *Conſtitutiones apoſto-*

apostolicæ L. V. c. 12. sub nomine γενεθλίε ἡμέρας loquuntur. Ipse nihilominus CHRYSOSTOMUS hom. de PHILOGONIO *T. I. p.* 497. festum Nativitatis ab Epiphania distinguit, lateque in illius laudem excurrit, utpote a quo reliqui dies festi omnes ortum duxerint: Ἣν, inquit, ὐκ ἄν τις ἁμάρτοι, μητρόπολιν πασῶν τῶν ἑορτῶν προσειπών· *Quod si quis appellet omnium metropolin haudquaquam aberret: ab hoc enim festum Epiphaniorum, ac sacrum Pascha, Ascensio & Pentecoste originem ac fundamentum ducunt, nisi enim secundum carnem natus esset, nequaquam baptizatus esset, nam id festum Theophaniorum est &c.* *T. II. p.* 352. habetur homilia in diem natalem Domini ad 25. Decemb. quo paucis ab annis tunc celebrari rite, multis probat. Ubi legendum est MONTFAUCONII monitum de natali Domini in oriente 6. Januarii celebrari solito. Putatque Epiphaniam etiam Romæ ante Natale celebrari solitam. Natalem Domini jam sæculo secundo plurimis in locis celebrem fuisse, ex THEOPHILI Paschali epistola colligitur, atque NICEPHORUS in historia persecutionis sub MAXIMINO Imperatore motæ meminit. De CONSTANTINO M. passim docet EUSEBIUS *Lib. IV.* de Vita illius, eum varia insti-

tuisse

tuisse festa, τὴν τῆς παρασκευῆς ἡμέραν, τὴν τȣ̃ πάσχα ἑορτὴν, τὰς τῶν μαρτύρων ἑορτὰς, *Parasceves diem, Paschatis festum, nec non & festa martyrum.*

IV. Piissimus autem iste Imperator CONSTANTINUS, ut eodem loco EUSEBIUS memorat, hoc potissimum martyrum honorem promovit: dum *singularum gentium præsidibus legem dedit, ut martyrum dies honorari curarent, & festorum tempora ecclesiis decernerent.* In quem finem, si DURANDO (*a*) credimus, undique in provinciis, petente id EUSEBIO Cæsariensi episcopo, nomina sanctorum martyrum, & tempora, modumque passionis eorum diligentissime conquisivit, & litteris accurate mandata EUSEBIO transmisit. Festum aliquod generale omnium martyrum jam S. CHRYSOSTOMI ætate celebrari consuetum ex quadam hujus S. Patris homilia istius solemnitatis occasione habita constat, quæ est 80. *Tom. II. p.* 711. ubi etiam docet, illud proxime post Pentecosten celebratum, nimirum Dominica prima post Pentecosten, qua nos recentiore instituto festum SS. Trinitatis agimus. Hac die undique terrarum universæ terræ universos Sanctos ab universa DEI ecclesia

De festis, & memoriis martyrum in prima ecclesia.

(*a*) L. VII. c. 1. Rational.

ecclesia honoratos esse *Leo* ALLATIUS *n.* 31. *de Hebd. Græcorum*, atque hanc Dominicam κυριακὴν τῶν ἁγίων dictam veterum auctoritate ostendit. Singularia vero, ut jam superius annotavimus, festa martyrum non ubique in omnibus ecclesiis celebrata fuerunt, sed pro varietate regionum, ubi & martyria perpessi & sepulti erant. Quamvis autem ambigendum haud sit, in honorem apostolorum die, & loco eorum martyrii ejusmodi festos conventus a fidelibus celebratos; ex antiquis tamen monumentis primus refertur POLYCARPUS, quem hoc honore Smyrnenses, quorum erat episcopus, dignati sint, ut ex hujus ecclesiæ epistola EUSEBIO (*a*) memorata constat: ubi narrant, velle se, si DEUS concesserit, ad monumentum ejus convenientes natalem ejus martyrii diem cum hilaritate & gaudio celebrare. TERTULLIANUS (*b*) de his anniversariis ceu suo tempore usitatis sermonem etiam habet: *Oblationes*, ait, *pro defunctis, pro natalitiis annua die facimus.* CY-

PRIA-

(*a*) L. IV. c. 15. Ἔνθα ὡς δυνατὸν ἡμῖν συναγομένοις ἐν ἀγαλλιάσει ϗ χαρᾷ, παρέξει ὁ κύριος ἐπιτελεῖν τὴν τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ ἡμέραν γενέθλιον.

(*b*) De Corona milit. c. 3.

PRIANUS passim de sacrificiis & oblationibus in natalibus martyrum loquitur. ORIGENES libro 3. in JOBUM, *Celebramus*, inquit, *memoriam defunctorum, religiosos cum sacerdotibus convocantes, fideles unacum clero invitantes, ad hæc egenos, & pauperes, pupillos, & viduas saturantes, ut fiat festivitas nostra in memoriam requiei defunctis animabus, quarum memoriam celebramus.* Nihil de D. BASILIO, CHRYSOSTOMO, AUGUSTINO, LEONE, MAXIMO memorare necessum est, qui sermonibus ejusmodi martyrum natales illustrarunt. S. CYRILLUS (*a*) de memoriis martyrum sui ævi dicit, *hoc ad Græcorum vetustissimorum imitationem fieri, apud quos ii, qui in Marathone ceciderunt, anniversariis laudibus coronati sunt.* Hanc piam & sanctam ecclesiæ consuetudinem egregie ornat THEODORETUS (*b*) in Gentiles invectus: *Pro*

a

b

(*a*) L. VI.

(*b*) THEODORET. Therapeut. Serm. VIII. Ἀντὶ τῶν πανδίων, ϗ Διασίων, ϗ Διονυσίων, ϗ τῶν ἄλλων ὑμῶν ἑορτῶν, Πέτρου, ϗ Παύλου, ϗ Θωμᾶ, ϗ Σεργίου, ϗ Μαρκέλλου, ϗ Λεοντίου, ϗ Παντελεήμονος, ϗ Ἀντωνίου, ϗ Μαυρικίου, ϗ τῶν ἄλλων μαρτύρων ἐπιτελοῦνται δημοθοινίαι. ϗ ἀντὶ τῆς πάλαι πομπείας, ϗ αἰσχρουργίας,

Pro Pandiis enim, Diasiisque, ac Dionysiis, hoc est, Jovis, liberique Patris solennitatibus, Petro, Paulo, Thomæ, Sergio, Marcello, Leontio, Antonio, Mauritio, aliisque sanctis martyribus solennitates populari epulo peraguntur: proque illa veteri pompa, pro turpi obscœnitate ac impudentia fiunt modestæ, castæ, ac temperantiæ plenæ festivitates: non illæ quidem mero delibutæ, non commessationibus leves, non cachinnis solutæ, sed divinis canticis personantes, sacrisque sermonibus audiendis intentæ, in quibus ad DEUM preces non sine sanctis lachrymis ac suspiriis submittuntur. Vereor enimvero, ut in istis martyrum memoriis veram nostrarum feriarum faciem, ac ideam reperiam: quin imo videntur eæ completæ fuisse fidelium conventu in unum congregatorum ad audienda passionis acta gloriosorum istorum JESU Christi pugilum, atque ad offerendum in eorum memoriam sacrificium; quibus nonnulla alia lætitiæ, devotionis & solennitatis addita indicia; de cessatione

ϰ̀ αἰσχρορρημοσύνης, σώφρονες ἑορτάζονται πανηγύρεις, ὀ μέθην ἔχουσαι, ϰ̀ πῶνον, ϰ̀ γέλωτα, ἀλλ' ὕμνους θείους, ϰ̀ ἱερῶν λογίων ἀκρόασιν, ϰ̀ προσευχὴν ἀξιεπαίνοις κοσμουμένην δακρύοις.

tione vero ab operibus ſervilibus, idque ex præcepto impoſita nihil in antiquis monumentis reperire potui: cum etiam hodie plerique chriſtiani in Sanctorum memoriis ac feſtis, imo quotidie conveniant, ad Miſſæ ſaltem audiendum ſacrum. Pene exciderat memoria feſtum Innocentium ab Herode interfectorum, quod ad hunc etiam cenſum pertinet, atque inde a primis ſæculis celebrari conſuetum fuit: *Horum*, inquit Origenes (*a*), *memoria ſemper, ut dignum eſt, in eccleſiis celebratur.* Et S. Augustinus (*b*) *Non fruſtra*, inquit, *etiam infantes illos, qui, dum Dominus JESUS Chriſtus necandus ab Herode quæreretur, occiſi ſunt, in honorem martyrum receptos commendat eccleſia.* Circumferuntur ſermones S. Augustini de Innocentibus, ſed ſpurii habentur. Id vero ex regula S. Benedicti nota, quod, cum *c.* 48. ſolis diebus dominicis monachos a labore manuum exemptos lectioni vacare jubeat; atque *cap.* 14. *In Sanctorum feſtivitatibus vel omnibus ſolemnitatibus ſicut Dominico die agendum* officium quidem divinum præſcribat, nihil tamen de vacatione a labore manuum in Sanctorum feſtivitatibus vel aliis ſolemni-

(*a*) Hom. III. de Diverſis. T. II.
(*b*) De lib. arbit. L. III. c. 23.

a
b

tatibus: quas ſolemnitates Domini intelligere par eſt. Unde quis conjiciat ſicut in officio divino, ita etiam quoad vacationem dominicis æquiparatas eſſe. Aliter tamen *Alexandro* BORGIÆ in Epiſt. ad Card. QUIRINI videtur: ſæculo nimirum ſexto, in quo S. BENEDICTUS florebat, uſum haud fuiſſe feriandi in feſtis Sanctorum, cum nec apud monachos vitæ perfectioris id obtinuerit.

Quomodo convent', ſtationes, vigiliæ, & dies feſti primis ſæculis transacti ſint.

V. Hoc etiam generatim aſſeri poteſt, mentibus antiquorum longe aliam obverſatam fuiſſe notionem feſtorum, atque hodie ſoleat. Nos quando de feriis loqui ſolemus, de veris feriarum operum fructibus vix cogitamus, ſolummodo attendimus ad ceſſationem a labore: notionem & ideam nobis ſuggerente uſu & praxi. Veteres econtra illi longe aliter de feriis ſermocinati ſunt. S. GREGOR. *Nazianzenus Orat. XXXIX.* κεφαλὴν ἑορτῆς μνήμην Θεȣ̃, *præcipuum feſti caput memoriam DEI* vocat. *Feriari noſtrum*, inquit idem (*a*), *non*

(*a*) GREG. Naz. Orat. XLIV. in Pentecoſten. Τȣ̃τό ἐςι τὸ ἑορτάζειν ἡμῶν, ψυχῇ τί θυσαυρίσαι τῶν ἑςώτων ϗ̀ κρατȣμένων, ἀλλὰ μὴ τῶν ὑποχωρȣ́ντων ϗ̀ λυομένων, ϗ̀ μικρὰ σαινόντων τὴν αἴσθησιν.

non eſt quidquam aliud, quam animæ aliquid eorum aggerere, quæ firma & ſtabilia ſunt, ac manibus tenentur, non autem ſuffugiunt, & dilabuntur, leviterque duntaxat ſenſum demulcent. Clarius & apertius D. CHRYSOSTOMUS (*a*), *Hoc verum*, inquit, *eſt feſtum, ubi animarum ſalus, ubi pax & concordia, ubi omnis cogitatio, & cura de rebus terrenis exulat: ubi clamor & tumultus, coquorum etiam diſcurſitationes locum non habent: ſumma autem tranquillitas, & quies, charitas, gaudium, pax, manſuetudo, & infinita alia bona eorum loco dominantur.* Videmus enimvero, quomodo cum moribus etiam vocum notiones mutantur, vacare noſtris temporibus fere otio vacare eſt in feriis, cum antiqui divinis officiis vacarint, de otiandi a ſervilibus operis præcepto non multum ſoliciti. Act. III. 1. legimus, primos fi-

C 2 deles

(*a*) Ἀὕτη ἡ ἀληθὴς ἑορτὴ ἔνθα ψυχῶν σωτηρία, ἔνθα εἰρήνη, καὶ ὁμόνοια, ἔνθα βιωτικὴ πᾶσα φαντασία ἀπελήλαται· ὅπου κραυγὴ, καὶ θόρυβος, καὶ μαγείρων δρόμοι, καὶ τῶν ἀλόγων σφαγαὶ ἐκποδών. ἠρεμία δὲ πᾶσα, καὶ γαλήνη, καὶ ἀγαπὴ, καὶ χαρὰ, καὶ εἰρήνη, καὶ πραότης, καὶ τὰ μυρία ἀγαθὰ ἀντ' ἐκείνων πολιτεύεται.

deles perduraſſe in orationibus unanimiter, idque diuturno tempore quotidie factitabant; quamvis, ut ſupra audivimus, ſolemniores conventus prima hebdomadis feria, ſive die Dominica habuerint. Supra etiam ex AUGUSTINO audivimus, alicubi Chriſtianos ſingulis diebus ad oblationes conveniſſe.
a S. BASILIUS (*a*) quatuor dies in hebdomade recenſet. *Quater nos ſingulis ſeptimanis communicamus. Dominico die, feria quarta, in Paraſceve & Sabbato, ſed & per dies etiam alios, ſi martyris alicujus memoria celebretur.* Conventus feriæ quartæ & ſextæ ſtationes vocabantur, & cum jejunio celebrabantur, quare feſtis annumerandi non ſunt; haud ſecus, ac integri quadrageſimæ dies, imo quandoque ceſſantibus perſecutionibus ſinguli anni dies, qui eo modo feriæ dici poſſunt: qua ratione apud nos omnes dies feriæ dicuntur illis, qui aut officio canonico addicti ſunt; aut fideles nullum diem intermittunt, quo minus partem aliquam diei in eccleſia Miſ-

ſæ

(*a*) Epiſt. 289. Ἡμεῖς μέντοιγε τέταρτον καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα κοινονοῦμεν· ἐν τῇ κυριακῇ, ϗ ἐν τῇ παρασκευῇ, ϗ τῷ σαββάτῳ, ϗ ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις, ἐὰν ᾖ μνήμη μάρτυρος τινός.

ſæ ſacro audiendo tranſigunt. Quæ feriæ denominatio jam TERTULLIANI ævo uſum aliquem habuiſſe videtur: ſic enim ille adverſus Pſychicos *cap.* 2. ex eorum perſona loquens, *Itaque*, inquit, *de cætero jejunandum ex arbitrio, non ex imperio novæ legis. Proinde nec ſtationum, quæ & ipſæ ſuos quidem dies habeant quartæ feriæ, & ſextæ.* Sed alia olim dierum ſolemnium erat ratio, quibus non ſolum ipſa dies pia & devota celebritate agebatur, ſed etiam præcedens nox vigilando in divinis laudibus conſumebatur in præcipuis feſtis Nativitatis, Epiphaniæ, Reſurrectionis, & Aſcenſionis Chriſti. Celeberrima Paſchatis erat nox vigiliarum, de qua jam TERTULLIANUS (*a*): *Quis*, ait, *ſolemnibus Paſchæ abnoctantem ſecurus ſuſtinebit*: & LACTANTIUS (*b*), *Nocte*, inquit, *vigilias celebramus propter adventum Regis, ac DEI noſtri: cujus noctis duplex eſt ratio, quod in ea & vitam tunc recepit, cum paſſus eſt, & poſtea orbis terræ regnum recepturus eſt.* Quare adventum Chriſti hac nocte fideles exſpectarint, HIERONYMUS etiam nobis declarat. *Traditio*, inquit, *Judæorum eſt, Chriſtum media*

(*a*) Ad uxor. L. II. c. 4.
(*b*) L. VII. c. 19.

nocte venturum in ſimilitudinem Ægyptii temporis, quando Paſcha celebratum eſt, & exterminator venit, & Dominus ſuper tabernacula tranſiit, & ſanguine agni poſtes noſtrarum frontium conſecrati ſunt: unde reor & traditionem apoſtolicam permanſiſſe, ut in die vigiliarum Paſchæ ante noctis dimidium populos dimittere non liceat, exſpectantes adventum Chriſti. Ex S. Chrysostomo (*a*) noctem non unam ſolum, ſed plures etiam, vigiliis & pernoctationibus hujusmodi ſacris in hebdomade Paſcha antecedente tributas eſſe, atque ex officiis illarum Dominicarum Quatuor Temporum, quæ cum Sabbati officio eadem ſunt, patet propter vigilias, duos dies in unam, quod ſacrum conventum attinet, coaluiſſe. Has vigilias Græci παννυχίδας, & præſertim Chrysostomus παννύχȣς, ϗ διηνεκεῖς στάσεις, *per noctes & perpetuas ſtationes* (ut a diurnis feriæ præſertim quartæ & ſextæ ſtationibus diſtinguantur, quæ ad horam nonam uſque tertiam noſtram pomeridianam protrahebantur) Latini pernoctationes & pervigilia appellabant, eoquod maxima noctis pars illis inſumta ſit: neque deinde ſequentes dies vacui a divinis officiis, & exercitiis pieta-

tis

(*a*) Hom. XXX. in Geneſ.

tis erant, ut ex CHRYSOSTOMO (*a*) constat En ejus verba: *Ecclesiam ingredere, vide pauperes a medio noctis usque ad lucem perseverantes, vide sacra pervigilia diem cum nocte copulantia: vide populum Christi amantem, neque noctu, neque interdiu, vel somni tyrannidem ac violentiam metuentes, vel inopiæ necessitatem formidantes.* CASSIANUS (*b*) de monasteriis Ægypti & Thebaidis loquens hoc inter officii diei Sabbati & Dominicæ, ac reliquos dies discrimen facit, quod in illis, non in his interdiu præter vespertinas & nocturnas horas convenirent. *Exceptis*, inquit, *vespertinis horis, ac nocturnis congregationibus, nulla apud eos per diem solemnitas, absque die Sabbati vel Dominica, in quibus hora tertia sacræ communionis obtentu communicant.* Insigne etiam suppetit SIDONII (*c*) testimonium post vigilias peractas interdiu denuo convenisse fideles. *Convenera-*

(*a*) Hom. IV. de Verb. ESAIÆ. Εἴσελθε εἰς ἐκκλησίαν ἴδε πένητας ἐκ μεσονυκτίων μέχρι τῆς ἡμέρας παραμένοντας, βλέπε παννυχίδας ἱερὰς ἡμέρας, καὶ νυκτὶ συναφθείσας, οὔτε ἐν νυκτὶ τὴν τυραννίδα τοῦ ὕπνου, οὔτε τὴν ἀνάγκην τῆς πενίας φοβουμένους.

(*b*) L. III. c. 2.

(*c*) L. V. Epist. 17.

mus ad ſancti Juſti ſepulchrum . . . Proceſſio fuerat antelucana, ſolemnitas anniverſaria, populus ingens ſexu ex utroque, quem capaciſſima Baſilica non caperet, & quamlibet unita diffuſis cryptoporticibus. Cultu peracto vigiliarum, quas alternante dulcedine monachi clericique pſalmicines concelebraverant, quisque in diverſa ſeceſſimus, non procul tamen, utpote ad tertiam præſto futuri, quum ſacerdotibus res divina facienda. Ex his patet, etiam martyrum ſolemnioribus memoriis anniverſariis vigilias eſſe præmiſſas. Itidemque patet, monachis & clericis pſallendi munus incubuiſſe ſingillatim jam, reliquis nihilominus fidelibus acervatim confluentibus: unde determinata tandem horarum canonicarum diſtinctior celebratio orta, clericisque ac monachis propria, de quibus plura in conſtitutionibus apoſtolicis, CASSIANI operibus, alibique. Vigiliarum uſus primum apud mulieres in deſuetudinem abiit, quod obtentu earundem varia ſcelera perpetrarentur. Extat in hanc rem canon Illiberitanus XXXV. *Placuit prohiberi, ne fœminæ in cœmiterio pervigilent; eoquod ſæpe ſub obtentu orationis latentes ſcelera committant.* Unde etiam S. HIERONYMI (*a*) monitum ad LÆTAM de ejus filia: *Vigi-*

(*a*) Epiſt. VII. ad LÆTAM.

Vigiliarum dies, & solemnes pernoctationes, sic virguncula nostra celebret, ut ne transverso quidem ungue a matre discedat. Vigilantius hæresiarcha has vigilias, excubiasque acerrime impugnavit: contra Hieronymus regerebat, paucorum culpam religioni damno esse non debere: quia qui peccarent vigilando in templis, possent etiam in suis, vel alienis domibus eadem facere. Attamen eo tandem malum devenit, ut consultius visum fuerit scandalorum occasionem e medio tollere, sicque harum excubiarum loco jejunia instituta sunt, quæ hodieque vigilias indigitamus, de qua mutatione Mantuanus (*a*) canit:

Nam quia nox sceleri solet esse occasio, & illud
Observant, qui furta volunt committere, tempus,
Jejunare diem visum est sapientius illam
Quæ præit, & clauso noctem dormire cubili.

VI. Hactenus generatim conventus maxime in diebus festis Christianorum delineavimus, unde liquido constat, fideles primos pauciores quidem dies festos celebrasse, sed eos longe majori religione

De vacatione ab operibus servilibus ritu christiano.

(*a*) L. I. Fast.

ligione transegiſſe: imo eos etiam conventus & ſtationes, quas præter ſolemnes ferias agebant, multo pluribus & amplioribus pietatis exercitiis abſolviſſe, quam apud nos dies, ex præcepto, divino ſervitio dicati paſſim conſummantur: neque ad hoc opus fuiſſe canonum, aut mandatorum ſtatutis, ipſo pietatis & devotionis inſtigante, ducenteq; ſenſu: nec eos de otio ab operibus cogitaſſe, ſed de vacatione rebus ſacris & divinis: cum ante Concilium Laodicenum vix otii feriarum memoria occurrat, quod Concilium *Can. XXIX.* ſuperius jam a nobis laudato (qui repetitur in Capitul. Aquisgr. an. 789. c. 15. decernit: *Quod non oportet Chriſtianos judaizare, & in Sabbato otiari; ſed ipſos eo die operari: diem autem Dominicum præferentes otiari, ſi modo poſſint, ut Chriſtianos.* Ubi vides nullam abſolutam imponi neceſſitatem, qualis erat in lege cærimoniali Judæorum in Chriſtianiſmo abolita. *Obſervare*, inquit S. AUGUSTINUS (*a*), *diem Sabbati non ad literam jubemur, ſecundum otium ab opere corporali ſicut obſervant Judæi. Et ipſa eorum obſervatio, quia ita præcepta eſt, niſi aliam quamdam ſpiritualem requiem ſignificat, ridenda judicatur.* De S. BENE-

DI-

(*a*) Epiſt. 54. c. 2.

DICTO jam meminimus *c.* 48. *Reg. De opere manuum quotidiano.* Ubi *Dominico die*, inquit, *lectioni vacent omnes, exceptis his, qui variis officiis deputati sunt. Si quis vero ita negligens & desidiosus fuerit, ut non velit, aut non possit meditari, aut legere, injungatur ei opus, quod faciat, ut non vacet.* S. GREGORIUS (*a*) præceptum vacandi a labore die Dominico commemorat his verbis in Epist. ad Romanos cives: *Dominicorum vero die a labore terreno cessandum est, atque omni modo orationibus insistendum; ut si quid negligentiæ per sex dies agitur, per diem Resurrectionis dominicæ precibus expietur.* Damnat vero superstitionem a perversis hominibus prædicatam, *ut Dominicorum die nullus debeat lavari.* In synodo Aurelianensi III. *c.* 28. legitur, & ad verbum repetitur in Syn. Vernensi an. 755. *c.* 14. *Die Dominico quid operis facere liceat, aut non liceat*, ac si habet: *Quia persuasum est populis die Dominico agi cum caballis sive bubus & vehiculis itinera non debere, neque ullam rem ad victum præparari, vel ad nitorem domus vel hominis pertinentem ullatenus exerceri, quæ res ad Judaicam superstitionem magis, quam christianam observationem pertinere probatur, id statuimus, ut die Dominico, quod antea fieri li-*

(*a*) Lib. XIII. Ep. 1.

licuit, liceat. De opera tamen rurali, arato aut vineæ sectione, excussione, vel sæpe censuimus abstinendum, quo facilius ad ecclesiam venientes orationis gratia vacent. Quodsi inventus fuerit quis in operibus suprascriptis, quæ interdicta sunt exercere, qualiter emendari debeat non laicorum districtione, sed in sacerdotis castigatione consistat.

Legibus & canonibus constituta.

VII. In legibus etiam Imperatorum christianorum constitutum habetur, Dominicis diebus esse abstinendum ab opere manuum & negotiis judicialibus, non exclusis tamen necessariis, præsertim si pietati prosint. Agriculturam etiam in villis ruri permisit CONSTANTINUS M. cum ita tempestatis commoditas flagitaret, ut refertur in Cod. l. 3. de Feriis. *Omnes judices urbanæque plebes, & cunctarum artium officia venerabili die solis quiescant. Ruri tamen positi agrorum culturæ libere licenterque inserviant: quoniam frequenter evenit, ut non aptius alio die frumenta siclis, aut vineæ scrobibus mandentur: ne occasione momenti pereat commoditas cælesti provisione concessa.* Deinde VALENTINIANUS, THEODOSIUS, & ARCADIUS eam potissimum feriandi rationem determinarunt, quæ ad strepitum judicialem pertineret, ut in le-

ge

ge cod. *Omnes dies* habetur: cujus etiam Photius in ſuo Nomocanone *Tit. VII. can.* 1. compendium aliquod affert. Theodosius indulſit, *ut in die Dominica emancipare ac manumittere liceat, reliquæ cauſæ vel lites quieſcant.* Prohibent ſpectacula & voluptates obſcenas. In Concilio Altiſiodorenſi an. 578. *c.* 16. generatim exceptio additur: *Non licet die Dominico boves jungere, vel alia opera exercere, niſi pro cauſis conſtitutis.* Inſignis eſt *Canon I.* Conc. Matisconenſis an. 585. de digna chriſtianis feriandi diem Dominicum ratione: *Quæ*, ajunt Patres, *nos denuo peperit, & a peccatis omnibus liberavit. Nullus veſtrum litium fomitibus vacet: nullus cauſarum actiones exerceat: nemo ſibi talem neceſſitatem exhibeat, quæ jugum cervicibus juvencorum imponere cogat. Eſtote omnes in hymnis & laudibus DEI animo corporeque intenti. Si quis veſtrum proximam habet eccleſiam, properet ad eamdem, & ibi Dominico die ſemetipſum precibus lacrymisque afficiat. Sint oculi, manusque veſtræ toto illo die ad DEUM expanſæ &c.* Agitur ſequenti canone de Paſchate feſtiviſſime ſex diebus celebrando: *Ut illis ſanctiſſimis ſex diebus nullus ſervile opus audeat facere; ſed omnes ſimul coadunati hymnis paſchalibus indulgentes, perſeverationis noſtræ præ-*

ſentiam

ſentiam quotidianis ſacrificiis oſtendamus, laudantes Creatorem ac Regeneratorem noſtrum veſpere, mane, & meridie. In Concilio Narbon. an. 589. ſtatuitur c. 4. *Ut omnis homo, tam ingenuus, quam ſervus, Gothus, Romanus, Syrus, Græcus vel Judæus die Dominico nullam operam faciat, nec boves jungantur, excepto ſi in mutando neceſſitas incubuerit.* Can. 15. damnatur execrabilis ritus *diem quintam feriam qui & dicitur Jovis* excolendi, & operationem non faciendi, *præter feſtivitates in eo die venientes.* Unde colligitur mos aliis etiam, quam Dominicis diebus feriandi, licet canones imprimis de his caveant. Sic in Conc. Cabilon. an. 650. c. 18. *Ut in ipſo die Dominico ruralia opera id eſt arare, ſecare, meſſes metere, exartos facere, vel quidquid ad ruris culturam pertinet, nullus penitus præſumat.* In ſynodo, cui S. Bonifacius interfuit circa an. 744. celebrata ſtatuitur: *Si quis die Dominico opera ſervilia fecerit, liber homo ſi boves junxerit, dextrum bovem perdat. Et ſi alia, quæ prohibita ſunt, fecerit, ſacerdotibus illa emendet, ſicut de reliquis negligentiis judicibus emendari ſolet, & pænitentiam inſuper accipiat. Similiter de præcipuis feſtivitatibus.* In capitulari Caroli M. an. 789. T. I. Capitul. p. 239. 240. c. 79. provocatur ad

præ-

præcedens Pipini, atque articulatius, quæ ſint vetita opera ſervilia exponitur, *Ut omnimodis honor & requies diei Dominici ſervetur. Sed & ad Miſſarum ſolemnia ad eccleſiam undique conveniant & laudent DEUM in bonis, quæ nobis in illo die fecit.* In Conc. Arelat. VI. an. 813. c. 16. cavetur: *Ne in Dominicis diebus publica mercata, neque cauſationes, diſceptationesq; exerceantur & penitus a rurali & ſervili opere ceſſetur: his ſolummodo peractis, quæ ad DEI cultum & ſervitium pertinere noſcuntur.* Eodem anno ſimilia decreta ſunt in Conc. Remenſi II. c. 35. & Moguntino Can. 37. Quod refertur in Collect. Capitular. Anſegiſi lib. V. c. 153. cum aliis imprimis lib. VI. c. 189. & 205. Apud Reginonem item, Burchardum, & Ivonem. Quæ aliaque eccleſiæ ſtatuta etiam apud principes in rem judicatam ſunt miſſa. Uti habetur edictum Theodorici Gothorum Regis; Guntrami item & Childeberti; ac Dagoberti in lege Bojariorum: Alvaredi Regis Anglorum. De Græcis autem Imperatoribus apud Balsamonem. Demum hic canonem Conc. Pariſ. VI. (*a*) an. 829. ſubdimus: *Salubriter admonemus cunctos fideles, ut diei Dominico debitum honorem & reveren-*

(*a*) Lib. II. c. 5.

rentiam exhibeant, quoniam hujus dehonoratio & a religione christiana valde abhorret, & suis violatoribus animarum periculum proculdubio generat. Nec hic omittere par est *Rhabani* MAURI (*a*) locum, quo SILVESTRO tribuit, *Ut otium Sabbati magis in diem Dominicam transferretur, ut ea die a terrenis operibus ad laudandum DEUM vacaremus, juxta illud quod scriptum est:* Vacate & videte quoniam ego sum DEUS. *Secundum hunc autem morem in natalitiis Sanctorum vacare, id est, ad laudes DEI celebrandas sancta nos jubet ecclesia. Caterum qui his diebus ad hoc vacare vult ab agricultura, ut crapulæ & ebrietati deserviat, vel jocis inanibus operam det, agnoscat se magis peccare per tale ocium, quam qui alicui utili operi insisteret.*

Numerus dierum festorum post quintum nonnullis sæculis.

VIII. Sed ut ad propositum redeamus, videndum, quæ ulterioribus sæculis festorum ratio fuerit, donec tandem post medium ævum ad tantum numerum accreverint, ut postea ad eum accidendum, diminuendumque pastorali cura opus fuerit. Sæculo sexto, & deinceps multi in memoriam mysteriorum Christi, honoremque Sanctorum dies sunt consecrati, dedicatique, sed non hinc con-

(*a*) Lib. II. de Instit. Cler. c. 46.

concludendum, tales dies feriatos fuiſſe, niſi fortaſſis una, & altera in eccleſia. Ex pluribus conciliis ſæculi ſexti conſtat, Agathenſi (*a*) ſc. an. 506. can. LXIII. a
& LXIV. Aurelianenſi I. an. 511. tribus anni ſolemnitatibus Paſchate, Natali Domini & Pentecoſte, ſeu Quinquageſima, ut vocat Aurelianenſe concilium, populum & clericos in cathedrali eccleſia congregari juſſos: ſimilia fere ſunt conc. Epaonenſis c. XXXV. Toletani XIII. can. VIII. ſtatuta. Idem tamen concilium Aurelianenſe I. c. 27. de rogationum diebus ſequens habet ſtatutum (*b*): *Rogationes, id eſt, litanias an-* b
te aſcenſionem Domini, ab omnibus eccleſiis placuit celebrari: ita ut præmiſſum triduanum jejunium in Dominicæ aſcenſionis feſtivitate ſolvatur: per quod triduum ſervi & ancillæ ab omni opere relaxentur, quo magis plebs univerſa conveniat. Hinc manifeſtum eſt, jam hoc ſæculo ferias plenas non paucas uſitatas fuiſſe: nec ſuperiora decreta de præcipuis feſtis in urbe epiſcopali celebrandis obſunt, quo minus aliæ minus ſolennes feriæ actæ fuerint: cujusmodi feſtum Circumciſionis, Hypapantes, ſeu Purificationis a-

(*a*) T. V. Conc. Edit. Venet. Nov.
(*b*) T. V. Conc. Col. 548.

licubi, de quo feſto homilia CYRILLI *Hieroſolymitani* circumfertur, ſed ab eruditis ſpuria habetur, eoquod feſtum hoc equidem ab eccleſia Hieroſolymitana ortum duxerit, ſed primum tempore Chalcedonenſis concilii celebrari cœptum, ut doct.mus P. *Ant. Auguſtinus* TOUTTÉE e Cong. S. MAURI in noviſſima operum S. CYRILLI *Hieroſol.* editione *p.* 360. *n.* 5. teſtimonio auctoris graviſſimi CYRILLI *Scythopolitani* oſtendit. Ad medium ſæculi VII. inter ſtatuta SONRATII epiſcopi Remenſis ſequens de diebus feſtis habetur catalogus. *Feſta absque omni opere forenſi excolenda, & cum debita veneratione celebranda hæc ſunt: Nativitas Domini, Circumciſio, Epiphania, Annuntiatio B. MARIÆ, Reſurrectio Domini cum die ſequenti, Aſcenſio Domini, dies Pentecoſtes, Nativitas Beati Joannis Baptiſtæ, apoſtolorum Petri, & Pauli, Aſſumtio B. Virginis, ejusdemque Nativitas, Andreæ apoſtoli, & dies omnes Dominicales.* Hoc ſæculo feſtum etiam omnium Sanctorum, primum ſub nomine Martyrum a BONIFACIO III. ſeu IV. inſtitutum. Nec non S. MARTINI a cognomine MARTINO I. quod feſtum præcipue in Gallia celebre, ita ut primus is habeatur paſſim, qui inter Confeſſores in eccleſia occidentali (Palæſtini

enim

enim antea jam in oriente, ut refert Sozomenus *lib. III. c.* 14. eos honorare ſolebant viros ſanctos, qui apud ipſos vixerunt e. c. Hilarionem, aliosque) celebrari meruerit, idque non longe a ſuo obitu, ut colligitur ex officio hujus Sancti, prout a Mabillonio (*a*) refertur. *Hunc virum, quem ætatis noſtræ tempora prætulerunt, jubeas auxilium noſtris afferre temporibus.* Sed hæc diem feriatum non arguunt: quod tamen ſi dandum etiam eſſet, cernere nihilominus licet, numerum feriarum adhuc perexiguum fuiſſe, ſi conferatur ad ſuccedentia tempora. Profecto enim ex ſtatutis S. Bonifacii, epiſcopi Moguntinenſis, & Germaniæ apoſtoli, quæ pro eccleſiis abs ſe in Germania fundatis reliquit, eluceſcit ſæculo octavo numerum feriarum jamjam auctiorem fuiſſe, ut ſequens ſtatutum prodit. (*b*)*Annuntient presbyteri diebus Dominicis per annum ſabbatizandum omni modo in Natali VIII. Kal. Januar. dies quatuor: in Circumciſione Domini Kal. Januar. diem unum: in Epiphania VIII. Id. Januar. diem unum: in Purificatione S. MARIÆ IV. Non. Februar. diem unum: in Paſcha Domini poſt Dominicam dies tres: in Aſcenſione Domini diem unum: in Natali S. Joannis*

(*a*) Liturg. Gall. L. I. c. 4. (*b*) T. I. Conc. Germ.

Baptistæ VIII. Kal. Julii diem unum: ***in*** *Passione SS. Apostolorum Petri & Pauli III. Kal. Jul. diem unum : In Assumtione S. MARIÆ XVIII. Kal. Septembr. diem unum: In Nativitate S. MARIÆ VI. Id. Septembr. diem unum: in passione S. Andreæ apostoli pridie Kal. Decembr. diem unum.* Mirum videri non debet, festi Pentecostes mentionem non fieri, causa est, quod in Dominicam semper incidat: patet autem, præsenti catalogo eos tantum festos dies commemorari, qui præter dies Dominicos sunt constituti: quare etiam Paschatis Dominicæ non meminit, solos tres subsequentes dies ponens, ut jam ab aliis observatum. Non ita multo post a CHRODEGANDO Metensi idem fere festorum numerus in *Regulæ pro Canonicis cap.* 74. est constitutus, addictis S. LAURENTII, & S. MARTINI festis, nulla vero dierum Paschæ Dominicam sequentium commemoratione, omisso etiam Nativitatis B. V. festo, similiter apostolornm festis generatim memoratis, præterquam S. Jo. Evangelistæ. Apud REGINONEM *lib.* 3. *c.* 378. habetur ex Conc. Rispacensi, quod ad an. 799. refert *Jordanus* DUKERUS, cum tamen inter alia, festum omnium Sanctorum ponatur, primum sub LUDOVICO *Pio* celebrari cœptum. Sanciunt

autem,

autem, ut celebretur *dies Paschæ, similiter feria secunda, tertia, & quarta & quinta. Ante Missam licentia sit arandi & seminandi hortum, vel vineam excolendi, & sepem circumcludendi: ab alio vero opere cessare decrevimus: post Missam autem ab opere vacare, Pentecosten similiter ut in Pascha, S. Laurentii, Kal. Novemb. omnium Sanctorum, similiter dedicationem ecclesiarum.* Ad initium sæculi noni, aut finem octavi pertinere videtur constitutio de festis, & certo eorum numero edita: in qua eadem fere, ac in Regula CHRODEGANDI festa occurrunt, nisi quod S. ANDREÆ festum, octava Epiphaniæ, litania major addantur, omisso S. LAURENTII festo. *De Assumtione S. MARIÆ*, verba sunt legis, *interrogandum relinquimus.* Habetur decretum *lib. I. c.* 158. *Collect. Ansegisi apud Baluz. T. I. Capitul. p.* 732. In Concilio Moguntino an. 813. sub eodem Imperatore jam cum aliis festis Assumtio B. M. V. comparet: Tota hebdomada Paschæ & Pentecostes; cum in concilio Rispacensi feria quinta concludatur, atque insuper licentia detur arandi vel seminandi, & hortum, & vineam excolendi, & sepem circumcludendi: ab alio vero opere cessare decreverunt: post Missam autem ab opere vacare. De die Ascensionis Domini in

concilio Moguntino nota: *Diem Aſcenſionis Domini pleniter celebrare.* Qua de re *Ludov.* CELLOTIUS (*a*) notis in WALTERII capitula *Fuerunt*, inquit, *olim feſti dies media tantum parte culti, ac poſt meridiem laboribus externis profanati:* de quorum numero videtur fuiſſe dies Aſcenſionis, quam conſuetudinem antiquare ſategit concilium hoc, & totum, atque integrum vult celebrari. In eodem concilio Moguntino apparet primum feſtum dedicationis S. MICHAELIS, S. REMIGII, & Pentecoſte eodem modo, quo Paſcha celebrari jubetur, quod poſterioribus temporibus ſemper in more manſit. Ea item Martyrum & Confeſſorum feſta ferianda præcipiuntur, quorum in unaquaque parochia ſancta corpora requieſcunt. Similiter etiam dedicatio cujusque templi. In concilio Aquisgranenſi an. 817. eadem prorſus feſta occurrunt, quæ ſupra ex regula CHRODEGANDI recenſuimus. In capitulari AHITONIS, epiſcopi Baſileenſis an. 836. Paſcha octo diebus feriandum conſtituitur, Rogationum dies tres, Sabbatum S. Pentecoſtes, nulla mentione habita Nativitatis B. V. S. LAURENTII, MARTINI &c. In Capitulari 97. HERARDI Ep. Turonenſis an. 848. qualiter

fe-

(*a*) T. X. Conc. Col. 82. d.

feriari debeant octo dies Paschæ, & Pentecoste singulariter sciscitur, reliqua festa *Art.* 61. enumerantur, inter quæ festum omnium Sanctorum singulariter additur. Aurelianensis synodus (*a*) sub WALTERIO episcopo an. 868. Capit. 18. diebus octo Paschæ adjungit Sabbatum sanctum: post communia vero reliqua festa, *Nostrorum præterea*, sic verba hujus synodi sonant, *Patrum, quorum piis apud Dominum patrociniis vicinis juvamur: B. Evurtii de transitu: B. Aniani de transitu: B. Benedicti, B. Maximini, B. Lifardi similiter de transitu: de inventione salutiferæ Crucis, & exaltatione ejusdem vivificæ Crucis.* Singularia de diebus festis hoc sæculo ALVAREDUS Rex Angliæ constituit, quæ hic damus. *His diebus festis sequentibus festa liberis, & ingenuis omnibus licentia conceditor; servis autem, atque iis, qui sunt legitima officiorum servitute obligati non item. Duodecim dies a festo Natali Domini. Dies ille, quo Christus subegit diabolum. Dies, quo agitur anniversarius B. Gregorii festus. Dies ante festum Paschatis septem, & totidem dies festum illud insequentes. Dies festus Beatorum Petri & Pauli. In autumno integra, quæ est ante festum MARIÆ, septimana. Dies festus omnium Sanctorum.*

(*a*) T. X. Conc.

Quatuor autem diebus Mercurialibus in quatuor illis ſeptimanis, quibus publicum edici ſolet jejunium, ſervis omnibus feſta dator licentia, ut omnem eorum operam in illorum inſumant utilitatem, a quibus antehac in DEI nomine beneficia acceperant, aut de quibus in poſterum ex collocata eorum opera bene mereantur. Eccleſia Romana quænam hoc tempore feſta celebrarit, plene non conſtat, niſi ex illis, quæ Nicolaus I. conſultantibus Bulgaris de SS. Feſtis an. 858. in reſponſis dedit. *In quorum*, inquit ſummus hic Pontifex, *apoſtolorum vel martyrum, ſeu confeſſorum feſtis a labore terreno recedere debeatis, inquiritis: in ſolemnitatibus utique B. MARIÆ Virginis, & SS. duodecim Apoſtolorum & Evangeliſtarum, atque Præcurſoris Domini Joannis, & S. Stephani primi Martyris: nec non & in eorum Sanctorum natalitiis, quorum apud vos DEO favente memoria celebris, & dies feſtivus habebitur.* De Gregorio etiam IV. refert Durandus lib. VII. cap. 34. eum decreviſſe, *ut feſta celebrentur non ſolum in honorem apoſtolorum, & martyrum, ſed etiam Trinitatis, angelorum, confeſſorum, & generaliter omnium Sanctorum, Sanctarum, & electorum*: ſed de feriis inſtitutis hæc nihil probant.

IX.

IX. Quod vero attinet ad *cap. I. Pronuntiandum de Consecr. dist.* 3. quod a GRATIANO Concilio Lugdunensi adscribitur a BURCHARDO etiam, & IVONE relatum, in nullo, quod extat, concilio Lugdunensi reperitur: imo concilia Lugdunensia, de quibus monumenta ecclesiastica memorant, BURCHARDO, IVONE & GRATIANO posteriora sunt. Ratio, quare hic loci hoc reponam capitulum, est, quod fere in omnibus conveniat cum statuto episcopi Basileensis hujus sæculi, ex quo superius aliqua excerpsimus: cumque nullæ aliæ ejus veræ origines ostendantur, abhinc forte sunt repetendæ. Tantum apud AHITONEM omittitur festum SS. SILVESTRI, LAURENTII, Nativitas B. V. S. MARTINI. Præcepta antiqua seu instituta synodalia ecclesiæ Rotomagensis (*a*) a *Guilielmo* BESSIN, e Congr. S. MAURI ex MS. 400. edita, concilio Lateran. canonem tribuunt de numero festorum, eodem initio, iisque fere verbis concinnato, præterquam quod plura festa addantur, quam quæ in hoc capitulo reperiantur. Existunt alia etiam posteriorum sæculorum de festis statuta, quæ verba hujus capituli usurpant, sed in numero festorum variant: quod indicium est, episcopos

De Capitulo Pronuntiandum.

D 5 in

(*a*) Conc. Rotom. P. II. p. 61.

in ſuis decretis de feſtis hunc canonem præ oculis habuiſſe, libertate ſibi ab hoc ipſo capitulo permiſſa utentes, qua poſſint feſtivitates in ſuis diœceſibus inſtituere. Et vero feſta, quæ in hoc capitulo enarrantur, ea ipſa ſunt, quæ hoc ſæculo paſſim celebrabantur, ut legenti locum citatum patebit. Licet vero Juri canonico inſertum ſit, auctoritatem tamen ſingularem non habet, eoquod GRATIANI decretum eatenus ſolum valeat, quatenus eorum valet auctoritas, quos refert. Quare libere ſemper epiſcopi in ſuis diœceſibus feſta hic notata, aut non ſuſceperunt, aut nova addiderunt.

De feſtis B.V. & apoſtolorum.

X. Quatuor B. M. V. feſta Aſſumtio, Annunciatio, Purificatio, ac Nativitas, quæ antiquiora habentur, diverſis in locis varias habuerunt origines, Sæc. IX. demum & X. ſimul undique recepta. Eandem diverſitatem in feſtis peculiaribus apoſtolorum obſervare licet, ita ut ſæc. X. & XI. demum omnium apoſtolorum ſingularia reperiantur feſta. Cum antiquiſſimo more eorum, quorum nulla diſtincta haberetur feſtivitas, ſub una communi agerentur, vel cum feſto apoſtolorum PETRI & PAULI,

vel

vel PHILIPPI & JACOBI, hodieque tempore paſchali generale de SS. Martyribus, atque etiam apoſtolis officium habetur. Qua in re duo indicia antiquitatis non modicæ habentur: primum, quod de confeſſoribus, & virginibus non idem fiat; unde conjicere licet hunc morem obtinuiſſe antequam de confeſſoribus, & aliis Sanctis feſta invecta ſint: alterum, quod idem fere ſit apoſtolorum & martyrum officium, cum primis temporibus apoſtolorum etiam memoriæ ſub martyrii & paſſionis nomine venerint: primumque in legibus Imperatorum (ut in codice titulo de feriis) paſſionis apoſtolorum diſtincta mentio occurrat. De more tempore paſchali commune cantandi officium Micrologus (a) teſtatur Ivo nimirum Carnotenſis, qui ſub pontificatu GREGORII VII. floruit. *Sciendum autem*, inquit, *quod antiqui de Sanctis communiter in Paſchalibus cantare ſolebant. Unde & adhuc de uno, quæ ad plures pertinent, cantantur. Et hoc ideo, quia univerſali reſurrectione, cujus typus eo tempore agitur, communis eſt lætitia, & feſtivitas juſtorum. Ideo etiam invenitur in martyrologiis, ſive ſacramentariis: feſtivitas ſanctorum Jacobi & Philippi, & omnium*

(a) C. 15.

omnium apoſtolorum. Adhuc ſæculo duodecimo non eandem ac uniformem fuiſſe rationem celebrandi feſta apoſtolorum, patet ex quodam concilio in Galliis ab INNOCENTII III. legatis celebrato, ubi hæc habentur: *Duodecim apoſtolorum, & maxime SS. Petri & Pauli, Bartholomæi, Mathæi, Simonis & Judæ, qui ſua prædicatione mundum illuminarunt :* Hinc colligi poteſt, reliquorum apoſtolorum, aut non ubique, aut impari ſolemnitate fuiſſe celebrata feſta ſingularia; ſicut nec hactenus in omnibus eccleſiis omnium apoſtolorum feſta ferianda præcipiuntur.

Sæculo XIII. &c. dierum feſtorum accumulatio.

XI. A ſæculo decimo tertio mirum in modum feſtorum numerus accumulari cœpit. Nihil hic dicam, quæ GREGORIUS IX. tit. *de Feriis cap. fin.* de illis diebus, quibus judicialis ſtrepitus conquieſcere debeat, habet, cum fortaſſis minus plenæ feriæ, quoad forum tantum judiciale ſint. Primum hic in medium
a afferam præceptum antiquum (*a*) ab editore Conciliorum Dn. *Guilielmo* BESSIN ex codice 400. exſcriptum numero LXV. cujus iſte titulus: *Ex ſyno-*
b *do Lateranenſi (b) de temporibus feriandis per annum. Pronuntiandum eſt laicis, ut ſciant*

(*a*) Syn. Rotom. P. II. f. 61.
(*b*) Alii Codices habent: *Lugdunenſi.*

sciant tempora feriandi per annum, id est, omnem diem Dominicam a vespera ad vesperam. Feriandi vero per annum isti sunt dies. Natalis Domini, sancti Stephani, sancti Joannis Evangelistæ, sanctorum Innocentum, sancti Sylvestri, Circumcisio Domini, Epiphania, Nativitas Beatæ MARIÆ, Annuntiatio, Purificatio, & Assumtio ipsius, dies Parasceve cum omni honore & reverentia, sanctum Pascha cum duobus sequentibus diebus ad minus, Ascensio Domini, Inventio sanctæ Crucis, sancti dies Pentecostes, sancti Joannis Baptistæ Nativitas & Decollatio, duodecim apostolorum & maxime sanctorum Petri & Pauli, Andreæ, Jacobi, Philippi & Jacobi, Thomæ, Bartholomæi, Matthæi, Simonis & Judæ, qui sua prædicatione mundum illuminarunt, sancti Laurentii, sancti Michaelis archangeli, & S. Romani, Dedicatio cujuslibet oratorii, & omnium Sanctorum, & sancti Martini, & sanctæ MARIÆ Magdalenæ, & illæ festivitates, quas singuli presbyteri in suis parochiis ab antiquo collaudaverunt cum populo, quæ vicinis tantum commorantibus indicendæ sunt, non generaliter omnibus. Reliquas festivitates per annum non sunt cogendi ad feriandum, sed monendi, ut morem antiquum observent. In eadem (*a*) conciliorum

(*a*) Ib. P. II. 39.

rum Rotomagensium collectione *de feriandis per annum*, ut titulus stat. XXIV. præfert, hæc habentur iisdem concepta verbis, ac præcepta antiqua PETRI de colle medio inter Rotomagenses synodos a laudato auctore etiam edita. *Pronunciandum est laicis, ut sciant festa ferianda per annum. Primo omnes dies Dominicales, Nativitas Domini, festa sanctorum Stephani, Joannis, Innocentium, Thomæ martyris in omnibus: S. Sylvestri mulieribus. Circumcisio, Epiphania in omnibus; S. Hilarii mulieribus; Sebastiani & Fabiani, ut Dominica; S. Agnetis mulieribus; S. Vincentii, ut Dominica: in Conversione Pauli post Missam operatur pro DEO; Purificatio Beatæ MARIÆ, ut Dominica; S. Blasii, S. Agathæ mulieribus; S. Petri ad Cathedram, S. Mathiæ, ut Dominica; S. Albini mulieribus; S. Gregorii clericis; Annuntiatio, ut Dominica; dies Veneris Crucis adorandæ, Resurrectio Christi cum duobus sequentibus; S. Marci Evangelistæ, ut Dominica; S. Ambrosii clericis, apostolorum Philippi & Jacobi, Inventio sanctæ Crucis ut Dominica; dies Pentecostes cum duobus diebus sequentibus, festum Eucharistiæ, Dedicatio cujuslibet oratorii; S. Barnabæ apostoli; Nativitas S. Joannis Baptistæ, ut Dominica: S. Johannis mulieribus; Festum SS. Petri*

& Pauli, Inventio reliquiarum Bajocensium, ut Dominica; in translatione S. Martini post Missam operatur pro DEO; in festo S. Clari similiter; S. Margarethæ mulieribus; S. Magdalenæ, S. Jacobi, S. Petri ad vincula, S. Laurentii, Assumtio Virginis MARIÆ, S. Bartholomæi, ut Dominica; S. Augustini clericis: in decollatione S. Joannis licebit post Missam quadrigare tempore necessario; Nativitas S. MARIÆ, Exaltatio sanctæ Crucis, festum S. Matthæi, S. Michaelis, ut Dominica; S. Hieronymi clericis; S. Dionysii, ut Dominica; in festo S. Michaelis, quod dicitur parvum, pro DEO post Missam operatur; S. Lucæ, apostolorum Simonis & Judæ, & omnium Sanctorum, ut Dominica; S. Clementis, aratur post Missam pro pauperibus; S. Catharinæ, clericis, & mulieribus; S. Andreæ, S. Nicolai, Conceptio B. MARIÆ, & festum S. Thomæ, ut Dominica observetur, & etiam festivitates, quas singuli presbyteri in suis parochiis ab antiquo collaudaverunt cum populo, quæ vicinis commorantibus indicendæ sunt, non generaliter omnibus. Reliquas autem festivitates per annum cogendi non sunt ad feriandum, sed monendi sunt, ut morem antiquorum observent. Hæc ibi: quæ cum plurimum distent ab iis, quæ in *Collectione Labbeana T. XI. c. 67.* haben-

tur,

tur, atque etiam in *MS. Bigot.* desint, assutitia *Guilielmo* BESSIN videntur. Sunt autem in editione Labbeana (similiter etiam novissima Veneta) ea ipsa recensita festa, quae paulo ante ex Rotomagensibus institutis descripsimus, ipsissima, quae passim etiam hodie solent celebrari; unde longe verisimilius est, ea genuina esse. Attamen ex catalogo eorum festorum, quae in dioecesi sua 1522. supprimi fecit episcopus Rotomagensis, claret, magnum numerum fuisse in hac ecclesia festorum, ac majorem quidem, quam prima nostra recensio praeseferat. Sunt autem festa suppressa isthaec: Festum Cathedrae S. PETRI, festum Inventionis S. Crucis, S. Jo. ante portam latinam, SS. GERVASII & PROTASII, S. ELIGII in Junio, S. MARTIALIS in Julio, translatio S. MARTINI in Julio, S. PETRI ad vincula in Aug. Inventio S. STEPHANI in Aug. Dies mortuorum post servitium divinum, S. CLEMENTIS, S. THOMAE martyris feria IV. post Pentecosten. Unam adhuc festorum recensionem faciam ex Anglicana ecclesia, synodo nimirum Oxoniensi an. 1222. exscribam autem ex editione conciliorum Veneta; in editione enim Anglicana integrum caput istud desideratur, unde fortassis etiam suppositi-

tium

tium eſt: unde quis conjiciat, quam mala fide feſtorum multitudo inducta ſit: *Statuimus, quod feſta ſubſcripta ſub omni veneratione ſerventur, videlicet omnes dies Dominici, quinque dies Natalitii, Circumciſio, Epiphania Domini, omnia feſta Beatæ MARIÆ, præter feſtum Conceptionis, cujus celebrationi non imponitur neceſſitas, Converſio S. Pauli, Cathedra S. Petri, feſtum omnium apoſtolorum, feſtum S. Gregorii, dies Paraſceves, feria 2. 3. & 4ta in hebdomada Paſchali, dies Aſcenſionis Domini, feria 2. 3. & 4ta in hebdomada Pentecoſtes, feſtum S. Auguſtini in Majo, duo feſta S. Crucis, translatio S. Thomæ Martyris, utrumque feſtum S. Joannis Baptiſtæ, feſtum S. Margarethæ, S. Mariæ Magdalenæ, feſtum S. Petri ad vincula, feſtum S. Laurentii, feſtum S. Michaelis, feſtum S. Edmundi confeſſoris, & S. Edmundi Regis, & Martyris, feſtum S. Catharinæ, feſtum S. Clementis, feſtum S. Nicolai, feſtum Dedicationis cujuslibet eccleſiæ in ſua parochia, quodlibet feſtum illius Sancti, in cujus honore fundata eſt eccleſia. Volumus etiam, ut alia feſta a rectoribus eccleſiarum, & capellanis in obſequio divino & laude devotiſſime celebrentur, minoribus operibus ſervilibus ſecundum conſuetudinem loci, illis diebus interdictis, feſtum SS. Fabiani & Sebaſtiani,*

ni, S. Agnetis, S. Vincentii, S. Blasii, S. Agathæ, S. Felicis, S. Georgii, S. Jo. ante portam latinam, S. Dunstani, S. Albani, S. Emeldridæ, Inventionis S. Crucis, S. Stephani, S. Hieronymi, S. Fidei, dedicatio S. Michaelis in monte Tumba, S. Dionysii, festum animarum, S. Cæciliæ, S. Luciæ, S. Leonardi. Hæc snnt festa, in quibus post Missam opera rusticana concedimus, sed antequam non. Octava Epiphaniæ, SS. Joannis, & Pauli, translatio S. Benedicti, translatio S. Martini. In concilio Colonienſi an. 1307. poſt longum feſtorum catalogum ſubditur de aliis: *Omnia vero festa, prædictis exceptis, non præcipimus solemniter celebrari, sed devotioni hominum relinquatur, ita quod, qui noluerit ea celebrare, propter hoc non culpam, nec pænam incurrat. Proviso tamen, quod in dictis festis, & in aliis infrascriptis, videlicet Fabiani &c. novem lectiones observentur. Ita tamen festa nunc ultimo posita, nolumus, ut populus, cessando a suis operibus, celebrare teneatur.* Apud Græcos non minus ſucceſſu temporis dierum feſtorum numerus accrevit; producit enim BALSAMO ex Imperatoris *Manuelis* COMNENI novella, quæ menſe Martio anno mundi 6674. emiſſa fuit, catalogum omnium totius anni feſtorum. Sunt autem duas in claſſes

tri-

tributa: alii dies ſunt τελέως ἄπρακτοι, omnino feriati, cujusmodi XXXVII. enumerantur: alii πῶς μὲν ἄπρακτοι, πῶς δὲ ἔμπρακτοι, partim feriati, partim non, quales ſunt recenſiti XXVII. quos omnes apud BALSAMONEM enarratos videre licet.

XII. Sola hæc enarratio & conſpectus, quemadmodum primum exiguus feſtorum numerus ſuccedentibus ſæculis ſemper auctus fuerit, invictum præbet argumentum pro theſi, quam propugnamus de minuendo feſtorum numero: quo enim propius ad apoſtolorum tempora accedimus, quando chriſtiani ſanctitate præcipua fuerunt, totos ſe ſervitio, cultui divino, mancipārunt, eo minor feriarum numerus deprehenditur; quo deinde magis ſemper charitas, & pietatis fervor refriguit, eo plura feſta ſunt inſtituta; tantum abeſt, ut eorum multitudo religionis, devotionisque ardorem accenderit, aut obſervantiæ erga divinum Numen aliquid accreverit. Et quis ſibi non temporum apoſtolicorum, illisque proxime ſuccedentium veſtigiis inſiſtere, putet eſſe longe tutiſſimum: talis autem erit in conventibus eccleſiaſticis, publicisque ſynaxibus aſſiduus, perſeverans in ora-

Argumentum ex paucitate dierum feſtorum primis ſæculis, deque recto feriarum uſu.

tione & fractione panis, non item de otio & vacatione a labore admodum solicitus, cui non adeo multum cultus divini, & pietatis inest; quin veris religionis operibus incumbet, quorum potissimum causa festi dies statuuntur, ac otium sacrum, non pigrum, suscipiet, de quo solo cogitarunt primi fideles, quoque unice vera dierum festorum sanctificatio transigitur. Quod studiose sunt monendi fideles. Scilicet juxta Conc. Colon. an. 1536. P. IX. c. 9. *Cur feriæ & potissimum dies dominicus, qui a temporibus apostolorum in ecclesia DEI semper celebris fuit, institutæ sint. Nempe ut tum in unum omnes pariter convenirent ad audiendum verbum Domini, ad audiendum quoque sacrum, & communicandum: breviter ad vacandum DEO soli, ut dies illa tantum orationibus, hymnis, psalmis & canticis spiritualibus transigatur. Hoc enim est sanctificare sabbatum.*

CAPUT III.

Quatenus a quatuor fere sæculis in diminuendo nimio festorum numero allaboratum sit.

I.

Neglectus veri finis feriarum,

Cum *jucunditate recolimus*, verba sunt epistolæ pastoralis *Josephi* WILHELMI

HELMI, episcopi Basileensis circa ritum celebrandi festa, *priorum temporum in ecclesia DEI devotionis fervorem, quo Christi fideles tum residuos in terris Sanctorum cineres, tum gloriose in cælis regnantes Beatorum animas sibi demereri consueverunt. Festiva nimirum Sanctorum veneratio in Romano-catholica ecclesia contra inquietos hæreseos spiritus omni tempore ardenter propugnata: item sublimis ille, quem pro merito in Sanctis extollimus, vitæ in heroicarum virtutum exercitio mirabiliter transactæ tenor: denique prodigiosi favores & beneficia, devotis cælestium patronorum clientibus a DEO copiose affluentia, in christiano illo populo primum quidem admirationem, tum fiduciam, & cultum, pietatisque studium adeo inflammarunt, ut si Sancti cujusdam annua memoria celebraretur, amœnissimo spectaculo templa in noctem usque undarent cultoribus: sacra tribunalia maderent pœnitentium lachrymis; supplicum preces, & laudes Eucharistiæ pulcherrimo ordine consonarent: ea una omnium esset contentio, ut quis alteri in virtutum propositarum imitatione primas præriperet. Tantus devotionis ardor non poterat non intime afficere sacros ecclesiæ, & diæcesium antistites, eosque inter dulcia solatia, & sanctas continui incrementi spes suaviter inclinare,*

& malus usus locum dedit ad eorum numerum minuendum.

ut alios quidem dies Sanctorum honoribus festive impendendos præciperent, alios vero a singularibus communitatibus solemnius haberi cæptos, festorum catalogo adscribi permitterent, non sine felici omnigenæ virtutis augmento, quamdiu festorum numerus intra moderationis limites se continuit. Verum ubi solemnitatum festivarum frequentia vere ad excessum introduci est cæpta, mox charitatis fervor intepescere, pietatis, devotionisque studium imminui: otium econtra, & otii individui comites, scelera, cum magno pastorum mærore, majori Sanctorum cælitum injuria, maximo divinæ gloriæ dispendio nimium quantum invalescere dolenter animadvertebatur. Hactenus præsul ille vigilantissimus, & piam olim in festorum institutione intentionem, & impios ob nimiam eorum accumulationem abusus graphice descripsit, qui non potuerunt non eo adducere omnium sententiam & opinionem, ut causam malorum, non attento pietatis & religionis prætextu, tollendi sapientissimum consilium caperent.

Doctores, qui nimiam festorum multitudi-

II. Nec defuerunt, ab illis temporibus, quibus contra antiquum usum, & morem festa multiplicari cœperunt, qui carperent festorum multiplicationem. Jam

nem improbarunt; paſtores, qui eam abrogarunt.

Jam ſæculo duodecimo ineunte POTHON (*a*) Prumenſium presbyter monachis vitio vertit, quod novas quasdam inſtituerint celebritates. *Miramur ergo ſatis, quod viſum fuerit hoc tempore quibusdam monaſteriis mutare colorem optimum novas quasdam inducendo celebritates. Numquid Patribus doctiores, aut devotiores ſumus? Superba mente præſumimus, quidquid ipſorum in talibus prudentia prætervivit. Neque vero nos in hujusmodi aliquid invenire poſſumus, quod illorum quiverit diligentiam præteriiſſe, quæ igitur ratio hæc feſta celebrandi nobis induxit?* Hæc ad verbum fere repetit, & exſcribit S. BERNARDUS (*b*) quadraginta fere poſt b
POTHONEM annis ad canonicos Lugdunenſes de Conceptionis B. V. feſto ſermonem habens, atque in proſecutione epiſtolæ, *Patriæ eſſe*, dicit (*c*), *non exi-* c
lii, frequentiam hanc gaudiorum: numeroſitatemque feſtivitatum cives decere, non exules. Sequenti ſæculo paulo poſt Concilium Lateranenſe IV. ſub INNOCENTIO III. auctor operis tripartiti, quod in Colonienſi an. 1551. conciliorum editione huic concilio adjunctum eſt, itidem

(*a*) L. 3. de ſtatu Domus DEI.
(*b*) Epiſt. CLXXIV. Ed. Nov. T. I. pag. 169. n. 1. l. c.
(*c*) Ib. n. 6.

dem in festorum numerositatem invehitur. S. ANTONINUS in sum. Theol. P. II. Tit. 9. c. 7. Sæc. 15. attestatur: *Quædam alia festa, quæ erant in præcepto, sunt abrogata per contrariam consuetudinem, ut communiter dicitur, quoad cessationem ab operibus. Et isti sunt tres dies Rogationum. Item septem dies Passionis, & septem Resurrectionis, id est, hebdomada Paschæ, erant antiquitus in præcepto ut patet de Consecr. dist. 3. Pronuntiandum; sed hodie non servantur.* Ad initium sæculi XV. GERSON sermonibus in conciliis Remensi an. 1408. & postea Constantiensi de minuendo festorum numero, quod in votis habuit, libere edixit. Eidem concilio *Petrus de* ALLIACO jussu SIGISMUNDI Imperatoris de reformatione ecclesiæ librum scripsit, Patribusque Constantiensibus obtulit, ubi inter alia providendum vult, *ne tot nova festa solemnizarentur*, ut illius verba habent. His contemporaneus *Nicolaus de* CLEMANGIS singulari tractatu de novis festis non instituendis agit, ubi sæpe consilium de minuendo festorum numero dat: cum jam, ut ipse testatur, eo tempore MICHAEL Altisiodorensis archiepiscopus congregata provinciali synodo multa festa abolevisset, an. nimirum 1409. quem deinceps acervatim

alii

alii ſecuti ſunt epiſcopi in ſuis ſynodis, aut ſtatutis, medio eodem ſæculo ſynodalia Lexovienſis eccleſiæ ſtatuta. Ad finem ejusdem ſæculi an. 1493. idem præſtitit ſynodus Meldenſis 1522. item 1526. in provincia Rotomagenſi (*a*) magnus feſtorum numerus abolitus, quem videre licet apud Dn. *Guilielmum* BESSIN, & nos ſuperius quædam in hanc rem excerpſimus. An. 1524. in ſynodo provinciali Senonenſi. An. 1525. Cardinalis de Longueuille, epiſcopus Aurelianenſis in ſtatutis diœceſanis. An. 1526. in ſynodo Carnotenſi. An. 1528. in provinciali ſynodo Bituricenſi. An. 1531. in ſtatutis ſynodalibus epiſcopus Bellovacenſis. An. 1556. epiſcopus Deenſis, & VALENTINUS an. 1565. in concilio Cameracenſi an. 1583. in concilio Burdigalenſi, quamvis non in omnibus hujus concilii editionibus iſtud ſtatutum appareat, comperimus tamen in editione Veneta T. XXI. Col. 753. quos reliqui deinceps ſecuti ſunt epiſcopi Galliarum: Santonenſi, & Rupellenſi etiam publicis ſcriptis, quibus hæc feſtorum immutatio defenditur, literis paſtoralibus auctoritatem præſtantibus; unde non pauca epiſcoporum ſtatuta

(*a*) Ed. Conc. Rotom. P. I. p. 129. P. II. 108. 207.

in hanc rem mihi innotuerunt. Neque in Germania noſtra, aliisque Europæ regionibus deſunt, aut defuerunt, qui hoc conſilium inirent. In concilio Salisburgenſi an. 1456. inter aviſamenta generalia totam provinciam reſpicientia id etiam ponit, ut *hoc ſacratiſſimum concilium compeſcat plurima feſta ignotorum Sanctorum, ut ferias quintas paſchæ &c.* In Conſtitut. Card. CAMPEGII legati ad Germaniam de latere an. 1524. id etiam vigeſimo loco habetur, feſtorum multitudinem conſtringendam eſſe &c. An. 1549. concilium Trevirenſe ægre numerum feſtorum creviſſe admodum vidit, operæ pretium proinde viſum eſt Patribus, feſtorum numerum contrahere. Id quod tunc parcius, noſtra vero ætate juxta præſcriptum Romanæ eccleſiæ collata etiam ad hanc rem ſtudia fuerunt ab epiſcopis Leodienſi, Argentinenſi, Baſileenſi, Lauſanenſi, Bambergenſi, Viennenſi & Conſtantienſi, quorum illi jam effectum iverunt, hi attentarunt, deſtinaruntque conſilium nimia abrogandi feſta. Quique ſapientiſſime PETRI navem rexit BENEDICTUS XIV. ipſo opere in eccleſiis ſuburbicariis multitudine feſtorum ſublata, animi ſui ſententiam, & voluntatem abunde patefecit: cujus veſtigia ſi reli-

qui

qui ſequerentur epiſcopi, eadem conſilia cum ſupremo capite in omnibus foventes, unamque ac conformem eccleſiæ faciem in feſtis celebrandis inducere ſatagentes, ad eccleſiæ decorem, & ornatum multum ſane conferrent, atque opus egregium facerent. Catalogum variorum orbis chriſtiani diœceſium, qui hoc jam inſtituerunt habes apud MURATORIUM ad calcem apologiæ pro diminutione feſtorum.

III. Inter Romanos Pontifices jam EUGENIUS IV. circa medium Sæc. XV. quædam feſta abrogavit, ut BENED. XIV. (*a*) in Diſſert. de feſtorum de præcepto imminutione teſtes adducit, imprimis *Alphonſum* de CASARUBIOS in compendio privilegiorum verb. *Feſtivitas p.* 252. ubi hæc habet: *Eugenius IV. dixit, quod ſæculares laborantes in feſtis ſanctæ Crucis & ſancti Michaelis Septembris, & ſanctorum Innocentium, ac ſancti Sylveſtri, non vult, quod peccent mortaliter, niſi venerint in Dominica.* Quod iſte viva voce URBANUS VIII. poſtea ſingulari bulla an. 1662. quæ extat 291. T. V. bullarii, egit, interpellatus a plurimis archiepiſcopis & epiſcopis. *Plurimorum*, inquit, *venerabilium fratrum noſtrorum archiepiſcoporum & epiſcoporum per varias regiones* con-

Imprimis Romani Pontificis.

(*a*) T. IV. Oppoſ. p. 687.

constitutorum relatione ad nos pervenit, festorum multitudinem per singulas eorum diœceses atque provincias adeo crevisse, devotione atque consuetudine nova indies introducente, ut multi jam dubitare videantur, quænam ex præcepto, quæve ex libera cujusque voluntate sint servanda, pietatis fervore ob nimiam eorundem numerositatem tepescente. Quin imo & clamor pauperum frequens ascendit ad nos eandem multitudinem, ob quotidiani victus laboribus suis comparandi necessitatem sibi valde damnosam conquerentibus ; & quod summopere dolendum est , magno cum animi nostri mærore didicimus, tanta sæpe sæpius machinatum inimicum in Sanctos, ut ipsa multitudine non ad ædificationem, & ad laudandum in ecclesiis DEUM populi utantur, sed ad otia, vanitates, & vitia frequenter abuti non formident &c. Nos itaque volentes ex debito pastoralis officii providere, & sanctificationis festorum certum deinceps firmare præceptum. Certum igitur determinavit numerum feriandorum edita in publicum illa constitutione , quæ , dum ante promulgationem satis denunciata non fuit, nec ullo modo denunciari poterat omnibus catholici orbis episcopis, qui ad ipsam observandam adigebantur, in aliquibus regionibus graves nacta est difficultates,

ut

ut teſtatur Benedictus XIV. in laudata diſſertatione *n.* 29. Qui examinandum perpendendumque ſibi proponens, an e dierum feſtorum indice aliqui ſint eliminandi in Urbani VIII. conſtitutione recenſiti *n.* 16. ita ſtatuit: *Quodſi fiat*, inquit, *idem prorſus continget, quod factum ab Urbano VIII. in ſua conſtitutione fuit. Certum enim eſt, olim integram paſchatis hebdomadam, tres Rogationum dies, ſancti Martini diem in præcepto fuiſſe, ut legitur in Can.* Pronuntiandum *de Conſecrat. diſt.* 3. *inſuper feſtam etiam habitam fuiſſe majorem hebdomadam, ut continetur in cap. Conqueſtus, de feriis. Dies quoque S. Franciſci inter feſtos a Sixto IV. fuit adnumeratus, confirmatusque a Gregorio XV; nihilominus ſatis exploratum eſt, nullum horum feſtorum dierum in indice deſcribi, qui in conſtitutione Urbani VIII. referuntur.* Id quidem etiam ſciſcit, poſt bullam Urbani VIII. jam penes epiſcopos haud eſſe, peculiari auctoritate feſtorum dierum numerum in ſua diœceſi præſcribere. Certatim vero recurrerunt ad Romanam ſedem ſub Benedicto XIII. & XIV. Hiſpaniæ & Poloniæ epiſcopi: refert Benedictus XIV. in ſæpe laudata diſſertatione *n.* 26. 27. integram ſynodi provincialis Tarraconenſis epiſtolam ſeu libellum pro iſtius-

modi

modi feriarum diminutione, unacum responsione pontificis, qua illud haud gravate indulget. Ipse vero BENEDICTUS XIV. qua ratione eandem ob caussam, cumprimum ad Romanam sedem fuit evectus, frequenter sit interpellatus, mox principio dissertationis de festorum ex præcepto imminutione. *Vix*, inquit, *ad hanc supremam sedem evecti sumus, cum statim solicite postulatum est, ut festi imminuerentur dies; quæ res nobis accidit minime nova: nam cum Bononiæ moraremur, nonnulli Lombardiæ episcopi ad nos confugerant, ut primariam hujusce postulationis partem apud Pontificem ageremus. Assiduum ac vehemens nobis super hac re studium significavit Siciliarum Rex; cujus voluntati favent non solum totius regni episcopi, verum etiam Cardinalis archiepiscopus Neapolitanus, & archiepiscopus Tarentinus. Copiosisque scriptis ad nos missis huic sententiæ accedit, idemque urget Bambergæ episcopus ac princeps, qui non modo pro sua diœcesi, sed pro universa Germania postulavit.* Inter alias quæstiones, quæ circa hanc materiam discutiendas idem ad calcem ejusdem dissertationis proponit, ultima est, utrum novam apostolicam constitutionem edere necesse sit; an (facultate in aliqua diœcesi permissa, quæ observationem certo polliceatur)

ex-

exſpectandum ſit ab aliis diœceſibus eandem facultatem expoſci, eo ſemper animo, ut in illas quoque extendatur pro quibus epiſcopi facultatem ipſam poſtulaverint. Ac ſubdit exemplum facultatis a ſe conceſſæ epiſcopo Calaguritano; cujusmodi ſimilis data eſt pro nonnullis univerſitatibus & hominibus diœceſis Pampilonenſis, & Pacenſis an. 1742. Eſtque etiam Imperatrici ac Reginæ Ungariæ & Bohemiæ data Viennæ, a TRAUTSONIO archiepiſcopo publicata an. 1754. ſed parum profecit ob motus populares. Nec archiepiſcopus FIRMANUS ſimili indulto oblato obtinere potuit a ſuis ſuffraganeis aut etiam diœceſanis, ut ea uterentur, licet in aliis variis diœceſibus ſtatus eccleſiaſtici, uti etiam in aliis Italiæ, ſit recepta. Multorum epiſcoporum animos alienos ab hoc conſilio fecit imprimis Card. QUIRINI, qui ſtandum decreto URBANI VIII. omnino contendit illud ingeminans *Nihil innovetur, niſi quod traditum eſt ab Urbano VIII.* in binis ad Card. BORGIAM, archiepiſcopum FIRMANUM epiſtolis, quæ habentur in collectione ſcriptorum ad diminutionem feſtorum de præcepto ſpectantium, ed. Luccæ an. 1748. unacum reſponſione archiepiſcopi. Ejusdem item Cardinalis epiſtola ad *Bern. de* FRAN-

CHEN-

CHENBERG, abbatem monasterii Desertinensis: ubi aggreditur, quæ MURATORIUS scripsit pro diminutione feriarum in opusculo *Della regolata Divotione de' Christiani*, sequitur vero ejusdem MURATORII prolixa & solida defensio tum causæ suæ, cum etiam personæ BENEDICTI XIV. qui idem sibi ac URBANUS VIII. jus in diminuendis festis merito usurpavit. Nota, nihilominus Romæ fuisse viros doctos, qui quæ QUIRINUS (*a*) scripsit contra archiepiscopum FIRMANUM, probarint VALENTI, ANTONELLI, LERCARI, GIORGI, SERGIO, *Galli* BALDINI, GIULII præclara nomina, quæ recenset in epistola sua laudatus QUIRINUS.

Quia non solum a fine celebrandorum festorum turpiter abitum est, sed etiam occasionem multorum malorum præbent, eorum multitudo

IV. Attamen multæ & graves summo, aliisque ecclesiæ pastoribus, qui nimiam festorum numerositatem rescindendam putarunt, extiterunt causæ. Paucis omnia complexus est BENED. XIV. (*b*) in dissertatione de festorum de præcepto imminutione *n.* 5. *Ut autem*, inquit, *clarius appareant, quæ super hac re proponuntur, ad hæc capita possunt revocari, videlicet ad contemptum eorum, quæ diebus festis fieri deberent, nec tamen fiunt*; ad

(*a*) Racolt. p. 66.
(*b*) T. IV. Opp. p. 684.

ad intemperantiam & ebrietatem, quæ diebus festis frequentior est, quam profestis; & ad gravissimum damnum, quod in magnam hominum partem manat, qui cum non possint diebus festis se operibus exercere, interclusam habent viam ad victum sibi parandum, suasque familias sustentandas, quæ incommoda nimio festorum numero adscribuntur. Provocat ad sermonem, quem an. 1332. in synodo Magfeldensi habuit SIMON (a) Cantuariensis archiepiscopus in hac ipsa materia de pia festorum institutione celebrationeque apud christianos. Sic autem ille: *Inconstantia tamen humana, ut plerumque, in deteriora labente, quod in electorum DEI receptum erat honorem, conversum est in blasphemiam & abominationem: dum videlicet conventicula negotiationis & alia exercitia illicita diebus hujusmodi potissime ingeruntur: quod vero ad devotionis parabatur compendium, in dissolutionis exigitur cumulum: dum in ipsis festivitatibus taberna potius quam ecclesia comessationes & ebrietates uberius abundant, quam lacrymæ & orationes; lasciviis insistitur & contumeliis, magis quam otio contemplationis. . . . nec propter DEI honorem sicut deceret, sabatizant; sed etiam, juxta præmissa, Dominum ipsum;*

abrogata est.

F &

(a) T. XV. Conc. ed. Ven. p. 413.

& sanctam ecclesiam in diebus hujusmodi (per) abominationes suas pessimas scandalizant, tanquam solemnitates ipsæ] ad profanationis, & perversitatis exercitium gratis fuerant institutæ. Quodsi primo finem, & causam instituendi festa nobiscum reputemus, deinde vero, qua ratione ea transigantur, consideremus, facile judicabimus, consultius longe esse, tot festa non esse, quam tantas eorum profanationes
a fieri. S. IGNATIUS (*a*) vult nos esse *κατὰ κυριακὴν ζωὴν ζῶντες*; viventes secundum diem Dominicum. Quod pulchre illustrat CLEMENS *Alexandrinus* referente *Jo. B.* COTELERIO. *Exequens*, inquit, *præceptum evangelii, facit illum diem Dominicum, quo malam abjecerit animi sententiam, & acceperit eam, quæ est ex cognitione, eam, quæ est in ipso Domino glorificans resurrectionem.* Adhuc clarius
b *Festum*, inquit ORIGENES (*b*), *quidam Sapiens Græcorum pulchre edixit, nihil aliud est, quam officium facere: & vere Festum cele-*

(*a*) Epist. ad Magn. n. 9.

(*b*) L. VIII. contra CELSUM: Ἑορτὴ, ὥς φησί-τις καὶ τῶν ἑλληνικῶν σοφῶν, καλῶς λέγων, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ τὸ τὰ δέοντα πράττειν, καὶ ἑορτάζειν κατ' ἀλήθειαν, ὁ τὰ δέοντα πράττων, ἀεὶ εὐχόμενος, διὰ παντὸς θύων τὰς ἀναιμάκτους ἐν ταῖς πρὸς τὸ θεῖον εὐχαῖς θυσίας.

celebrat, quiſquis facit, quod debet, ſemper vacans precibus, continenter incruentas victimas offerens DEO ſuis precantibus. Hæc igitur curæ chriſtianorum, & labores, ac ſtudia diebus feſtis eſſe debent, ne gentili potius, aut judaico more feſta agere videamur, immo ne ab his etiam ſuperemur in obſervantia feſtorum. De Græcorum Panathenæis, Eleuſiniis, aliisque ſexcentis teſtatur STRABO(*a*), τὰς ἱεροποίας μετὰ ἀνέσεως ἑορταστικῆς ποιεῖσθαι *Sacra curari cum laborum intermiſſione ſolemni*, & *Servius* HONORATUS (*b*) *Pontifices*, inquit, *ſacrificaturi præmittere calatores ſuos ſolent, ut ſicubi viderint opifices aſſidentes, opus fieri prohibeant, ne pro negotio ſuo, & ipſorum oculos, & Deorum ceremonias contaminent: feriæ enim operæ Deorum creditæ ſunt.* De Judæis in vulgus conſtat, quam ſuperſtitioſi etiam fuerint in feſtorum obſervatione, quod ceſſationem a labore attinet. *Attamen magis nobis,* inquit AUGUSTINUS (*c*), *præcipitur, quia ſpiritualiter præcipitur. Judæi enim ſerviliter obſervant diem ſabbati ad luxuriam, ad ebrietatem: quanto melius fœminæ eorum lanam facerent, quam illo die in neomeniis ſaltarent? abſit fratres, ut illos dicamus obſervare Sabbatum. Spiritualiter obſervat Sabbatum chriſtianus,*

(*a*) Lib. X. (*b*) Serv. ad Georgic. I.
(*c*) In Evang. Joan. Tract. III.

abstinens se ab opere servili? Quid est enim ab opere servili? a peccato. Et unde probamus? Dominum interroga: Omnis, qui facit peccatum, servus est peccati. *Ergo & nobis præcipitur spiritualiter observatio Sabbati.* Idem in psal. 91. *Sabbatum*, inquit, *in præsenti tempore otio quodam, & languido, & fluxu, & luxurioso celebrant Judæi. Vacant enim ad nugas: & cum DEUS præceperit observari sabbatum, illi in his, quæ DEUS prohibet observant sabbatum. Vacatio nostra a malis operibus, vacatio illorum in malis operibus est: melius est enim arare, quam saltare.* Utinam quæ de Judæis dicit AUGUSTINUS, non ad christianos jam pertinerent, hique etiam fœde adeo festa contaminarent, pium eorum usum perverterent: communis est hæc pastorum dominici gregis querimonia: *Tametsi*, verba sunt Synodi Burdigalensis, (*a*) *Dominici, Festique dies ad hoc unum instituti sunt, ut fideles christiani ab externis, quæstuosisque operibus abstinentes, liberius & majori cum pietate divino cultui, atque infinitis divinæ bonitatis erga genus humanum recolendis beneficiis vacarent, sicque salutaribus religionis officiis occupati sedulo caveant, ne quod Philippenses monet Ignatius, dies Festos ullo dedecore, injuriaque*

(*a*) T. XXI. Conc. Col. 752. Tit. de Festis.

que afficerent: nihilominus nostris temporibus præpostere fieri solet, ut tam solemnes & religiosi dies non solum in illicitis, & secularibus negotiis procurandis, verum etiam in luxu, lascivia, jocis ac ludis vetitis, compotationibus ceterisque flagitiis exercendis toti transigantur &c. Equidem pastorum vigilantia, & solicitudo semper in id incubuit, ut tanta mala in festorum celebratione tollerentur, sed quo successu hodierni mores testantur. Ex CLEMENTIS XI. epistola encyclica an. 1703. ad patriarchas, archiepiscopos Italiæ aliqua hic excerpere juvat: in qua unumquemque pastorem monet, ut dierum festorum sanctificationi diligenter invigilet, sæpius monendo populum, quam gravis irrogetur divinæ Majestati injuria, dum sacri dies, illius honori speciali cultu dicati, in operibus non tantum servilibus, sed, quod pejus est, peccati labe sordidis insumuntur. Vult etiam populo sedulo inculcari, *Opera servilia*, sunt ipsissima Pontificis verba, *diebus festivis prohiberi, non ut otio indulgeatur, sed ut diuturnius tempus, & commodum spatium suppetat ecclesias frequentandi, divina officia, & verbum DEI audiendi, animas orationibus, sanctis Sacramentis, aliorumque piorum operum exercitatione reficiendi, ac demum unico, maxi-*

mique momenti salutis scilicet æternæ negotio, impensius consulendi: postea deplorat, acriterque invehitur in frequentem adeo festorum profanationem: *Hinc*, inquit, *facili negotio perspicitur, quam præposterus, iniquus, ac incongruus sit, heu nimium frequens! eorum abusus, qui dies festos negotiationibus, ludis, aleis, crapulis, profanis amoribus, aliisque mundanis vanitatibus transigere non verentur. Quo fit, ut abominabiles DEI evadant dies festi juxta tremendum prophetæ dictum;* odi, & projeci festivitates vestras, & non capiam odorem cœtuum vestrorum. Atqui hæc causa jam ante CLEMENTEM URBANO VIII. extitit, quare de numero festorum figendo saltem cogitarit, *Quod magno*, ut verba constitutionis in hanc rem An. 1642. datæ habent, *animi sui mærore didicisset tanta sæpius malignum machinatum inimicum in sancto, ut ipsa multitudine non ad ædificationem, & ad laudandum in ecclesiis DEUM populi utantur, sed ad otia, vanitates, & vitia frequenter abuti non formident, ita, ut quæ ad glorificandum divinum Numen primitus sunt instituta, temporis decursu inimicus homo corruperit, & in magnam illius offensionem, gravemque jacturam converterit animarum.* Eadem ratione inducti sunt, quotquot episcopi in suis

diœ-

diœcesibus de festis aliquibus abrogandis consilium ceperunt, ut ex omnibus illis statutis elucescit, quorum paulo superius catalogum texuimus: & quoniam communis hæc pestis, atque serpens cancer ubique irrepsit, atque festorum observantiam infecit, sufficiens reliquis episcopis causa esse deinceps potest, idem in suis diœcesibus præstandi. Nimis longum esset omnium in hanc rem querelas exscribere, quibus hic festa minuenda censuit ob ea insolenter, & vitiose, malitioseque transigi solita; ille propter detestabiles insolentias, propter abusus ad otium, lusus, commessationes, lascivias; unus (*a*) ob irreverentiam, ac contemtum, quo non solum inertes, ac qui desidiæ, & ignaviæ deduntur, dies hujusmodi & ecclesiam, ecclesiæque præcepta spernant: verum etiam, ex bono sumta mali occasione, non sine scandalo, socordiæ, vaniloquiis, & lasciviæ homines vacent, seduli ad ludos, choreas, tabernas, ebrietates, luxurias &c. alter (*b*), quod plerique assuescerent his diebus otiositati, inertiæ, crapulæ, nundinationibus, blasphemiis, ludis illicitis, & lubricitatibus. Infinitus essem, si omnes ejuscemodi que-

(*a*) Synod. Metensis 1493.
(*b*) Stat. Aurel. 1525.

timonias in medium afferre vellem, quibus tum episcopi ac synodi, cum etiam theologi adducti sunt, ut nimia festa abjicienda esse haud dubitarent: neque ullum episcopale aut synodale legitur statutum, in quo non ista ratio multis verbis acerbe perstringatur; unde melius visum, peccandi occasionem, ansamque eripere; cum nulla spes affulgeret populi in ordinem redigendi: hoc jam olim GERSON expedire judicavit, sic in concilio Remensi an. 1408. effatus: *Quid insuper de multitudine praeceptiva tot festorum, quae vel non observantur, & ita peccatur, vel egestati subditorum mechanicorum non sufficienter consulitur, vel pessimae otiositati, quia nesciunt rurales bene uti, janua grandis aperitur. Subintroeunt consequenter magno agmine ebrietates, lusus improbi, expensae sumtuosissimae, choreae plenae peccatis, & insaniis, & carminibus blasphemis, immo per inquisitorem damnandis, dissolutiones quoque luxuriosae: & ad breve tempus supergreditur malum omne: ita, ut quod pro honore DEI, & pro animarum salute fuit salubriter institutum, vertatur in contumeliam ejus, & salutis detrimentum.*

Causa altera festo- IV. Et quoniam ita natura comparatum est, ut vilescant nimis trita, ac usitata,

rata, mirum videri non debet, si hoc etiam in festorum frequentia acciderit. Hanc rationem jam *Nicolaus* de CLEMANGIS in suo libello de novis Festis non instituendis attigit. *Rara quippe*, inquit, *in pretio sunt*, *in honore habentur*: *usu trita quotidiano vilescunt. Non mandavit Moyses*, *immo Dominus per Moysem nisi tres annuas solemnitates præter sabbatismum per Israeliticum populum observari*, & *propterea ampliori cultu venerationis*, *majorique diligentia*, *ac frequentia ad templum plebs adoratura confluebat.* Hanc diminuendorum festorum causam Andomarensis diœcesis statuta an. 1583. etiam recensent: *Cum*, ajunt, *flacescens populi devotio dies festos*, *non raro ob illorum multitudinem*, *quævidebatur*, *violaret*: *quin etiam illis abuteretur*, *sublata est hos observandi obligatio*, *quo tanto integrius*, & *exactius reliqui observarentur.* Hoc itaque sapientissimo consilio minorem dierum festorum numerum effecerunt præsules complures, ut tanto majori cum pietate observarentur: sic Patres Conc. Trevirensis an. 1447. c. 10. de moderandis festis: *Numerum*, inquiunt, *festorum crevisse admodum videmus*, *sed calentem fidelium devotionem frigescere*, *eoque verum esse*, *ut bona pars hominum omnia festa negligat*,

rum minuendorum, quod nimia copia contemtum, neglectumque pepererit.

 idque

idque impune, nec ſine eccleſiæ dedecore. Concilium vero Cameracenſe an. 1565. *Quo majore,* inquit, *reverentia, & pietate queant obſervari ab omnibus: videant epiſcopi, ſintne aliqui feſti dies, quos præſtet eſſe profeſtos, id eſt, ut vocant operarios, atque his diebus renuntient popularibus integrum eſſe operas conſuetas exercere.* Idem in ſtatutis epiſcopi S. Maclovii 1618. ſecundo editis habetur. *Jacobus Nicolaus* Colbertus (*a*), archiepiſcopus Rotomagenſis optime advertit, nimiam multitudinem feſtorum abuſus varios his temporibus in ea induxiſſe. *Une triſte experience a fait connoître, que ce, qui avoit été d'abord établi par des vuës ſaintes, & religieuſement obſervé dans les temps de ferveur, etoit devenu inutile dans la ſuite pour une partie des fideles, & une occaſion de deſordres & d'abus.*

Indigentia pauperum alia minuendorum feſtorum cauſa.

V. Augusto, atque Antonino *Philoſopho* ſapientiſſimis imperatoribus, ut de illo Suetonius, de hoc Capitolinus in eorum vita ſcribunt, anſam præbuit minuendi dierum feſtorum numerum, atque dies judiciarios omnino triginta addendi, *Ne quod,* ut ait Suetonius, *maleficium, negotiumque impunitate vel mora elaberetur; atque plures dies annui,* ut

(*a*) Synod. Rotom. P. II. fol. 206.

ut CAPITOLINUS refert, *rebus agendis, litibusque disceptandis essent.* Magis pia diminuendo festorum numero occasio apud christianos fuit, *Clamor*, utor verbis URBANI VIII. constitutione aliquoties laudata, *pauperum frequens, eandem multitudinem ob quotidiani victus laboribus suis comparandi necessitatem, sibi valde damnosam conquerentium.* Eadem, inter cæteras, ratione usa synodus Trevirensis an. 1549. *Pauperes*, inquit (*a*), *qui non habent, unde alant uxorem, & familiam, clamant, omnem fere cessationem damnosam sibi esse: operæ pretium proinde nobis visum est, festorum numerum contrahere, quo & effrenes coerceantur, & aliquid detur necessitati pauperum.* Occurrit in aliis compluribus statutis hæc eadem caussa, quæ hic referre nihil opus; possunt enim legi in indicatis a nobis superius locis, quando synodorum, & statutorum diœcesanorum de festorum diminutione numerum quemdam inivimus. BENEDICTUS XIV. in differt. de Festorum de præcepto imminutione n. 7. id quod apud nos usuvenire quotidie cernimus ex eorum attestatione affert, *Qui regionum peritissimi sunt, in quibus Catholici & hæretici versantur: asserunt quippe Catholicos exiguis, hæreticos vero majoribus divitiis*

(*a*) T. XIX. Conc. Col. 1449.

vitiis affluere; ac proinde Catholicos satis anguste, hæreticos autem commode suis familiis consulere posse, cum majorum dierum numerus pro operibus conficiendis ipsis concedatur. MURATORIUS passim, dum de hac re tractat, rationem aliquam haud ineptam affert, cur aliquando pauperi plebi commodo potius venerit multiplicatio festorum, & forte ex sancta intentione a pastoribus fuerint introducta, quando adhuc servorum, quæ vocamus mancipia, *Leibeigene*, obtinebat conditio ad annum fere 1200. Dum Domini per tales servos agriculturam exercebant, atque etiam infimas mechanicas artes, unde nomen *operum servilium*. Ab iis operibus ergo, si frequens vacatio esset, revocillationi id miseræ plebeculæ fuerat, qui nihilominus sustentabantur a suis dominis, a quibus damnum ex festis redundans facile etiam ob rerum copiam poterat ferri. At quibus ex opere diurno est vivendum, sæpe contingit, ut ex feriarum copia id decedat, quod alendæ familiæ est necessarium: aut uxores cum filiis ac filiabus experiri cogentur, ut quod comparatum est diurnis laboribus a viro prodigo in cauponis abliguriatur diebus festis. In rurali opere haud raro aliud est periculum, quod, ut præ-

ver-

verteret CONSTANTINUS M. cujus legem ſupra attulimus, voluit ruri degentes etiam dominicis diebus libere vacare operi, *ne occaſione momenti pereat commoditas cæleſti proviſione conceſſa.* Idque conſilium fuit *Guilielmi* DURANDI jam Sæc. XIII. de modo general. Conc. celebrandi P. III. Rubr. 12. *Cum*, ait, *feſtivitates tempore meſſium & vindemiarum occurrentes, in prædictis temporibus in veneratione debita non habentur propter neceſſitatem gentibus ingruentem per locorum ordinarios tempore alio mutarentur.* At recte animadvertit MURATORIUS ſolem feſtorum translationem non ſufficere neceſſitatibus pauperum ruricularum. (*a*) *Chi è pratico de loro affari, ſa, che debbono arare e ritagliar le terre ſeminar groni e legumi in vari tempi, cavar foſſi, piantar alberi, potar le viti, ed altri alberi far le faſune, ſegare i fieni, roncare i ſeminanti, raccogliere i frutti, accorrere al mantenimento degli argini & delle ſtrade publiche, ſoddisfare a vari oneri nelle città, con altre partite.* Adeundus eſt ipſe auctor tum c. 21. *della rigolata divotione*, tum c. 6. Apologiæ ſuæ contra Cardin. QUIRINI, ubi ſe maxime pauperum advocatum præſtat, ut eorum gratia ſtuduerit numerum feſtorum dimi-

(*a*) Racolt. p. 195.

minuendum; dum in contraria opinione versatus Card. QUIRINI munificentia in pauperes sua in diœcesi id; præstitit, quod non facile ubique ab omnibus pastoribus præstaretur: id quod ipsum ad pauperes tantum sublevandos facit, non aliis omnibus necessitatibus tum publicis cum privatis, ac variis incommodis medetur.

Objectiones contra diminutionem festorum, ac primo piums usum ob perversitatem abutentium non esse abrogandum.

VI. Non desunt tamen patronis multorum festorum & feriarum, quibus caussam suam statuminent. Ajunt 1*mo* æquum haud esse, ut magis attendatur malus usus improborum, quam bonus usus piorum in festis peragendis, nec expedire, rem sanctam & laudabilem ob abusus aboleri, sed potius servato ritu sacro abusum tollendum. 2*do.* Scandala oriri inter homines simplices & plebejos, qui existiment hæreticorum errorem induci, aut ei saltem faveri: imo ipsos hæreticos hinc conjecturos in dogmate de festorum sanctitate, & cultu Sanctorum ad suam opinionem Catholicos defecisse. Ac 3*tio* demum, quod devotio in DEUM ac Sanctos exercitiaque pietatis, ac imprimis sacræ instructionis minuantur, & si quæ alia leviora sunt, & facile propulsantur. Quod primum attinet, cum malus dierum

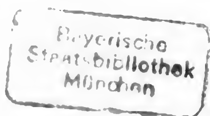
rum

rum festorum usus fere communis sit, atque ubique obtineat, in re, quæ plenissime ecclesiasticorum superiorum subest arbitrio, utique sapienter excessus rescinduntur: atqui hoc in festorum multitudine usuvenit: primis ecclesiæ sæculis, ubi purissimi, sanctissimique fidelium mores extiterunt, pauci fuerunt festi dies, imo primis in sæculis multa quidem de conventibus, synaxibusque ecclesiasticis leguntur, vix aliquid de cessatione a labore, residuo tempore, perhibetur. Quis igitur non ultro det, sine pietatis, religionisque dispendio, non festorum celebrationem, sed excessum, ac nimiam copiam eorum recte tolli? Cum supra jam plures enumeraverim pias, & religiosas praxes ad substantiam Christianismi nihil attinentes prorsus sublatas, quod passim abuterentur illis homines. Potuit ecclesia ob bonum usum subinde nova festa instituere, quidni spe sua frustrata, valebit ob enormes abusus abrogare, sicque offendiculum e medio tollere, cum de rei agatur modo solummodo, qui pro diversis circumstantiis mutationem non solum admittit, sed etiam flagitat: aliud foret, si de re a Christo instituta ageretur, aut res aliqua fidei, mo-

morum, salutisque nostræ periculo exponeretur, aut negligeretur. Sic in Sacramentis, licet multi indigne, & sacrilege illis utantur, idcirco nihil immutari potest; recte tamen ecclesia impuros & indignos ab illis arcet: atque etiam ob torporem, minus aptam plurium animi præparationem nimiam Sacramentorum frequentiam restringit, quod idem multo majore jure in festorum ordinatione facit; ita, ut quod fidei, religionisque interest, integrum, sartum, tectumque permaneat, cum plena libertas cultus divini & Sanctorum relinquatur. Quis enim prohibet, ei, cui pietas religioque suadet, illis diebus, quibus necessitas feriandi non amplius imponitur præcepto ecclesiastico, sanctis rebus operam dare? aut etiam a labore manuum abstinere? tollitur ergo per festorum abrogationem occasio, ne per eorum profanationem homines peccati reos se faciant, occasione, opera religionis, ac divini cultus suscipiendi, non abrepta: usus conceditur, abusibus ne ecclesia locum dedisse videatur, aut saltem eos dissimulare cogatur, providetur. Hanc objectionem jam olim *Nicolaus* de CLEMANGIS diluit: *Quod autem*, inquit, *ad postremum dicitur, non oportere propter quorumdam scandalum tolli festivitates, sic-*

ut

ut propter ſcandalum Judæorum Chriſtus a prædicatione non deſtitit: non congruit ſimilitudo. Nulla enim data erat Judæis a Chriſto occaſio ſcandali, immo potius ædificationis: ſed illam ſua perverſitate gratis acceperant. Hic autem ex lubrica licentia lubricæ diſſolutionis maxima præbetur ſcandali materia. Teſte autem evangelio abſcindendum eſt, quod ſcandalizat, etiam ſi manus fuerit, aut pes, aut oculus; ſi enim væ homini illi, qui unum ex puſillis Chriſti ſcandalizat, quantum væ illis, qui omnes pæne indiſcrete puſillos cum majoribus ſcandalizant. Sed inſiſtunt, abuſus potius tollendos fuiſſe a feſtorum celebratione, feriarum debitam obſervationem curando, paſtoralis officii vigilantia. Utique nihil reliqui fecerunt paſtores, ut a nobis ſuperius eſt indicatum, quo fideles populos ad rectam feriarum obſervantiam revocarent, ſed nimis univerſalis eſt corruptio, nimis altas radices egit, quam ut evelli queat. Deinde pium eſt, feſtos dies agere: quis vero dicat, hanc pietatem tantam multitudinem requirere? Pium eſſet, continuo, ſingulisque diebus totum ſe cultui divino conſecrare, nullam rerum terrenarum curam ſuſcipere: cur ergo non omnes anni dies feriæ inſtituuntur? Non hoc a nobis poſtulat DEUS: res,

& commercia humana ſuum tempus ſibi vendicant: homo natus ad laborem, ad hoc damnatus, ut in ſudore vultus ſui veſcatur pane ſuo. Nec labori, pia voluntate, atque pro eo, ut chriſtianum decet, intentus homo, DEO ſervitutis nullum penſum præſtat: dum contra de quolibet otioſo verbo, ergo multo magis de tempore irrecuperabili otioſe traducto, ſupremo judici rationem reddere aliquando quisque debebit. Ceſſatio ergo a labore, ſi non eo fine fiat, ut rebus divinis melius vacemus, a labe immunis non eſt: & ſi quandoque neceſſaria eſt remiſſio operis ad laſſas recuperandas vires, non DEO furandum eſt tempus: id eſt, feriis divino cultui ſanctificatis, dicatisque.

Altera objectio: ſimplices chriſtianos, & hæreticos ſcandalum ſumere, ac ſi error de ſanctitate feſtorum, & cultu ſanctorum foveatur.

VII. Quod adjicitur ſecundo loco, homines ſimplices inde in ſuſpicionem venire, hæreticorum de feſtis, & cultu Sanctorum errori faveri, nihil eſt: ſi enim homines ſimplices ſunt, & rerum harum ignari, quid ſtolidius eſſe poſſit, quam hos ſibi judicandi licentiam de legitimorum ſuperiorum ſtatutis arrogare? Diſcant illi, jubeanturque eccleſiam audire, integrumque eidem obſequium præſtare, quæ ſuperno divini Spiritus conſilio regitur, cujus inſtinctu

ctu & directione saluberrima statuta edit: in hac vero re, quoniam penes episcopum arbitrium, & auctoritas est, ab eo accipere debent subditi, quidquid constituendum judicaverit; atque illud AUGUSTINI hic etiam locum habere debet consilium, quod ille in haud absimili causa de jejunio sabbati, & aliorum dedit: *Si consilio meo*, inquit (*a*), *libenter acquiescis: episcopo tuo in hac re noli resistere, & quod facit ipse, sine ullo scrupulo, vel disceptatione sectare.* Porro sive homines simplices & ignari, sive hæretici malitia obstinati rentur, erroneæ opinioni de festorum sanctitate, & cultu beatorum faveri, stultissime faciunt. Quid enim commune cum abrogatione quorumdam festorum, quibus laborandi licentia conceditur, ne homines otio sanctitatem festorum profanent, cum doctrina hæreticorum, nullum diem altero esse sanctiorem, aut Sanctos non licere coli? Imo qui sapere volunt, contrarium potius inde elicient, nimirum ecclesiæ cordi esse veram feriarum sanctitatem, quæ, ne lædatur, potius feriandi quandoque tollat necessitatem, ut sic pauciores festi sanctius, religiosiusque

(*a*) S. AUG. Epist. 86. ad CASULAN. nunc 36. lege integram: multa egregia ad præsens argumentum invenies.

que habeantur. Idem de Sanctorum cultu judicium esto: piaculum censet ecclesia, obtentu cultus sacri otium profanum, aut etiam illicitum fieri, unde Sanctis potius injuria, quam reverentia exhibeatur. Deinde potius, ut recte episcopus Basileensis in epistola sua pastorali advertit, *Nutriuntur hæreticorum scandala, & in erroribus suis circa cultum Sanctorum magis confirmantur, quando dies festos ab ipsismet Romano-catholicæ fidei sectatoribus impune profanari, contemnique vident.* Igitur scandali occasio hæreticis abripitur, quando festorum excessus ideo sistitur, ut reliqui sanctius celebrentur; neque ideo cultus Sanctorum verus aliquid detrimenti patitur, cum is non in eo consistat, ut eorum festis diebus a labore cessetur.

Tertia objectio, quod devotio in DEUM ac sanctos &c. minuatur.

VIII. Tertia gravior apparet objectio, quæ cultum DEI concernit ac Sanctorum, frequentiam Sacramentorum ac catechismi christiani, & alia exercitia pietatis. Primum quidem, quod cultum spectat divinum, non is quovis die ac tempore prohibetur, sed tantum, ut labori manuum incumbere liceat, indulgetur; onus illud sublevatur, quod in novo testamento tanta copia festorum magis adstringebat, quam in veteri testa-

teſtamento: exiſtimaturque quantumvis gloriæ DEO ac Sanctis accedere poſſe non laborando: *Quaſi ludendo & tripudiando major detur DEO gloria, quam laborando*, ut loquitur Cardinalis *Scipio* MAFFEIUS (*a*) in epiſtola, quæ in hoc ipſo argumento edita eſt in collectione aliorum ſcriptorum. Majoris momenti eſſet frequentia Sacramentorum & catechiſmi chriſtiani, niſi per magis dignam ſedulamque dierum dominicarum, & celebriorum feſtorum duplici commodo hoc totum poſſet reſarciri damnum, ut nimirum minus profanarentur dies feſtivi, dum pauciores quidem, ut decet, ſacris impenderentur exercitiis, frequentatione Sacramenti, catechiſmi chriſtiani tum publica cum privata, ante & poſt meridiem: aut in ſemifeſtis, ſi relinquantur in minus ſolemnibus diebus ad conſuetum ſaltem divini officii tempus. MURATORIUS dum in libro *della Divozione regolata* hanc unicam objectionem afferri poſſe aſſeruiſſet, Card. QUIRINUS in epiſtola ad Abbatem Principem Deſertinenſem octo alias attulit, quæ in laudata collectione ſcriptorum unacum reſponſionibus MURATORII videri poſſunt. 1. *Il diſprezzo dell' autorita della ſanta Sede cioè di una bolla da chiamarſi ſun-*

(*a*) Racolt. p. 205.

suntuosa, perche pubblicata da Urbano VIII. dopo esame accuratissimo, & dopo raccolti i suffragi de' Cardinali, e dè theologi. 2. L'incentivo, che da detta riforma riceverebbono i libertini, lusingatisi, di veder ugualmente riformati altri precetti, ed in spezie quello del digiuno. 3. Il pericolo, anzi la sicurezza, che appunto per la riforma delle feste fra la settimana, fossero per essere strapazzate assai più di prima le Dominiche, e le altre feste maggiori, che sarebbono rimaste nel loro essere. 4. Le dispense, che con larga mano possono concedersi da' vescovi, e con loro licenza da' parochi, e semplici confessori, per qualsisia necessita; ma non al certo perpetue, come perpetui si vorrebbono rendere gl'indulti; quasi che non abbia da esser possibile, che cessi giammaio la miseria del paese, a la perversita de' trasgressori delle feste, che sono i due capi, per i quali si otterebbono i detti indulti. 5. La morbidezza degli artisti, che gli porta a distraersi ben spesso ne' giorni feriali dal lavoro, o tardi comminciarlo, & tropo presto finirlo. 6. Il lamento solito de' medesimi per il lavoro, che loro manca, & non mai loro sovrabbonda; mentre tale sovrabbondanza si trovera piu facilmente nè paesi ricchi e di commercio florido, che nè ristretti, e miserabili. 7. Il riguardo di non turbare

la

la plebe cristiana in materia di tanta delicatezza. 8. Il tripudio degl' inimici del nome cattolico nel vedere fin nelle diocesi d' Italia alterata quell' uniformita, che la S. Sede e sempre stata gloriosissima di conservare.

CAPUT IV.

De numero & modo abrogandarum feriarum.

I.

Quæstiones circa hanc rem a BENED. XIV. propositæ.

BENEDICTUS XIV. ad calcem dissertationis de festorum de præcepto imminutione aliqua circa præsentem materiam expendenda proposuit: „ Primum, utrum propter assiduas petitiones ad ullam festorum imminutionem deveniendum sit. Secundo, utrum, si imminutio facienda sit, aliqui festi dies, & quinam, ex indice URBANI VIII. sint tollendi. Tertio, si id fieri nequeat, utrum in diem dominicum referri possint celebritates Sanctorum, quæ per hebdomadam occurrunt. Quarto si id minime probetur, an possit admitti exposita methodus Patrum Tarraconensium, nempe ut per 17. festivos dies ecclesiæ præcepto satisfiat, si sacrum tantum audiatur, ac deinde vacandi operibus libertas conce-

„datur. Quinto, ſi ne id quidem op-
„portunum judicetur, utrum aliquos fe-
„ſtos dies ſimul conjungere magis expe-
„diat; ita ut ſex dies profeſti compa-
„rentur, atque ſeptem aliis feſtis diebus
„de ſacro audiendo dumtaxat, præce-
„ptum impingatur; additis tamen reli-
„quis omnibus, quæ ſupra memoravi-
„mus, cum de hac agendi ratione ſer-
„mo habitus eſt. Poſtremo, quæcun-
„que tandem ex iis, quæ propoſitæ
„ſunt, probetur methodus, utrum no-
„vam apoſtolicam conſtitutionem ede-
„re neceſſe ſit: an . . . exſpectandum
„ſit ab aliis diœceſibus eamdem facul-
„tatem expoſci.“ Quasdam ex his quæ-
ſtionibus, quæ ad nos ſpectant, adhuc enodare intereſt. Ac quidem, quod ad ipſam diminutionem feſtorum attinet, videmus hic ab eccleſiæ paſtoribus pedetentim cum ſumma cautione ac moderatione eſſe proceſſum pro nimia feſtorum multitudine. Quæ quidem quoad noſtram Germaniam in conſtitutione Card. *Laurentii* Campegii (*a*) anno 1524. eadem ſunt fixa, quæ hodieque apud nos obtinent, addito tantum Conceptionis B. M. S. Josephi recentiori conſuetudine. Idem numerus (*b*) in concilio

(*a*) T. XIX. Conc. Ed. Ven. p. 1088.
(*b*) p. 1447.

cilio Trevirenſi an. 1549. eſt ſervatus demto feſto Innocentum, ejus loco S. Crucis conſtituto. Congruit is numerus fere decreto URBANI VIII. ſuis temporibus accommodato, quin ejus ſucceſſoribus facultas ſit demta pro rerum exigentia aliquid reformare, ut mirum ſit Card. QUIRINUM hic potuiſſe tergiverſari, ac ingeminare illud *Nihil innovetur, niſi quod traditum eſt*; quod ſi ad primas ſuas revocaſſet origines, potius ſibi adverſari deprehendiſſet regulam.

Feſta quænam conſervanda, & quæ abroganda.

II. Quoniam tutiſſimum, ſecuriſſimumque eſt, primævæ eccleſiæ veſtigiis inſiſtere; ſi hoc etiam in conſtituendo dierum feſtorum numero præſtiterimus, aberrandi periculum nullum erit: quamvis ea non ſint negligenda, quæ deinceps poſterioribus temporibus aliquando comuni conſilio, aut acceptatione ab eccleſiis ſunt recepta. Quod exemplum primitivæ eccleſiæ attinet, duplicis generis feſta occurrunt: alia quæ per traditionem ab apoſtolis propagata, uniformiter ſemper in omnibus eccleſiis ſunt celebrata. Lubet hic repetere, quod initio ſtatim ex S. AUGUSTINO retulimus. *Illa autem* inquit, *quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem*

toto terrarum orbe observantur, dantur intelligi, vel ab ipsis apostolis, vel a plenariis conciliis, quorum est in ecclesia saluberrima auctoritas, commendata, atque statuta retineri. Sicuti est, quod Domini passio, & resurrectio, & ascensio in cælum, & adventus de cælo Spiritus sancti anniversaria solennitate celebrantur. Hæc igitur aliaque inde a primis nascentis ecclesiæ temporibus constituta festa, immutabiliter, constanterque sunt retinenda. Ex usu, & consuetudine primæ ecclesiæ itidem habetur, quædam fuisse festa, non in omnibus ecclesiis celebrari solita, de quo more a nobis superius etiam ex antiquitate sunt allata testimonia: hocque potissimum obtinuit in sanctorum festis, quæ in illis tantum ecclesiis, & regionibus sunt suscepta, in quibus aut vitam transegerunt, mortui, sepultique sunt, aut aliud singularis cultus argumentum, & occasio adfuit. Hæc vulgo *devotionalia* festa vocantur, quæ utique sancte sunt conservanda; quod ut commodius fieret, semper obtinuit, ut episcopis integra esset auctoritas suæ diœceseos festa ordinandi, eorumque prudentiæ relinquitur, ne quid nimis, aut minus. Sunt porro festa successu temporis ac etiam posterioribus sæculis communi consen-

su,

ſu, & approbatione, introducta, exempli cauſa, B. Virginis, & apoſtolorum, feſtum omnium Sanctorum, feſtum SS. Corporis Chriſti. Hæc igitur, & ſimilia totius eccleſiæ feſta, aut ea etiam, quæ ob peculiares cauſas in ſingularibus eccleſiis aguntur, integerrime conſervanda ſunt. Reliqua vero pro temporum, locorumque varietate mutationem ferre, aut etim abolitionem, nemo dubitet. *Omnia talia*, verba ſunt S. AUGUSTINI, *quæ neque ſanctarum ſcripturarum auctoritatibus continentur, nec in conciliis epiſcoporum ſtatuta inveniuntur, nec conſuetudine univerſæ eccleſiæ roborata ſunt; ſed diverſorum locorum diverſis moribus innumerabiliter variantur, ita, ut vix, aut omnino nunquam inveniri poſſint cauſæ, quas in eis inſtituendis homines ſecuti ſint; ubi facultas tribuitur, ſine ulla dubitatione reſecanda exiſtimo. Quamvis enim neque hoc inveniri poſſit, quomodo contra fidem ſint, ipſam tamen religionem quam pauciſſimis, & manifeſtiſſimis celebrationum ſacramentis miſericordia DEI eſſe liberam voluit, ſervilibus oneribus premunt, ut tolerabilior ſit conditio Judæorum, qui etiamſi tempus liberationis non agnoverint, legalibus tamen ſarcinis, non humanis præſumtionibus ſubjiciuntur.* De feſtis illis quæ vel a primæva eccleſiæ inſtitutione,

ne, vel a prioribus ſaltem eccleſiæ ſæculis ſervantur, diximus ſupra. Quæ ſunt ipſa ſacramenta ſeu myſteria redemtionis ſanctificationisque noſtræ, quibus ſucceſſu temporis nonulla ſunt addita, quæ eodem pertinent etiam ex feſtis B.M. V. veluti Aſſumtionis, Purificationis ſeu Præſentationis Chriſti Domini in templo, ac Annunciationis. Quibus adduntur etiam in conceſſis paſſim facultatibus præcipua B. M. V. feſta, Nativitatis, ac etiam Conceptionis, licet non adeo conſtanter. Uti quidem deſideratur in indulto archiepiſcopi Firmani, cum reliquis feſtis Sanctorum, niſi apoſtolorum Petri & Pauli, & omnium Sanctorum, ſervata tamen feria ſecunda & tertia poſt Paſcha & Pentecoſten, quæ in aliis fere indultis deſiderantur, ac quidem in Viennenſi licet nullum aliud Sanctorum feſtum, niſi Sanctorum omnium, & apoſtolorum Petri & Pauli aſſignetur cum tutelari eccleſiæ, ex bulla Benedicti XIV. data an. 1753. cum tamen in aliis indultis (juxta ac PP. concilii Tarraconenſis jam a Bened. XIII. an. 1727. petierant) ad eccleſias nonnullas Hiſpaniæ datis, præter feriam ſecundam poſt Paſcha, & Pentecoſten, ac etiam ſequentem diem natalis Domini S. Stephani nimirum, etiam

S.

S. Joannis Baptiſtæ & S. Jacobi Hiſpaniæ patroni cum tutelari loci adjungantur. Fuit inter methodos a Bened. XIV. (*a*) propoſitas in diſſert. de feſtorum de præcepto imminutione, quarta, quæ ita habet: *Ut eodem die celebrantur feſta SS. Petri & Pauli, SS. Philippi & Jacobi, & SS. Simonis & Judæ, ita, feſto S. Andreæ ad tertiam Junii dominicam relato, die 24. Auguſti una cum S. Bartholomæo S. Thomas, ac die 21. Septembris cum S. Matthæo S. Mathias conjungi poſſe; die vero 26. Decembris cum S. Joan. Evang. S. Jacobus ejus frater, Item die 19. Martii cum S. Joſepho S. Annæ & Joachim; die 10. Aug. cum S. Laurentio S. Stephanus; ita ut jejunia quarundam vigiliarum quibusdam cōmodis diebus reſarcirentur e.g. tribus diebus Rogationum, vel tribus vigiliis Circumciſionis, Epiphaniæ & Corporis Chriſti. Et ſane ſic reſtituerentur, quæ antiquioribus temporibus circa eadem tempora erant jejunia. Deprehenditur etiam in antiquiſſimis liturgiis cum feſto S. Joañis Ev. ſimul S. Jacobi, antequam plerorumq; aliorum apoſtolorum feſta peculiaria agerentur, ut jam memini etiam antiquiſſimis temporibus ſimul omnium apoſtolorum feſtum fuiſſe celebratum: quod, ut reſtauraretur, eſt Muratorii conſilium, aliis demtis apo-*

(*a*) N. 42.

apostolorum peculiaribus festis, excepto apostolorum Petri & Pauli, addito, præter principalia B. V. festo Joan. Baptistæ, & omnium Sanctorum. (*a*) Vid. etiam Bened. XIV. de Festorum de præcepto diminut. n. 43.

Festa ad pauciorem numerum redacta, ut tamen divina officia non omitterentur, atque reliquæ feriæ sanctius celebrentur.

III. Quando vero ecclesiæ pastores hoc secuti consilium, festa ad minorem numerum revocarunt, id tamen sedulo semper caverunt, ut non solum majore religione reliqua servarentur, sed etiam diebus, quibus feriandi præceptum remissum, nihil officio divino decederet, atque conventus sacri in ecclesiis non omitterentur. Fecerunt hoc item exemplo primitivæ ecclesiæ, quibus præter diem dominicam erant feriæ quartæ & sextæ per annum stationes: quotidianæ item per Quadragesimam & Quinquagesimam, post Pascha usque ad Pentecosten synaxes. De Pentecostes diebus jam supra Tertulliani, aliaque testimonia laudavimus. De Quadragesima luculenter hoc ex Chrysostomi sermonibus apparet, quorum multi diebus continua serie sibi succedentibus sunt habiti: inter quos homiliæ in Genesin, & sermones dicti ἀνδριάντες Antiochiæ quadragesimalis jejunii tempore. Nec infrequen-

(*a*) Racolt. p. 203. 221.

quentes aliis anni temporibus, præsertim propter martyrum memorias, fidelium sacri conventus fuerunt. *Neque ad hæc* (martyrum templa) verba sunt THEODORETI (a), *nos semel, bisve, aut quinquis quotannis accedimus, sed frequentes conventus celebramus.* In homiliis S. CHRYSOSTOMI & AUGUSTINI sæpius mentio fit sermonis *heri, hesterno die &c.* habiti: unde clarescit, sæpius continuis diebus festa, & memorias martyrum habitas: atque PAMPHILUS in Apologia sua pro ORIGENE refert, quod ferme quotidie is ex tempore sermones ad populum habuerit; debent ergo conventus fuisse fidelium. S. CYPRIANI tempore quotidie Eucharistiam sumendi, cum liberum hoc persecutiones permiserunt, consuetudo notatur, eoque illa verba orationis dominicæ, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*: interpretatur. *Hunc panem*, inquit (b), *dari nobis quotidie postulamus, ne, qui in Christo sumus, & quotidie Eucharistiam ad cibum salutis accipimus.* Sed hæc consuetudo non ubique viguit, tempore AUGUSTINI:

Alibi

(a) Serm. VIII. de Martyr. Ἐις δὲ τούτους (σηκοὺς μαρτύρων) οὐχ ἅπαξ ἢ δίσγε τοῦ ἔτους ἢ πεντάκις φοιτῶμεν· ἀλλὰ πολλάκις μὲν πανηγύρεις ἐπιτελοῦμεν.

(b) CYPR. de Orat. Domin.

a *Alibi*, inquit (*a*), *nullus dies omittitur, quo non offeratur, alibi Sabbato tantum, & Dominico.* His primæ ecclesiæ exemplis insistentes episcopi, tantum abest, ut abrogatione dierum festorum mens sit, sacros fidelium cœtus, & conventus sistendi, ut multo magis majorem eorum petant frequentiam, & quotidie optent, omnes sacris interesse; solummodo his peractis libertatem a vacatione tribuunt, ut tempus otio illiberali, imo illicito dandi occasio præripiatur, atque pauciores integræ feriæ majore religione peragantur, totique, & integri divino cultui dicentur. Dudum consilium istud Cardinalibus *Petro* de ALLIACO, & CAJETANO placuit. Is enim opere suo Patribus Constantiensibus oblato de reformatione inter alia providendum cupit, *quod præterquam in diebus dominicis, & in majoribus festis, ab ecclesia institutis, liceret operari post*
b *auditum officium.* Alter (*b*) commentario in D. THOMAM consultum putat, aliter tempus festum decernere: *puta, quod usque ad meridiem tantum esset festum,* hancque testatur multorum esse sententiam. Imo ante hos omnes auctor operis

(*a*) AUG. Ep. 118.
(*b*) CAJET. 2. 2. quæst. 122. art. 4.

peris tripartiti tempore Concilii Lateranensis sub INNOCENTIO III. unice huc collimabat, *quod liceret operariis post auditum divinum officium ire ad opera sua.* Ad hunc modum plerique episcoporum festorum diminutionem instituerunt. Sic ritualia Metense, Remense, Rotomagense, Cabilonense, Bellovacense, Constantiense in Gallia, & alia. Ita etiam PP. concilii Tarraconensis ad BENEDICTUM XIII. perscripserunt: *Dummodo reliquis diebus de præcepto, audita missa, tuta conscientia fideles in hac provincia Tarraconensi demorantes laborare publice valeant.* Annuit BENEDICTUS XIII. idemque postea BENEDICTUS XIV. in indulto expressit. Concilium Trevirense, an. 1549. ut de Germania aliquid singillatim dicam, etiam multos dies festos eo redegit, *ut facto sacro cuique ad labores, aut negotia sua redire liceat.* Et jam antea in constitut. Card. CAMPEGII an. 1524. certis constitutis festis subditur: *In cæteris autem festivitatibus quacunque ratione vel institutis, vel receptis, & quæ sub præcepto celebrari debeant, permittimus, liberum cuique facimus, ut missa audita ad operas suas, quibus suam suorumque alimoniam quærere cogitur, redire possit.* Idem in indulto Viennensi an. 1753. statis diebus præscribitur. Ad hoc autem difficilius

adſtringuntur, qui duabus quandoque horis ab eccleſiis ſunt remoti. Ut ſint qui hoc etiam, ſub conſilio non ſub præcepto, injungendum putent. Ut interim, qui labore manuum haud vivunt, ac præcipue clerus eccleſiaſticus, divinum officium rite perſolvant illis diebus. Synodi Lexovienſis verbis nihil accommodatius in hanc rem eſſe poteſt. *Ne autem*, ait (*a*), *cultus divinus*, *quem augere cupimus*, *diminuatur*, *præfatis eccleſiarum parochialium rectoribus diſtricte præcipimus*, *ne miſſas*, *& alia divina ab antiquo illis diebus fieri ſolita omittere audeant*, *in omittentes animadverſuri. Cum nonnulla feſta ab obſervantia*, *& eccleſiæ præcepto revocaverimus*, *& abrogaverimus*, *eaque populari devotioni commiſerimus*, *id nos feciſſe omnes intelligant*, *tum ſupradictis cauſis*, *tum ut reliqua feſta*, *quæ ſub obſervantia*, *& præcepto remanſerunt*, *cum majore celebritate*, *veneratione*, *& devotione obſerventur.*

Alicubi feſti dies in Dominicam translati, quod quidam carpſerunt.

III. In Galliis ſatis frequens inſtitutus eſt uſus, ut dies alioquin feſti, præſertim apoſtolorum, in ſequentes dominicas transferantur; Caramuel in epiſt. ad quemdam Romanum præſulem, ut refertur a Bened. XIV. de feſtorum de præ-

(*a*) Collect. Conc. Rotom.

præcepto imminutione, ita ſcripſit: *Deſiderarem omnes, & ſolos dies dominicas feſtos eſſe, & vix alios. Sed quid de Sanctorum cultu agendum? Ediſſeram. Conſervarem quadrageſimales dominicas; & per reliquas diſtribuerem apoſtolos, evangeliſtas & alios omnes Sanctos, quorum dies obſervamus.* Vehementer hoc THIERSIO & aliis diſplicuit, contendentibus profanari quodammodo diem dominicam DEO ſingulariter conſecratam, ſi jungatur feſto Domini feſtum hominis: fueruntque, qui idololatriæ genus quoddam hunc morem aſſeruerunt, quaſi cultus creaturæ creatori æquaretur. Attamen more hodierno alias ſæpiſſime per annum hoc uſuvenit, ut Sanctorum memoriæ minus etiam ſolennes in dominicis agantur. Quod quidem non ita veteri Romano uſu obtinuiſſe dicit Micrologus c. 62. ut BENEDICTUS XIV. notavit, ſtatuit etiam cap. 61. Conc. Mogunt. an. 1549. Sanctorum celebritates in diem dominicam incidentes ſubmovendas, quo Sanctorum omnium domino conſervetur ſolennitas, exceptis Beatæ MARIÆ, apoſtolorum, & aliis ſummis feſtivitatibus. At hoc ad concurſum tantum ejusmodi feſtorum pertinet, non eorſum, ut loco mota in dominicas transponantur feſta Sanctorum,

 quo-

quorum dies festi cum affixi diei aut martyrii, aut mortis sint, aut alias memorabili facta determinentur, hac translatione invertitur ordo; attamen fatendum est, antiquissimis temporibus, saltem in oriente, hoc non attentum fuisse. Certe canon concilii Laodiceni an. 360. aperte sancit, occurrentia quadragesimæ tempore festa omnia in Sabbatum, & Dominicam transferenda. Hic autem de hac re est canon 51. (*a*) *quod non oporteat in quadragesima martyrum natalitia celebrari, sed eorum commemoratio in diebus Sabbatorum, & Dominicorum fieri conveniat.*

Festa non omnia eodem modo agenda esse: ubi obiter de festis ex devotione.

IV. Jam olim etiam obtinuerunt quædam distinctiones, varietatesque in festis celebrandis, prout aut solemniores, aut minus solemnes erant feriæ; a synodo Metensi (*b*), alibique festa quædam *Manualia, seu brachiorum appellantur, in quibus videlicet ipsa prohibitio per totam diem ad ea dumtaxat opera, & negotia, quæ sine equis, & carrucis fieri possunt, se extendebat.* Præterquam quod dies festi

(*a*) T. I. Conc. Col. 1539-1740. Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τεσσαρακοστῇ μαρτύρων γενέθλιον ἐπιτελεῖν, ἀλλὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων μνείαν ποιεῖν ἐν τοῖς σαββάτοις, καὶ κυριακαῖς.

(*b*) An. 1493.

festi judaica superstitione a christianis agi non deceat:

Quippe etiam festis quædam exercere diebus
Fas, & jura sinunt (*a*).

Sic fuerunt festa quædam, quæ cum agricultura, sola cessatione a tumultibus judiciariis actionibusque agebantur. Alia dicta sunt *Ex devotione*, sed non ea frequentia, & libera usurpatione, ut hoc obiter notem, cujusmodi adhuc plura passim celebrantur, quavis fere rustica communitate peculiares *Ex devotione* ferias etiam non exiguo numero agente: quod mihi minime sustinendum videtur, præsertim si tales dies sint, de quibus nullam devotionis singularis idoneam causam, & rationem reddere valent, potiusque culcitra pigritiæ existunt. Novi tanto numero quibusdam in locis festa aliquando accumulari, ut octo integros dies quandoque feriatos esse contingat, quos nescio, utrum non sæpe rectius gentilium recepto vocabulo ἀποφράδεις, infaustos, inauspicatos, atros dixerim, quam festivos. Alia eorum festorum *Ex devotione* est ratio, quæ a legitimis superioribus recte statuerentur ex nimio festorum dierum numero, fidelibus populis ea feriandi relicta libertate.

 V. Hi

(*a*) Virgil. Georg. I.

Epiſcoporum arbitrio aut reſtituendam debitam feſtorum ſanctitatem, aut mutandam eſſe rationem, ac numerum feſtorum, prout ipſis viſum fuerit.

V. Hi fere ſunt modi, quibus hactenus plerique præſules in ordinandis feſtis ſunt uſi: non eſt tamen, quo minus plena libertate aliter inſtitui queat; iſtic enim illa ſaluberrima S. AUGUSTINI (*a*) regula locum habet, *Ut quæ non ſunt contra fidem, neque contra bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem vitæ melioris, ubicunque inſtitui videmus, vel inſtituta cognoſcimus, non ſolum non improbemus, ſed etiam laudando, & imitando ſectemur*: Quod ſi igitur eccleſiæ paſtores ad exhortationem vitæ melioris multis in locis inſtitutum cognoſcant, ut quædam in feſtorum numero, aut celebrandi modo immutentur, non ſolum non improbent, ſed etiam laudando, & imitando ſectentur, niſi peculiares deprehendant rationes, in commiſſi ſibi gregis ſtatu, & indole, ob quam aut feſtorum nulla mutatio neceſſaria, aut ea aliquo ſingulari modo in aliis eccleſiis non uſitato conſtituenda: neque in hac re neceſſitas incumbat vel ipſam eccleſiarum matrem Romanam ſequendi, atque ad illius morem ſeſe accommodandi. Integrum eſt hic illud AM-
b BROSII (*b*) uſurpare. *In omnibus*, inquit, *cupio ſequi eccleſiam Romanam: ſed tamen*

&

(*a*) Epiſt. II.
(*b*) Lib. III. de Sacram.

& nos homines sensum habemus: ideo quod alibi rectius servatur, & nos exacte custodimus. Sed illud probe notandum in AMBROSII verbis; *Quod alibi rectius servatur.* De hoc ergo constare debet: an rectius festa more consueto conserventur: hoc autem non accidit, nisi festorum sanctificatio, non obstante festorum numero, congrua obtineat. In eo enim homines, quantavis auctoritate polleant, jus dispensandi nullum exercent, ut dies festivi non sanctificentur: a DEO ista lex est, imo ipsi naturæ, & rationi inscripta. Aut igitur episcopi faciant, ut dies festivi, festivi DEOque dicati non sint, aut curent rite sanctificari. Neque Catholicus Novatorum fert errorem, feriam quietis causa institui, *Sed ad vacandum DEO soli*, ut verbis utar concilii Coloniensis (*a*), *Ut dies illa tantum orationibus, hymnis, psalmis, & canticis spiritualibus transigatur. Hoc enim est sanctificare Sabbatum.* Et si aliquod quieti tempus necessarium, certi dies a magistratu honestæ relaxationi, viriumque reparationi destinentur, aut idem a patribusfamilias fiat, cujusmodi dies Germani *Blau Montag* vocant. Ecclesiasticos autem superiores dies DEO dicare posse, & sinere eos otio consecrare

(*a*) 1536. cap. 9. T. XIX. Col. 1274. A.

crare credat Judæus APPELLA. *Notabilis error est*, verba sunt Rabbini *Manassis* Ben ISRAEL (*a*), *putare otii ergo Sabbatum institutum esse. Etenim cum otium mater sit omnium vitiorum, plus sane ex Sabbato mali, quam boni proveniet . . . unde disertim in Talmud Hierosolymitano dicitur, Sabbata, & dies festos Israelitis nonnisi ad meditandum in lege datos esse. Sabbatum, ut notat R. Josephus Sarfati, ad sanctificandum observari lex jubet: etiam Rabbi Moses, tradente in glossis suis R. Babie, exverbis*, Dies septimus Sabbatum est Domino DEO tuo, *colligit totum hunc diem cultui divino dedicandum, non autem epulis, aut colloquiis.* Ergone christiani vilius de feriis judicium ferant?

CAPUT V.

Quædam vetera monumenta partim ad illustrandam doctrinam a nobis propositam, partim ad illius æquitatem, atque cum antiqua praxi consensionem commonstrandam.

I.

Quædam adhuc tractanda ad confirmationem dictorum.

Allaboravi equidem, quantum licuit, morem, quem in agendis festis suadere conatus sum, ex antiquitatis do-

(*a*) Manass. Concil. in Exod. qu. 35.

documentis asserere; uberiorem tamen messem huc distuli, ne nimia materiæ enasceretur confusio. Sunt etiam nonnulla capita, quæ temeritatis notam mihi inurere queant, præsertim ex illis, quæ de vario faciendarum in festis mutationum modo nunc primum exposui. Vitio exempli causa mihi verti possit, quod tantam varietatem in observatione dierum festivorum non solum quoad se consideratorum, verum etiam respectu diversarum ecclesiarum ac temporum ea celebrandi indulgeam: quod ferias civiles discretas ab ecclesiasticis in medium afferam: quod nihil religionis in vacatione a laboribus & operis collocem, diebus festis omnem lætitiæ sensum demam, nimium rigorem in observantia dierum festorum expetam, atque sub schemate pietatis aut religiositatis, exercitia religiosa ac pia diminuam. Tametsi vero existimem sparsim in contextu sermonis hæc a me depulisse, atque amolitum esse crimina: tamen singillatim volui dictorum meorum rationem ac firmamenta ex antiquæ ecclesiæ usu, & praxi breviter hic loci apponere: tum quæ hactenus dispersa in hanc rem prolata veluti in pugnum colligendo, tum etiam novis auctoritatum idonearum

argumentis quæquæ aſſerendo, conſtabiliendoque.

Feſtos dies olim non omnes eodem modo eſſe celebratos.

II. Ordiri lubet a diverſa ratione, quæ in ipſa feſtorum celebratione conſpicitur, qua in re ſeſe multifarius uſus pro varietate dierum ſolemnium exhibet. Jam ſuperius a nobis ex TERTULLIANO, AMBROSIO, HIERONYMO, ac aliunde eſt commemoratum, quinquaginta a Paſchate uſque ad Pentecoſten dies univerſos feſtivos & ſolemnes eſſe habitos: rationem etiam illius feſtivitatis, & modum prodidimus: nimirum in eo unice verſatus eſt, ut civilibus legibus ſpectacula & comœdiæ, eccleſiaſticis jejunia & geniculationes interdicerentur in officio divino. Lætitiæ cujusdam ſpiritualis gratia ob dominicam reſurrectionem hæc ita inſtituta ſunt, ut ſicuti diebus dominicis per anni curriculum, *Quam nos* (chriſtiani) χαρμοσύνης ἡμέραν ἄγομεν διὰ τὸν ἀναςάντα ἐν αὐτῇ, utor verbis PETRI *Alexandrini* (*a*), *lætitiæ diem agimus propter eum, qui in eo reſurrexit.* Sic etiam in iſtis diebus quinquaginta *Per omnia*, quæ ſunt CASSIANI (*b*) verba, *eandem in illis ſolemnitatem, quam die Dominica, cuſtodimus,* in

(*a*) Can. XV.

(*b*) Coll. 21. c. 20.

in qua majores nostri nec jejunium agendum, nec genu esse flectendum ob reverentiam resurrectionis dominicae tradiderunt. Alia dierum festorum agendorum differentia antiquitas nobis offert his ipsis festis paschalibus, duabus nimirum hebdomadis, altera ipsum Paschae diem praeeunte, altera subsequente, quarum illam πάσχα σταυρώσιμον, *Pascha Crucis*, altera πάσχα ἀναστάσιμον, *Pascha resurrectionis* dictam *Jo.* SUICERUS in Thesauro suo ecclesiastico observat. Jam antea imperatorias leges attulimus, quibus sancitum, ne his diebus quindecim actiones juridicae instituerentur, qua ratione a CONSTANTINO ἄπρακτοι sint dicti. Allegavimus etiam Constitutionum apostolicarum locum, in quo servis otium his diebus statuitur. Sive autem haec harum Constitutionum lex, quoad servorum otia communiter in ecclesiis obtinuerit, sive sola imperatoria de actionibus forensibus; duplex tamen discrimen festorum animadvertere licet, nimirum ejusmodi, in quibus actiones forenses cessarent, & in quibus solummodo servis vacatio indiceretur. Neque obscure auctor harum Constitutionum innuit, hoc otium potissimum eo fine concedendum, ut servi mysteria passionis & resurrectionis edocerentur ex con-

cio-

cionibus, quæ quotidie hoc tempore, ut ex AUGUSTINI, CHRYSOSTOMI, aliorumque SS. Patrum operibus liquet, habebantur; ſic enim habet (*a*): *Magna hebdomada tota, & ea, quæ illam ſequitur, ſervi otientur: quia illa paſſionis eſt, hæc reſurrectionis: & opus eſt doceri, quis ſit, qui paſſus eſt, item quis ſit, qui pati permiſit, quique reſuſcitavit.* Deinde ceſſationem iſtam ab operibus ad ſolos ſervos pertinuiſſe, alio ex capite evidenter demonſtratur. Pſeudo iſte CLEMENS quisquis eſt auctor Conſtitutionum ſimilem legem nomine PETRI & PAULI ſancit, quæ cultum Sabbati & Dominicæ attinet (*b*): *Servi operentur quinque diebus: Sabbato autem & Dominica vacent in eccleſia propter doctrinam pietatis.* Videtur hic parem venerationem Sabbato tribuere, quam diei Dominicæ; niſi in eam ſententiam velis iſta interpretari, tanquam omnis vacatio, ac

(*a*) Καὶ χρέια διδασκαλίας, τίς ὁ παθὼν, ϗ ἀναϛὰς, ἢ τὶς ὁ συγχωρήσας, ἢ ϗ ἀναϛήσας.

(*b*) Conſt. Apoſt. L. VIII. c. 33. Ἐγὼ Παῦλος, ϗ ἐγὼ Πέτρος ἀνατασσόμεθα· ἐργαζέσθωσαν οἱ δοῦλοι πέντε ἡμέρας· σάββατον δὲ, ϗ κυριακὴν σχολαζέτωσαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς εὐσεβείας.

ac otium eatenus tantum olim præceptum fuerit, quatenus eo ad DEO, divinisque rebus vacandum opus sit. Qua de re quidquid sit, constat, longe alio modo Sabbatum ac Dominicam ab illis etiam, qui pro observatione Sabbati stabant, esse celebratum: ut enim de legibus imperialibus taceam, quibus nihil de veneratione Sabbati statuitur, extat canon Laodicenus (a), a nobis alia jam occasione supra recitatus, quo claris verbis prohibentur christiani judaizare, & in Sabbato otiari; diem autem Dominicum præferentes otiari, si modo possint, ut christianos: atque etiam Ebionitæ hæretici damnati sunt, *quod Sabbatum secundum legem*, ut inquit THEODORETUS (b), *Judaicam observarent, & simul Dominicam christianorum more sanctificarent.* a b

III. Mentio de Sabbati observatione in aliud nos varietatis, quoad dies festos, genus abducit: cum enim in oriente costanter obtineret, ut Sabbatum illud saltem de festorum celebritate partici-

Ecclesiæ quæque diversa, prout pium erat, celebrabant festa.

(a) Conc. Laod. c. 29.

(b) De Fab. hæret. L. II. c. 1. Τὸ μὲν σάββατον κατὰ τὸν Ἰουδαίων τιμῶσι νόμον, τὴν δὲ κυριακὴν καθιερῦσι παραπλησίως ἡμῶν.

ticiparet, quatenus in eo jejunium relaxaretur; in occidente varius tamen fuit eccleſiarum uſus. *Hinc*, in hanc rem
a loquitur S. AUGUSTINUS (*a*), *exorta eſt iſta in regia illa veſte varietas, ut alii, ſicut maxime populi orientis, propter requiem ſignificandam, mallent relaxare jejunium: alii propter humilitatem mortis Domini jejunare, ſicut Romana, & nonnullæ Occidentis eccleſiæ.* ALBASPINÆUS in ea ſententia eſt, nec ipſius Romanæ eccleſiæ eandem ſemper fuiſſe obſervantiam, ſed initio Sabbatum celebritate coluiſſe. Ex S. AUGUSTINO conſtat, in ipſa Africa diverſum morem hac in re fuiſſe; in eadem enim paulo ante citata epiſtola, *Contingit*, inquit, *maxime in Africa, ut una eccleſia, vel unius regionis eccleſiæ alios habeant Sabbato prandentes, alios jejunantes.* Locum hic illud IRENÆI apud Eu-
b SEBIUM (*b*) habet: *Omnes pacem invicem retinemus, & jejuniorem diverſitas conſenſionem fidei commendat.* Non ergo exiſtimandum eſt, decori eccleſiaſtico aliquid deperire, ſi in iſtis ἀδιαφόροις quædam diſcrepantia contingat: *In una fide nihil*

(*a*) Epiſt. 86. ad CASUL. nunc 36.

(*b*) Lib. V. c. 24. Πάντες εἰρηνεύομεν πρὸς ἀλλήλους; καὶ ἡ διαφωνία τῆς νηστείας τὴν ὁμόνοιαν τῆς πίστεως συνίστησι.

nihil officit, quæ ſunt S. GREGORII (*a*) ad S. LEANDRUM verba, *Sanctæ eccleſiæ conſuetudo diverſa.* Nunquam ergo religioni ductum eſt, præcipue in feſtorum celebratione, diverſam ſectari conſuetudinem, cum præſertim uni eccleſiæ ſingularis ratio, & cauſa inſtituendi feſtum quoddam eſſe poſſit. Ut enim nihil dicam de illis feſtis, quæ prorſus ſingularia ſunt cuique eccleſiæ, dedicationis templi anniverſarius, dies, quem agendi jam inde a CONSTANTINO (quam primum nempe publice eccleſias erigendi, dedicandiq; poteſtas eſt facta) mos fuit. Solemnitatem porro annuam ordinationis epiſcoporum magna celebritate tranſactam, concurrentibus undique e vicinia epiſcopis, plurima antiqua ſuppetunt documenta; qua occaſione AUGUSTINUS ſermonem inſignem aliquando, ac lectu digniſſimum habuit: ac plures habentur S. LEONIS. Denique nota etiam, & uſitata veteribus erant feſta ſingularia in memoriam cujusdam inſignis beneficii e. g. victoriæ relatæ, aut liberationis a magno periculo divini Numinis benignitate factæ: cujusmodi γενέσια τȣ̃ σεισμȣ̃, *natalis terræ motus* apud Alexandrinos a SOZOMENO memoratur. De martyrum feſtis ad eorum ſepulchra potiſſimum cele-

(*a*) Epiſt. 41. nunc 43. lib. 1.

celebratis, atque etiam confeſſorum illis in locis ſolemni cultu, ubi aut vitam tranſegerunt, aut eorum ſacra lipſana recondita, aut ſingularibus beneficiis, patratisque miraculis clari extiterunt, a nobis jam ſatis eſt dictum: quorum præcipuorum Sanctorum feſtivitas ſucceſſu temporis ad reliquas eccleſias modo cum ſolemni feriatione, modo etiam ſola in ſacris memoria eſt translata: quamvis hodieque in hac re magnam varietatem advertere liceat.

Pro locorum & temporum varietate variis diebus dies feſti celebrati.

IV. Accedimus opportune ad aliud in dierum feſtorum celebratione varietatis caput, ipſum tempus, ac diem, quo feſtum agendum ſit. Qua in re ſicut tempora, & loca inter ſe differunt, ita & pro temporis & locorum varietate varium morem videre licet. Objici ipſo ſtatim in limine queat Paſchæ feſtum, quod canone Nicæno, aliorumque conciliorum, ad certum diem deſtinatum ſit ſub anathematis fulminatione; ſed ſciendum, peculiari id cauſa accidiſſe ob hæreticorum Quartodecimanorum errorem, qui Judaiſmum ſapientes neceſſario Paſcha cum Judæis celebrandum pertenderunt: haud aliter, quam illi, qui Sabbato jejunabant, id in Marcionitarum, & qui eo feriabantur,

tur, in Ebionitarum deteſtandum errorem faciebant: deinde agebatur hic de feſto a tota eccleſia inde ab apoſtolico ævo celebrato, quibus in feſtis major conformitas neceſſaria: quemadmodum in Baſilidianis hæreticis arguit CLEMENS *Alexandrinus*, quod Natalem Domini ad menſem Aprilem, aliisque, quod ad Majum eum rejiciant: quare etiam uſus ille orientalis eccleſiæ, quo per tria, quatuorve priora ſæcula Natalis Chriſti ſexto Januarii agebatur, abolitus eſt: quatenus nimirum principaliores ſolemnitates ſtato tempore, ac die ab omnibus celebrentur; idque etiam illis diebus, quibus aut myſteria patrata, aut eorum celebratio a primæva ætate conſueta erat. In cæteris feſtis non eadem cautio adhibita, libertate eccleſiis relicta, quo potiſſimum tempore ac die feſta celebrare alluberet. Sic ex commentario BALSAMONIS in nomocanonem PHOTII conſtat, Græcos dies apoſtolorum plerorumque alio die, quam Latinos celebrare. Quo ipſo etiam ex nomocanone (*a*) eluceſcit, Græcos diu uſum antiquum retinuiſſe, unicum diem omnibus apoſtolis conſecrandi: quam in rem in codice Tit. *de feriis* imperatoria lex exiſtit: nec longe is fortaſſe a vero aber-

(*a*) PHOT. Nomoc. Tit. VII. c. I.

rarit, qui huc etiam THEODOSII (*a*) legem traxerit de Paſchalibus diebus, *quo tempore & commemoratio apoſtolicæ paſſionis totius chriſtianitatis magiſtræ a cunctis jure celebratur:* cum in antiquis martyrologiis hoc feſtum ad primum diem Maji referatur teſte BARONIO. Hæc ad excuſationem valent illius conſilii, ut, ad numerum feriarum contrahendum, feſta in alios dies transferantur, quam prius celebrari conſueverunt; aut etiam in proximas Dominicas: quo conſilio honorem Sanctorum in feriando conſervatum iri voluerunt, interim molem nimiam feriarum diminuendo: haud ſecus, ac olim quadrageſimæ tempore omnes dies feſti Sanctorum ad diem Sabbati, & Dominicam in oriente translati ſunt, quod reliquis diebus memorias Sanctorum fieri non fuerit uſitatum. Nihil frequentius in antiquioribus liturgiis occurrit, quam ut duo uno die notentur feſta: id etiam jam priore eccleſiæ ætate in ſanctis Patribus notatur. Sic S. AUGUSTINUS ſerm. 262. de aſcenſ. Dom. *Hodiernum ergo diem Aſcenſionis ipſius celebramus: occurrit autem huic eccleſiæ alia vernacula ſolemnitas conditoris Baſilicæ hujus. Sancti Leontii hodie depoſitio eſt.*

V.

(*a*) Cod. Theod. L. XV. Tit. V. de Spect. L. V.

V. Sunt etiam quædam dicenda de distinctione feriarum civilium ab ecclesiasticis, quæ olim obtinuit. Feriæ civiles potissimum consistebant in cessatione a causis forensibus, actionibusque juridicis. Consuetudo ista a Romanis cœpta sub christianis etiam imperatoribus longo tempore perseveravit. In Digestis (*a*) extat lex: *Ne quis messium, vindemiarumq; tempore adversarium cogat ad judicium venire, quia occupati circa rem rusticam in forum compellendi non sunt.* Duos autem integros menses hoc modo feriari solitos, ex codice Justinianeo elucescit: (*b*) *Omnes dies jubemus esse juridicos. Illos tantum manere feriarum dies fas erit, quos geminis mensibus ad requiem laboris indulgentior annus excepit: æstivis fervoribus mitigandis, & autumno fructibus decerpendis:* unde patet, ferias etiam ad requiem laboris ob fervores æstivos destinatas fuisse: quamvis porro aliud genus feriarum, lætitiæ nimirum, & oblectationis causa viguisse ex contextu modo allegatæ legis Justinianeæ clarum sit: *Kalendarum quoque Januariarum consuetos dies otio mancipamus. His adjicimus natalitios dies urbium maximarum, Romæ & Constantinopolis: in quibus debent jura differri, quia &*

Olim præter ferias sacras, etiam civiles, & profanæ erant.

a

b

I 2 *ab*

(*a*) Dig. l. II. Tit. 12. l. 1.
(*b*) Cod. Justin. l. III. Tit. 12. de feriis l. 7.

ab ipsis nata sunt. Sed istis diebus contigit, varios excessus fieri, in quos SS. Patres passim invehuntur, damnantque. Ad propositum nostrum sunt tantummodo prioris generis feriæ, præsertim illæ ad requiem laboris, quarum usum superius revocandum suasi, si forte diminutio feriarum ecclesiasticarum hominibus tenuibus servilisque conditionis, qui durioribus in laboribus suas operas pro mercede aliis locare solent, gravis sit futura: quibus si requies debetur, non eam DEO, dicatisque ei feriis suffurandam censeo.

Vacatio ab operibus in feriis præcipitur unice, ut divinis rebus libere vacemus.

VI. Otium namque diebus DEO Sanctisque festis eo fine instituitur, ut tempus ab aliis curis, ac negotiis vacuum, liberumque, divinis rebus tribuatur totum, integrumque. *Observemus* inquit CÆSARIUS Arelatensis (*a*), sermone inter S. AUGUSTINI opera, *diem Dominicam, & sanctificemus illam, sicut antiquis præceptum est de Sabbato docente legislatore: a vespere usque ad vesperam celebrabitis Sabbata vestra. Videamus, ne otium nostrum vanum sit: sed a vespera diei Sabbati usque ad vesperam diei Dominici sequestrati a rurali opere, & ab omni negotio, soli divino cultui vacemus.* Totæ ergo,

(*a*) T. X. op. S. AUG. hom. 251. de tempore.

go, & integræ feriæ ſpirituali otio, non otioſitate, ne quid pejus dicam, ſunt transſigendæ; alias enim qua re putamus nos obſequium præſtare DEO, offenſionem illius incurremus, qui de omni verbo otioſo rationem a nobis repoſcet. Neque ullas leges eccleſiaſticas in tot conciliis, quæ de feſtorum celebratione agunt, invenies, quæ non idcirco vacationem ab opere jubeant, quatenus divinum miniſterium obiri queat. Ipſæ etiam imperatoriæ, aliæque poteſtatis ſæcularis leges, quando de feriis ſciſcunt, hoc ſedulo inculcant. Quare etiam eccleſia ſemper damnavit Phariſaicam, & præſertim Doſitheanorum inter Judæos ſuperſtitionem, qui ſolum otium, idque ſuperſtitioſum adeo in feriis ſectabantur, ut nec loco ſe movere Sabbato permittebant atteſtante ORIGENE: quique *Agebant*, teſte CYRILLO *Alex.* (*a*). *Sabbatis conſueta otia, verumtamen non penitus accurate: ſed negligenter omnino, atque deſidioſiſſime.* Quod ſi ergo otium feriarum a deſidia diverſum eſſe debet, atque Judaica ſuperſtitione liberum, ſacrum eſſe debet, ſacrisque rebus deditum. Quomodo ſcilicet

(a) In AMOS VI. 3. Ἐπετρίβȣν τὰς ἐν σαββάτοις ἀργίας, πλὴν ȣ̓κ ἠκριβωμένως, ἀτημελῶς δὲ πάμπαν καὶ ῥαθύμως κομιδῇ.

licet Act. II. 42. de primis fidelibus narratur: *Erant autem perseverantes in doctrina apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.* Concil. Cpolit. III. c. 66. hanc regulam celebrandorum festorum præscribit: *Psalmis & hymnis & spiritualibus canticis in Christo gaudentes, festumque celebrantes, & divinarum scripturarum lectioni mentem adhibentes, & sanctis mysteriis jucunde & laude fruentes.*

Lætitia in diebus festis in operibus pietatis, ac gaudio spirituali non more Judæorum, & gentilium in conviviis, aliisque voluptatibus.

VII. Sic lætitia festis diebus tota sancta, pia & divina sit, oportet; ita, ut licitæ, & concessæ alias oblectationes his diebus sint vetitæ. Ab ipsis imperatoribus legibus cautum hoc est: his enim diebus *Omni theatrorum*, ut sancit THEODOSIUS, (*a*) *atque circensium voluptate per universas urbes earundem populis denegata totæ christianorum, ac fidelium mentes DEI cultibus occupantur. Si qui etiam nunc vel Judæi impietatis amentia, vel stolidæ paganitatis errore, atque insania detinentur, aliud esse supplicationum noverint tempus, aliud voluptatis.* Egregie istic christianis modus, ac ratio præscribitur, qua ferias celebrare debeant, ne Judæorum, ac paganorum morem sectentur: de Judæis enim passim SS. Patres testantur, quam male feriatas ferias agant: jam in an-

(*a*). Cod. Lib. XV. de Spectac. Tit. V. l. 5

antecedentibus quædam D. AUGUSTINI loca retuli. S.CHRYSOSTOMUS etiam, aliique non semel petulantiam festorum Judaicorum exagitant. *Judæi*, ait (a), quodam loco, *corporalium rerum curis liberati, non vacabant spiritualibus, sobrietati scilicet, modestiæ, & audiendis divinis sermonibus, sed contrarium potius faciebant, servientes ventri, indulgentes ebrietati, distenti cibis, deliciantes.* Hoc Judæis Spiritus sanctus sæpius in sacris scripturis exprobrat: præsertim apud AMOS Prophetam, in cujus caput sextum dum commentantur SS. Patres, hanc malam consuetudinem, ac depravationem in Judæis damnant. De Paganorum festis notius est, quam ut opus sit, aliquid in hanc rem effari, qua ratione festa sua transegerint, spectaculis non solum profanis, sed etiam turpibus, maxime nonnullis festis, quæ ad lasciviam dixeris instituta: ne quid de conviviis, comessationibus, aut superstitiosis lætitiæ, ac tripudii significationibus dicam. Imperatores hæc moderati sunt, & ad honestos

(a) S. CHRYSOST. Hom. 1. de LAZARO. Οἱ Ἰουδαῖοι τῶν βιωτικῶν ἀπαλλαγέντες πραγμάτων, τοῖς πνευματικοῖς οὐ προσεῖχον, σωφροσύνῃ, καὶ ἐπιεικείᾳ, καὶ ἀκροάσει θείων λογίων· Ἀλλὰ τοὐναντίον ἐποίουν, γαστριζόμενοι, μεθύοντες, διαῤῥηγνύμενοι, τρυφῶντες.

limites revocarunt, ut ex codice Theodosii conſtat titulo de paganis, ubi hanc legere eſt legem: *Ut profanos ritus jam ſalubri lege ſubmovimus, ita feſtos conventus civium, & communem omnium lætitiam non patimur ſubmoveri. Unde absque ulla ſuperſtitione damnabili exhibere populo voluptates ſecundum veterem conſuetudinem: inire item feſta convivia, ſi quando exigunt publica vota, decernimus.* Sed pie tamen præcautum, ne in eccleſiaſticis feſtis ejusmodi publicæ delectationes in-
a ſtituerentur: ſic enim a Theodosio (*a*) conſtitutum de ſpectaculis: *Ne ullus ſolis die populo ſpectandum præbeat, nec divinam venerationem confecta ſolemnitate confundat.* Hoc a Justiniano etiam cau-
b tum, *Etſi,* inquit, (*b*), *in noſtrum ortum, aut natalem celebranda ſolemnitas inciderit: tunc enim dilatæ ſunt omnes ſolemnitates ejusmodi.* Quod vero a chriſtianis convivia, præſertim in memoriis martyrum, fuerint celebrata, longe alio fine factum, nimirum ad pauperes reficien-
c dos: *Sobria*, verba ſunt Constantini (*c*), *con-*

(*a*) Cod. Theod. l. XV. de Spectac. Tit. V. l. 2.
(*b*) Cod. Juſtin. l. III. tit. XII. de Feriis. l. 11.
(*c*) Orat. ad Sanctos c. 12. Σωφρονέστατα δὲ πολλῶν, καὶ τὰ συμπόσια πρὸς ἔλεον, καὶ ἀνάκτισιν τῶν δεομένων ποιούμενα, καὶ πρὸς βοήθειαν τῶν ἐκπεσόντων.

convivia celebrantur a multis, tum ad mendicorum, tum ad eorum, qui patria & bonis exciderunt, inopiam sublevandam. Fidelibus etiam hæ sacræ epulæ permissæ, ut hoc modo a profanis abducerentur. Sed in hæc convivia cum varii abusus irreperent, agente potissimum S. AUGUSTINO antiquata paulatim sunt, & prohibita. *Commessationes*, inquit S. AUGUSTINUS (*b*), *Et ebrietates ita concessæ, & licitæ putantur, ut in honorem etiam beatissimorum martyrum non solum per dies solemnes, quod ipsum quis non lugendum videat, qui hæc non carnis oculis inspicit, sed etiam quotidie celebrentur. Istæ in cœmiteriis ebrietates, & luxuriosa convivia, non solum honores martyrum a carnali, & imperita plebe credi solent, sed etiam solatia mortuorum. Verum*, utar verbis GREGORII (*c*)

(*a*) Epist. LXIV. ad AUREL. nunc 22.

(*b*) Orat. 38. in Theophaniam. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἕλλησι παρῶμεν, καὶ ἑλληνικοῖς πόμποις, καὶ πανηγύρεσιν· οἱ καὶ θεοὺς ὀνομάζουσι κνίσσαις χαίροντας, καὶ ἀκολούθως τὸ θεῖον τῇ γαστρὶ θεραπεύουσι· πονηροὶ πονηρῶν δαιμόνων καὶ πλάσαι καὶ μυσαγωγοὶ, καὶ μύσαι τυγχάνοντες· ἡμεῖς δὲ, οἷς λόγος τὸ προσκυνούμενον, κἂν τι δέῃ τρυφᾷν, ἐν λόγῳ τρυφήσωμεν, καὶ θείῳ νόμῳ, καὶ διηγήμασι τοῖς τὲ ἄλλοις, καὶ ἐξ ὧν ἡ παροῦσα πανήγυρις.

Nazianzeni, *Hæc gentilibus, ac gentilitiis pompis, festisque relinquamus: qui etiam iis, quos sacrificiorum nidor oblectat, Deorum nomen tribuunt, apteque proinde divinum Numen ventre colunt, male utique malorum dæmonum & fictores, & sacerdotes, & cultores. At nos, a quibus verbum adoratum, si quid deliciis dandum est, in sermone deliciemur, atque in lege divina, & narrationibus, cum aliis, tum iis præsertim, quæ præsenti festo consentaneæ sunt.*

Abusus quidam a SS. Patribus in festorum diebus taxati.

VIII. Hi sunt abusus, quos modo enarravimus, qui pietatis ac solemnitatis specie invecti sunt. Pauciores fuisse olim, quos otium, atque ipsa a rebus gerendis vacatio generabat, inde liquet, quod parcius de his conquerantur SS. Patres. Equidem S. CHRYSOSTOMUS (*a*) quosdam notat, qui post sacros conventus tempus in popinis conterant. *Perpende*, ait, *quam sit ridiculum, post ejusmodi conventum, post vigilias, post sacra*

(*a*) Hom. 59. de Martyr. T. V. Ἐννόησον ἡλίκος γέλως, μετὰ τοιαύτην σύνοδον, μετὰ παννυχίδας, μετὰ γραφῶν ἁγίων ἀκρόασιν, μετὰ μυστηρίων θείων κοινωνίαν, καὶ μετὰ πνευματικὴν χορηγίαν, ἄνδρα ἢ γυναῖκα ἐν καπηλείῳ φαίνεσθαι διημερεύοντας.

crarum auditionem scripturarum, post divinorum participationem mysteriorum, post spiritualem largitionem, virum, aut mulierem totos dies in popinio transigentes videri. Basilius (*a*) alterius generis abusus meminit, nundinarum, quæ tamen solummodo cibariorum, earumque rerum, usui quotidiano necessariorum fuisse videntur. *Verum enimvero neque nundinationes illæ*, inquit, *quæ in martyriis celebrari solent, convenire nobis putanda: neque enim ullam aliam ob causam adesse decet christianos in martyriis, aut istis contigua loca invisere, quam orandi causa.* Pio, sanctoque titulo nundinæ istæ institutæ sunt, ut nimirum fidelibus statim præsto essent, quibus ad victum ac agapen pauperum indigebant: nec tamen S. Pater ferendum putabat: eo quod res ipsa seu negotium cum sanctitate diei festi pugnaret.

IX. Sed est etiam aliquid dicendum de ipso modo otii sacri in feriis, hoc est, ministerio & officio divino, quod fidelibus peragendum incumbit. Hodie ma- Fideles semper consuevisse statis temporibus

(*a*) Regul. major, quæst. 40. Ἀλλ' ὐδὲ τὰς ἐν τοῖς μαρτυρίοις γινομένας ἀγορασίας οἰκείας ἡμῖν ὁ λόγος δείκνυσιν. ὐ γὰρ ἄλλυ τινὸς ἕνεκεν ἐν τοῖς μαρτυρίοις, ἢ ἐν τοῖς περὶ αὐτὰ τόποις φαίνεσθαι ἐπιβάλλει χριςιανοῖς ἢ προσευχῆς ἕνεκεν.

publicis divini officii partibus adesse.

major christianorum pars munere celebrandi festi perfunctos sese rentur, si missae sacrificio adfuerint, ac si praeter praeceptum audiendae missae non aliud praeterea esset sanctificandi ipsum diem festum: cum eae precum horae, quas canonicas vocamus, quaeque hodie a solis clericis frequentantur, olim fidelibus communes fuerint: & licet eadem forma ab initio ecclesiae non decurrerint, solemnes tamen conventus totius populi concursu semper sunt habiti diversis noctis, ac diei temporibus, in quibus psalmodia, lectio scripturarum, verbi divini praedicatio, oratio, & disciplinae in poenitentes administratio, eorumque absolutio, praesertim autem Eucharistiae praesentibus fidelibus distributio, aliaeque divini servitii partes longo tractu persolvebantur; quarum ratio apud auctores liturgicos, eosque, qui de ritibus, disciplina ecclesiastica scripserunt, videri potest: quam in amplissimam materiam excurrere non vacat: unicum ex auctore Constitutionum apostolicarum, qui nobis minimum praxin tertii, quartive saeculi exhibet, describam locum, ex quo patebit, horas hodie observari consuetas jam eo tempore observatas
a esse. *Precationes*, inquit (*a*), *facite mane,*

&

(a) Constit. lib. VIII.

& tertia hora, ac ſexta, & nona, & veſpere, atque in gallicinio. Mane gratias agentes, quod Dominus abducta nocte, & inducto die illuminarit nos. Tertia hora: quoniam in ea Dominus ſententiam damnationis excepit a Pilato. Sexta: quod in ea crucifixus eſt. Nona: quia cuncta crucifixo Domino commota ſunt, dum horrent impiorum Judæorum temeritatem, nec ferre poſſunt contumeliam Domino illatam. Veſpere: gratias agentes, quod nobis noctem dederit laborum diurnorum requietem. In Gallorum cantu: eoquod illa hora nuntiet adventum diei, ad facienda opera lucis. Si propter infideles impoſſibile eſt ad eccleſiam procedere: in domo aliqua congregationem facies, epiſcope: ſi neque in domo, neque in eccleſia congregatio poteſt agitari, unusquisque apud ſe pſallat, legat, precetur: vel duo, aut tres ſimul: ubi enim ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Hunc in locum duo quædam neceſſario adnotanda ſunt: Primum, etiam perſecutionum tempore, ubi ſummum erat proditionis, ac amittendæ vitæ periculum, fideles non cenſuiſſe ſeſe obligatione ſolutos coeundi ad divina officia: hinc factum, ut cum interdiu convenire nequiſſent, nocturnas, aut antelucanas congregationes fecerint. In quos con-

ven-

ventus, quidque in illis ageretur, diligentiſſime indagabant gentiles, ut vel ex PLINII ad TRAJANUM epiſtola conſtat. Etiam factum ſcimus, ut integra fidelium congregata concio a ſupervenientibus paganis, aut incenſa, aut necata fuerit: unde illorum apud TER-
a TULLIANUM (*a*) querimonia: *Quomodo colligemus, quomodo Dominica ſolemnia celebrabimus?* Audi TERTULLIANI reſponſum: *utique quomodo apoſtoli, fide, non pecunia tuti. Quæ fides ſi montem transferre poteſt, multo magis militem.* Idem in Apologia pericula, quibus objecti erant chriſtiani, recenſet. *Quotidie,*
b inquit, (*b*) *obſidemur, quotidie prodimur in ipſis plurimum cœtibus, & congregationibus noſtris opprimimur.* Neque tamen (quod eſt alterum ad ſuperiorem auctoris conſtitutionum locum notatu dignum) ſatis habebant privata diebus feſtis pietatis exercitia præſtare, ſed ad publicos conventus ſemper confluxerunt: Id quod ex ipſis conſtitutionibus
c apoſtolicis alio loco (*c*) proditur: *Die ſabbati, & die qua Dominus reſurrexit, hoc eſt, dominica ſtudioſius ad eccleſiam ocurrite, ut laudibus proſequamini DEUM* qui

(*a*) De fuga. c. 14.
(*b*) TERTULL. Apol. c. 7.
(*c*) Conſtit. apoſt. l. II. c. 59.

qui condidit . . . qua enim expurgatione apud DEUM utetur, qui ad audiendam salutarem de resurrectione non convenit in die dominico? In quo & tres precationes stando peragimus ad memoriam illius, qui in triduo resurrexit, & in quo habentur lectio prophetarum, evangelii prædicatio, sacrificii oblatio, & sacri cibi donum. S. CHRYSOSTOMUS quodam in loco eos acriter reprehendit, qui diebus synaxum domi preces sese absolvere dictitabant, publicos non accedentes conventus: *Te homo*, inquit, (*a*) *decipis & magno in errore versaris. Nam etsi domi quoque datur orandi facultas, tamen fieri non potest, ut*

(*a*) S. Jo. Chrys. hom. III. de incomp. DEI natura. Ἀπατᾷς σεαυτὸν ἄνθρωπε· εὔξασθαι μὲν γὰρ ἐπὶ τῆς οἰκίας δυνατὸν, οὕτω δὲ εὔξασθαι, ὡς ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας, ἀδύνατον, ὅπου πατέρων πλῆθος τοσοῦτον, ὅπου βοὴ πρὸς τὸν θεὸν ὁμοθυμαδὸν ἀναπέμπεται· οὐχ οὕτως ἀκούῃ, κατὰ σαυτὸν τὸν δεσπότην παρακαλῶν, ὡς μετὰ τῶν ἀδελφῶν τῶν σῶν· ἐνταῦθα γάρ ἐστί τι πλέον, οἷον ἡ ὁμόνοια, καὶ συμφωνία, καὶ τῆς ἀγάπης ὁ σύνδεσμος καὶ αἱ τῶν ἱερέων εὐχαί: διὰ γὰρ τοῦτο οἱ ἱερεῖς προεστήκασιν ἵνα καὶ αἱ τοῦ πλήθους εὐχαὶ ἀσθενέστεραι οὖσαι, τῶν δυνατωτέρων τούτων ἐπιλαβόμεναι, ὁμοῦ συνανέλθωσιν αὐταῖς εἰς τὸν οὐρανόν.

ut domi tam bene ores, quam in ecclesia, ubi tot patres, ubi clamor felici societate excitus ad DEUM immortalem refertur. Non pariter exoras, quum solus Dominum obsecras, atque tuis cum fratribus. Etenim in hoc plus aliquid, videlicet concordia, conspiratio, copula amoris, & charitatis, sacerdotum preces. Præsunt enim in eam rem sacerdotes, ut populi orationes, quæ infirmiores per se sunt, validiores illas complexæ simul in cælum evehantur. Sed monitionibus solis non contenti antiqui, ut christianos ad publicos in ecclesiis provocarent conventus, anathematis etiam id egerunt, ut aut negligentes, aut contemnentes compellerentur: quam in rem concilium Gangrense non unum canonem posuit. *Si quis docet*, sonat canon quintus, (*a*) *Domum DEI esse contemnendam, & quæ fiunt in ea congregationes, sit anathema.* Sextus (*b*) adhuc magis appositus est ad præsens argumentum: *Si quis præter ecclesiam*

siam

(*a*) Εἴ τις διδάσκοι, τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ εὐκαταφρόνητον εἶναι καὶ τὰς ἐν αὐτῷ συνάξεις, ἀνάθεμα ἔστω.

(*b*) Εἴ τις παρὰ τὴν ἐκκλησίαν ἰδίᾳ ἐκκλησιάζοι, καὶ καταφρονῶν τῆς ἐκκλησίας, τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐθέλοι πράττειν, μὴ συνόντος τοῦ πρεσβυτέρου κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, ἀνάθεμα ἔστω.

ſiam vult eccleſiam habere, & contemnens eccleſiam, vult ea, quæ ſunt eccleſiæ, agere, non conveniente presbytero de epiſcopi ſententia, ſit anathema.

Synaxum, & conventuum eccleſiaſticorum frequentia etiam diebus non feſtis celebranda.

X. Non ſolum autem adeſſe publicis conventibus jubebantur, verum etiam ſacram communionem participare. Concilium Illiberitanum canone 28. vetat, ne epiſcopi ab eo, qui non communicat, oblationem acciperent. Et canon ex apoſtolicis ſeptimus ſtatuit, cunctos fideles, qui in ſanctam DEI eccleſiam ingrediuntur & ſacras ſcripturas audiunt, non autem perſeverant in oratione, nec ſanctam communionem percipiunt, velut in eccleſiam inducentes confuſionem, ſegregari oportere. Illud vero probe notandum, non ſolis diebus feſtis coactos fuiſſe conventus, ut jam obſervavimus: *Namque alii*, inquit S. AUGUSTINUS (a) *quotidie communicant corpori, & ſanguini dominico, alii certis diebus accipiunt: alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur; alibi ſabbato tantum, & Dominico; alibi tantum Dominico.* In eccleſiis Africanis aliquibus quotidie Euchariſtiam celebratam, in aliis quatuor ſtationum diebus, præter occurrentes martyrum memorias, ſupra jam ex CYPRIA-

(a) Epiſt. 118. c. 2. nunc 54.

NO, & TERTULLIANO notavimus. In Romana, & Hispanica ecclesia quotidie communicandi morem viguisse HIERO-
a NYMUS (*a*) refert epistola ad PAMACHIUM, a quo de hoc ritu quæsitus, an bonus, retinendusque sit: cui ille respondet, *Traditiones ecclesiasticas, præsertim quæ fidei non officiant, ita observandas, ut a majoribus traditæ sunt, nec aliorum consuetudinem aliorum contrario more subverti.*
b S. BASILIUS (*b*) etsi alicubi dicat, apud suam ecclesiam usitatum esse *τέταρτον καθ᾽ ἑκάϛην ἑβδομάδα*, quater per hebdomadam communicare, Dominica nimirum, feria quarta, Parasceve, & Sabbato: ibidem tamen bonum & u-
c tile dicit (*c*) fideles singulis diebus communicare, sanctique corporis, & sanguinis Christi participes fieri. S. IGNATIUS Ephesios suos hortatur ad frequentem Eucharistiæ, ac divinæ laudis cele-
d brationem. *Date operam*, inquit (*d*) *ut crebrius congregemini ad celebrandam Eucharistiam DEI, & ad eum laudandum.*

Quo

(*a*) Epist. 50.
(*b*) Epist. 289. T. III.
(*c*) Id. ibid. Τὸ *καθ᾽ ἑκάϛην ἡμέραν κοινωνεῖν, καὶ μεταλαμβάνειν τοῦ ἁγίου σώματος, καὶ αἵματος τοῦ χριϛοῦ καλὸν, καὶ ἐπωφελές.*
(*d*) *Σπουδάζετε πυκνότερον συνέρχεσθαι εἰς εὐχαριϛίαν Θεοῦ καὶ εἰς δόξαν.*

Quo in loco quidquid per Euchariſtiam intelligatur, propoſito noſtro favet: qui frequentes populi chriſtiani ſynaxes extollimus, ac comprobamus, quas veteres non feſtis ſolum, ſed reliquis etiam diebus frequentabant communiter Euchariſtiam participantes; id enim uſu receptum, ut præter pœnitentes, aut alia gravi cauſa impeditos, omnes communionem acciperent. Accidit ergo olim, ut feriarum exiguo exiſtente numero magna conventuum eccleſiaſticorum frequentia, & ſacræ Euchariſtiæ crebra participatio obtineret: nunc contrarium cernere licet. Inter magnam feriarum frequentiam infrequens eſt communionis ſuſceptio. Piaculum olim erat tribus Dominicis non communicaſſe, ut ex quodam canone concilii Laodiceni diſcimus: deinde ſæculo ſexto, ut ex concilio Agathenſi (*a*) diſcimus, ter ſaltem in anno communio præcepta (quamvis adhuc pluribus in locis quotidiana ſynaxis ageretur) ita, ut *ſæculares, qui in Natali Domini, Paſcha, & Pentecoſte non communicaverint, catholici non credantur.* Qui mos diu obtinuit in eccleſia: donec eouſque charitas refriguerit, ut fideles vix ad ſemel in annum communicandum adigi potuerint.

K 2 XI.

(*a*) Conc. Agath. can. 18.

Epilogus ad festa rite celebranda.

XI. Feriæ ergo multiplicatæ sunt, scopo, ac fine feriarum neglecto, & deperdito, qui præcipuus in sacramentorum adnistratione est constitutus, Eucharistiæ celebratione animæ vices obtinente in sacris nostris christianis. Quod antiqui frequenter, imo quotidie agebant, nos negligimus, umbram Judaicam consectantes in feriis segne otium, simulacrum religionis oculis objicientes pro vera pietatis forma: gentilium superstitionibus in ecclesia Christi nonnunquam invectis. *Festum agamus ergo*, monita sunt S. GREGORII Nazianzeni (*a*), *non ut in publicis*

(*a*) Orat. 38. in Theophaniam: Τοιγὰρ οὖν ἑορτάζωμεν, μὴ πανηγυρικῶς, ἀλλὰ θεϊκῶς; μὴ κοσμικῶς ἀλλ' ὑπερκοσμίως· μὴ τὰ ἡμέτερα, ἀλλὰ τὰ τοῦ ἡμετέρου, μᾶλλον δὲ τὰ τοῦ δεσπότου. Μὴ τὰ τῆς ἀσθενίας, ἀλλὰ τὰ τῆς ἰατρείας, μὴ τὰ τῆς πλάσεως, ἀλλὰ τὰ τῆς ἀναπλάσεως ἔσται δὲ τοῦτο πῶς; μὴ πρόθυρα στεφανώσωμεν μὴ χοροὺς στησώμεθα, μὴ κοσμήσωμεν ἀγυιάς, μὴ ὀφθαλμὸν ἑστιάσωμεν, μὴ ἀκοὴν, καταυλήσωμεν, μὴ ὄσφρησιν ἐκθηλύνωμεν, μὴ γεῦσιν καταπορνεύσωμεν, μὴ ἁφῇ χαρισώμεθα ταῖς προχείροις εἰς κακὸν ὁδοῖς, καὶ εἰσόδοις τῆς ἁμαρτίας, μὴ ἐσθῆτι μαλακισθῶμεν, ἁπαλῇ τε, καὶ περιῤῥεούσῃ, καὶ ἧς τὸ κάλλιστον ἀχρηστία. μὴ λίθων διαυ-

licis festis fieri solet, sed divine, non mundane, sed supermundane; non nostra, sed nostri, vel, ut rectius loquar, Domini: non quæ infirmitatis sunt, sed quæ curationis, non quæ creationis, sed quæ recreationis celebremus. Id autem qua ratione consequemur? Nempe si nec domus vestibula coronis cingamus, nec choros agitemus, nec vicos ornemus, nec oculum pascamus, nec aurem cantu mulceamus, nec olfactum muliebriter deliniamus, nec gustui lenocinemur, nec tactui gratificemur, promptis illis ad malum viis, & peccati januis, nec teneris, & circumfluentibus vestibus emolliantur, quorum, quod pulcherrimum est, nulli usui est, nec gemmarum splendoribus, nec auri fulgoribus, nec colorum artificiis nativam pulchritudinem ementientibus, atque adversus divinam imaginem excogitatis: nec commessationibus, & ebrietatibus, quibus cubilia, & impudicitias adjuncta esse scio, quandoquidem malorum magistrorum malæ

γείαις, μὴ χρυσȣ̃ περιλάμψεσι, μὴ χρωμάτων σοφίσμασι ψευδομένων τὸ φυσικὸν κάλλος ϗ κατὰ τῆς εἰκόνος ἐξευρημένων· μὴ κώμοις ϗ μέθαις, οἷς κοίτας, ϗ ἀσελγείας οἶδα συνεζευγμένας, ἐπειδὰν κακῶν διδασκάλων κακὰ τὰ μαθήματα· μᾶλλον δὲ πονηρῶν σπερμάτων πονηρὰ τὰ γεώργια.

doctrinæ sunt, vel potius malorum seminum malæ segetes. Hæc aliaque, quæ ibidem S. Pater longa oratione accumulat, gentilibus usitata, a nostris festis arcenda sunt: non ut omnis externus decor, ac splendor ab illis absit, sed ut moderatus, honestus, piusque: nec in eo festivitatis tota ratio constituatur, sed in officiis religionis, exercitiis pietatis, frequentatione sacramentorum, celebratione mysteriorum, precum, & orationis continuatione, psalmodiæ, & sacrarum cantionum modulis, ac jubilo: maxime vero studio, & exercitatione virtutum, operum misericordiæ exhibitione. Unde olim leges etiam civiles, quando feriandi rationem constituerunt, opera magnæ charitatis, exempli causa, emancipationem, manumissionem permiserunt: Paschatis etiam solemnitate carceribus detentos, nisi ob exitialia reipublicæ crimina tenerentur, solverunt. Sic christiane aguntur feriæ: atque ista ad veram dierum festorum notionem unice spectant: qui aliam sibi ideam mente effingunt, Judaice, imo gentiliter sapiunt. Quod si tamen animum advertimus, quomodo hodie feriæ transigantur, deprehendemus totam fere feriarum sanctificationem auditione Sacri constitui, reliquum tem-

poris

poris quieti, otio, animi relaxationi, ludis transigi: imo vitia pleraque in festis plurimum grassari, luxum præsertim, & ebrietatem: apud sequiorem sexum comandi sese & ornandi ad irritandam libidinem studium: unde etiam frequentes promiscui sexus his potissimum diebus, die noctuque conventicula: apud viros compotationes popinis ubique repletis: quod quam graviter ferre debeat ecclesia, imo quam non ferre debeat, exprimam D. AUGUSTINI (*a*) verbis: *Qui se*, inquit, *in memoriis martyrum inebriant, quomodo a nobis approbari possunt, quum eos, etiamsi domibus suis id faciant, sana doctrina condemnet? Sed aliud est, quod docemus, aliud quod sustinemus: aliud quod præcipere jubemur, aliud quod emendare præcipimur, & donec emendemus, tolerare compellimur. Alia est disciplina christianorum, alia luxuria vinolentorum, vel error infirmorum.* Hæc igitur emendare præcipiuntur pastores dominici gregis, quod si in tanta feriarum copia id effectum ire desperant, eas ad pauciorem numerum redigere consultum est, quo minor sit DEI offensa, major vero ratio, meliorque occasio vere christianam statuendi dierum festorum celebrationem.

(*a*) Cont. FAUSTUM l. XX. c. 21

tionem. Etenim *Feſti dies*, claudam ſermonem meum verbis Synodi Conſtantienſis noſtræ an. 1609. *Non ad otium & ingluviem, ſed ad profectum noſtrum ſpiritualem, ad celebrandas DEI, & Sanctorum laudes ab eccleſia ſunt inſtituti, ut quia per totam fere hebdomadam negotiis, & operibus ſæcularibus intenti ſumus, ſaltem his diebus, mentem noſtram ferventius ad* DEUM *elevemus, & ſalutis animarum noſtrarum aliquam rationem habeamus.*

